Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT | פרייז 30 גראָשען | היינט 16 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 44	Łódź, Piątek, 20 lutego 1931 r.	נייגטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, ג׳ אדר תרצ״א	№ 44

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראַציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

הילפס-פעראיין „נותן לחם" לאדז, סאלגא 14.

מארגען, שבת, דעם 21. פעברואר 1931, 10 אַ זייגער אוונט קומט פאָר אין די זאַלען פון „אַ זאַ", נאַרוטאָוויטש 20

אגרויסער ראוט

לטובת דעם יודישען הילפס-פאריין „נותן לחם" סאלגא 14, טעל. 145-43

וועלכער האלט אוים אַ טעגליכע קוך אויף פולנאצנא 29 דער ראַוט איז פערבונדען מיט אַן׳אינהאלטסרייכען פראגראַם.

פערשידענע אַרטיסטישע אויפטריטען — כשר און ביליגער בופעט! — אַ רייה אַטראַקציעס! — צוויי ארקעסטערס — דאַנסינג ביז׳ן דערפריה גליקס-ראָד — רייכע פאנטאַווע לאָטעריע און נאָך פיל אנדערע איבעראַשונגען.

די איבערגעבליבענע אין אַ קליינע צאָהל בילעטען, איז צו בעקומען ביים אַריינגאַנג צום פרייז פון 3 זל.

מודעה.

דאָס פלייש איז דער יאטקע פון

יאסל ראזענצווייג

ווסכאדניא 60

איז נישט בחזקת כשרות.

עש״ק פ׳ תרומה — ועד הרבנים ועד הכשרות ביי דער יוד. קהלה אין לאדז

כשר — דער קריזיס איז געענדיגט!!! — כשר

יעצט קען זיך שוין יעדער איינער ערלויבען צו בעזוכען מיין

:—: וועלכער געפינט זיך אויף :—:

היגיענישן רעסטאראַן ווסכאדניא 39 פראָנט, 2. שט.

וואו עס ווערט טעגליך ארויסגעגעבען

געשמאַקע און נאַהרהאַפטע מיטאגען צו גאַנץ ביליגע פרייזן

פדי יעדער איינער זאָל קענען געניסען פון מיין ערשטקלאַסיגע קוך, וואָס געפינט זיך אונטער דער לייטונג פון אינהאַבער הערמאַן לעווינסקי.

בעמערקונג: אין דער צייט פון מיטאָג ווערט געגעבען ראַדיאָ-קאָנצערטען פון דער גאנצער וועלט.

1327

אזהרה גדולה

פון די לאָדזער פליישער-הורטאָווניקעס!

היות ס׳זענען געווען פאַלען, ווען משגיחים האָבען געטראָפען אין עטצעלנע יאַטקעס פלייש פון דער לאָדזער שחיטה צוזאַמען מיט בשר חוץ (פלייש פון כאָינער שחיטה), אין דער צייט, ווען עס איז בעקאַנט, אז כאָינער שחיטה איז גע׳אסר׳ט דורכ׳ן לאָדזער ראַבינאַט, וואָרנען מיר אַלע לאָדזער קצבים-העקער, אז דאָס זאָל זיך בשום אופן נישט מצהר איבער׳חזר׳ן.

אין געגענפאַל וועלען מיר זיין געצוואונגען, טראָץ דעם בעסטען ווילען דעם בעטרעפענדען יאַטקע-אינהאַבער אפצושטעלען דעם ווייטערדיגען פלייש-פערקויף פון לאָדזער מאַרק, ווייל מיר קענען נישט דערלאָזען מיט אונזער כשר׳ער סחורה צו פערדעקען אזעלכעס, וואָס איז גע׳אסר׳ט דורכ׳ן לאָדזער ראַבינאַט.

די פערוואלטונג פון לאדזער פלייש-הורטאָווניקעס-פעראיין, פאדזשעטשנא 10.

לאדזער מאַלער-צעך

וואָלטשאַנסקא 19, טעל. 141,07

שבת, דעם 21 פעברואַר 1931, 8 אָוונט פינקטליך, קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל, וואָלטשאַנסקא 19

די דערעפנונגס-פערזאַמלונג

פון לאָדזער מאַלער-צעך

ט. א.: 1) דערעפנונג פון צעך דורך אַ פאָרשטעהער פון דער אויפזיכטס-מאַכט, 2) וואהלען פון אַ סטאַרשע, פאָדסטאַרשעס, און פערוואַלטונגס-מיט-גלידער, 3) פרייע פאָרשלאָגען.

די גרינדער

בעקאַנטמאַכונג.

זונטאָג, דעם 22-טען לוטי (ה׳ אדר) ד. י. 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל קילינסקיעגאָ 120 אַ

5-יעהריגען יובילעאום-פייערונג

פון „מחזיקי חולים"

מיט׳ן אנטייל פון דעם לאָדזער בעריהמטען, בעוואוסטען חזן פון דער וואָהלינער שוהל ה׳ יצחק סאלאָווייטשיק און אַן׳ערשטקלאַסיגען אָרקעסטער ווי אויך רעפעראַטען פון בעוואוסטע דאָקטוירים ספעציאַליסטען, וואָס זענען אנגאַזשירט ביים פעראיין, אויף וועלכען מיר לאַדען איין די לאָדזער בעפעלקערונג מאַסענווייז צו בעזוכען דעם יובילעאום. עס שטעהט פאָר פערשידענע וויכטיגע אימפרעזעס.

די הכנסות זענען ספעציעל צו פערטיילען מעדיצינישע און נאַהרונגס-הילף פאַר אָרימע קראַנקע בחנם.

די פערוואַלטונג.

1297

בעמערקונג: עס איז ספעציעל רעזערווירט אַ זאַל פאַר פרויען.

ערשטער יוד. וואוינונגס-קאַמפ. „אונזער היים"

אין לאדז, זשעראָמסקע 10.

מארגן, שבת, דעם 21. ה. ח. 6 אַ זייגער אָוענד קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל, זשעראָמסקע 10, די יעהרליכע

אלגעמיינע פערזאמלונג

מיט פאָלגענדער טאָג-אָרדנונג:

1) ערעפנונג; 2) וואַהלען פון אַ פּרעזידיום; 3) פאָרלייענען דעם פּראָטאָקאָל פון דער פריהערדיגער גענעראַל פערזאַמלונג; 4) טעטיגקייטס-בעריכט; 5) בודזשעט אויפ׳ן יאָהר 1931; 6) וואַהלען פון אַ פערוואַלטונג און אויפזיכטס-ראַט און 7) פרייע פאָרשלאָגען.

פערוואַלטונג פון וואוינונגס-קאַמפ. „אונזער היים" אין לאדז

איינטריט געגען איינלאַדונגען.

1291

מודעה.

מיר מאַכען אויפמערקזאַם יעדען בעקער פון לאָדז, וואָס וויל באַקען מצות אויף פסח, מוז וויסען אַז דער ראַבינאַט וועט נישט פריהער מכשיר זיין ביי איהם דעם אויוען, ביז ער וועט האָבען אַ קוויטעל פון די שומרי ומזהירי שבת גרוטוביץ 11, אָבער פון די שומרי שבת אַלכסנדריסקא 19, אַז ער איז אַ שומר שבת, ביי איהם איז נישט דאָ קיין חלול ש״ק. און אויך דער וואָס וועט וועלען דינגען ביי וועלכען בעקער א אויוען צו באַקען מצות, מוז אויך פריהער געוואָהר ווערען ביי די שומרי שבת, צי דער אויוען פון דעם בעקער איז אַ כשר׳ער אָהן א חלול ש״ק.

שומרי ומזהירי שבת, גרוטוביץ 11,

שומרי שבת אלכסנדריסקא 19

עם ועד הרבנים בראש.

דאנקזאגונג

מיין הערצליכען דאַנק דריק איך אויס דער אַקושערקע

מאַניא טשעלין, זגערזשער 5

פראָנט, 3 שטאָק, פאַר איהר גוטער פראַקטיק און בעהאַנדלונג ביים געבורט פון אַ צווילינג ביי מיין פרוי. איך ווינש איהר ווייטערען ערפאָלג.

ק. ראזענבערג, ריבנאַ 11

Dr. Z. Rakowski

פאַר אוירען-, נאָז-, האַלז- און לונגען-קראַנקה

9 קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 127-81.

ערעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אָן [redacted] אין אָסטראָוויעץ גאַרוואָלסקי 17 פון 10—11 און פון 2—3

אונזער געעהרטען פערוואַלטונגס-מיטגליד

ה׳ יהושע זילבערשאַץ

צוליב׳ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכער פרוי

נ״ע יענטע

דריקען מיר אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל.

זייט געטרייסט מיט די טראַדיציאָנעלע ווערטער: המקום ינחם אתכם בתוך שארי אבלי ציון וירושלים.

די פערוואַלטונג פון „עזרת אחים"

אין לאָדז, זאַוואַדזקאַ 28.

1298

דאנקזאגונג.

דערמיט דריקען מיר אויס אונזער בעסטען דאַנק דער פערוואַלטונג פון פערמיטלער-פעראיין, פּיעטריקאָווער 64 פאַר די אונז אַרויסגעוויזענע אינטערעסירונג און מיה ביים טויט-פאַל און לויה פון אונזער ליבען מאַן און פאָטער

מרדכי ב״ר ישראל פעלדשטיין ז״ל

גלייכצייטיג דאַנקען מיר דער „קאַסע זעלבסט-הילף" ביים הערמיטלער-פעראיין פאַר די פינקטליכע אויסצאָהלען אונז די אַסעקוראַנץ-פּרעמיע.

מיט די טראַדיציאָנעלע ווערטער בלע המות לנצח

צייכנען אלמנה און יתומים

פון מרדכי ב״ר ישראל פעלדשטיין ז״ל

נאָוואָ-צעגעלניאַנאַ 24

יודען! די אמת'ע, גוטע ארץ-ישראל'דיגע פראָדוקטען

אויף פורים שיקט שלח-מנות און קויפט נור

ווי: האָניג, אייל, כאַלווע, שומשמוניות, דובשניות, טואַלעטען-זייף, ביכער, בילדער, אַלע אַרט „בצלאל"-אויסאַרבייטונגען א. אַ. וו. א. אַ. וו.

אויף יעדער יודישער שמחה, שבת און יום-טוב דאַרף געניצט ווערען נור „כרמל"-ווײַן און קאָניאַק פון באַראָן ראָטשילד'ס ווײַן-קעלערן. ∴ יעדער יוד דאַרף מיט פערגעניגען קויפען און פ"אַפּאַגאַנדירען די א"י פּראָדוקטען, וואָס ווערען אויסגעאַרבייט דורך אונזערע ברידער אין א"י.

יודען! שטעהט אין קאָנטאַקט — קומט און איבערצייגט אייך! קלינגט אָן 193-42 אין „למען א"י-ישראל", צעגעלניאַנאַ 42 — וואו איהר ווערט בעקומען א"ע אינפאָרמאַציעס. —

מעבעל

דעם גרעסטען און עלעגאַנטסטען אויסוואַהל פון מעבעל

שלאַף-צימער, עס-צימער, קינדער-צימער א. אַ. וו.

קאָמפּלעטע איינריכטונג, ווי אויך איינצעלנע שטיק מעבעל

אַמביליגסטען און אויף די בעסטע בעדינגונגען עמפּפיהלט די גרעסטע און רעעלסטע מעבעל-פירמע אין לאָדז

MARKOWICZ i NASIELSKI PIOTRKOWSKA 6
TELEFON 149-71
פאַבריק: Południowa 10

פאָלקס-אוניווערזיטעט בײַ דער ציוניסט. אָרגאַניזאַציע

מאָרגען, מוצאי שבת, 21/2, אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָר-גאַניזאַציע (צעגעלניאַנאַ 4) פאָרלעזונג (אין דער העברעאישער שפּראַך) אויף דאָס טעמע: שמעון דובנאָוו—צו זיין 70-טען געבורטס-יובילעאום. פּרעלעגענט: ד"ר י. פרענקעל. — — — אָנהויב 6.30 אָווענד.

זונטאָג, 22/2, 8.30 אָווענד 2-טע פאָרלעזונג אויף דאָס טעמע:

„ענגלאַנד און די ענגלישע פּאָליטיק"

די לייבאָר-פּאַרטיי. — מאַקדאָנאַלר, פּאַסמיעלד, הענדערסאָן (א כאַראַקטעריס-טיק). — די פּאָליטיק פון דער אַרב. רעגירונג. רעפערענט: רעד. י. אונגער

בעקאַנטמאַכונג.

דער ניי-ערעפנטער „קאַפע-צענטראַל"

זאַוואַדזקאַ 14

מאַכט דערמיט בעקאַנט, אַז עס ווערען אַרויסגעגעבען מילכיגע פרישטיק און אָווענט-ברויט פון 4 גענג פון 80 גראָשען ווי אויך כשר'ע געשמאַקהאַפטע מיטאָגען פון 1.50

אויף פערלאַנג ווערט אויך אַהיים געשיקט מיטאָגען. עס ווערען אָנגענומען בעשטעלונגען אויף בעלער און באַנקעטען. אַלס צו בעסיגע פרייזען.

„Café Central"

זאַוואַדזקאַ 14, טעל. 192 69. אינה.: פ. לעסלאָו

אכטונג!

שבת, דעם 21/2 ד. י. 9 אָווענט אָרדענט איין דער טאַפּעצירער-צעך אין לאָקאַל פון האַנדווערקער-פערבאַנד פּאָלודניאָוואַ 4

אַ קאָנצערט-ראַוט

מיט אַ'אינהאַלטסרייכען פּראָגראַם. מיט'ן אָנטייל פון בעוואוסטע אַרטיסטישע קרעפטען: אַרטיסטקע פרל' רעגינאַ ראָזענצווייג — פערשידענע לידער. אַרט. פרל' לילי זילבערשטיין—טענץ. אַרטיסט פאַסטעל—מאָנאָלאָגען און קופּלעטען. אַרט. גוטמאַן — רעציטאַציעס. דער בעוואוסטער באַלעטמייסטער ליי"ן אָוויטש וועט אויספיהרען פערשידענע טענץ. מיט'ן אָנטייל פון אַ'ערשט-קלאַסיגען אָרקעסטער אויך פערשידענע אַטראַקציעס.

די גאַנצע הכנסה איז בעשטימט אויף קולטורעלע צוועקען.

געז. „קולטור-ליגע"אָפּט אין לאָדז | דראַמ.סטודיע „באַגינען"

היינט, פרייטאַג, ד. 20. און שבת, ד. 21 ד.ח. 8.30 אָווענד קומען פאָר אין אייגענעם לאָקאַל, בזשעזשינער 23

2 פאָרשטעלונגען

א. נ. „אונזערע מאָטיווען"

אין פּראָגראַם: שלום אַש—„קוילען" (2-טע סצענע); ערנסט טאָלער „מאַסע-מענש" (3-טע סצענע); י. ל. פרץ—„ביינאַכט אויפן אַלטען מאַרק" און „אין פּאָליש אויף דער קייט" (פראַגמענטען); א. לוצקי-דזשאַן; שלום עליכם—„כפרות". רעזשי — ס. וויינשטאַק (געוו. אַרטיסט פון דער „ווילנער טרופּע"). מוזיק — פּראָפ. י. זאַזולאַ.

בילעטען צו 1 זל. (פאַר מיטגלידער פון „קולטור-ליגע" 75 גר.) פער-קויפט די קאַנצעלאַריע פון „קולטור-ליגע".

1281

Ostrzeżenie.

Abram, Frajdla i Róża Grasgryn

Kilińskiego 78

przywłaszczyli sobie moje pieniądze i sprowadzają węgiel.

Ostrzegam i upraszam wszystkich Panów Kupców nie robić u nich zakupów ani też wypłacać im za nabyte towary.

1301 **STEWEG.**

— אַ —

וואוינונג

בעשטעהענד פון 7 צי-מער אין צענטרום שטאָט געאייגנעט אויף אַ האַנ-דעלס-לאָקאַל אָדער אויף אַ ביוראָ איז פון זאָפאָרט צו פערמיטען. צו ערפאַה-רען טעלעפאָניש 146-66

אַ גוטער פונקט

פאַר אַ שניידערין איז איבערצוגעבען, צו ער-פאַהרען אַל. 1 מאַי 25, בײַ קליוואַק

צו דער האָכצייט פון

פרל. קאַראָלאַ ניימאַן

מיט ה' הערמאַן סאַמפּאָלינסקי

וואָס איז פאָרגעקומען דעם 17 פעברואַר ד. י. דינסטאָג פ' תרומה ווינשען מיר אַ גליקליכע צוקונפט.

פאַמיליע פערדער, א. ראָזע

צו דער פערלאָבונג פון אינזער ליבען פריינד אלטנן גאָלדבערג

מיט פרל. מיניאַ זילבערבערג

ווינשען מיר זיי אַ גליקליכע צוקונפט, זאָל זייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעצירט זיין.

קאָלעגען

משה וויספּעלנער און יאַנקל בערעק

גדא טבא!

אנו מברכים את חברנו הנכבד מר

יוסף פעלדמאַן

לנשואיו את בחירת לבו מרת

שרה רבקה קעמפינסקי

תהא דרכם צלחה וסוגה בשושנים

בשם „צעירי ישראל" בלודז. הועד

מזל-טוב!

בברכת חמה ולבבית אנו מברכים את חברנו הנכבד מר

יוסף פעלדמאַן

לנשואיו את העלמה מרת

שרה ברכה קעמפינסקי

תאיר מזלכם כשמש בצהרים.

חיים ברוך קראַנגאָלד ורעיתו
משה שטערן ורעיתו
יעקב גאָלדבערג ורעיתו
מאיר גאָלדמאַן ורעיתו
יצחק מנחם הימעלפאַרב ורעיתו

גדא טבא! ברכתנו ברכת-חברים לחברנו הנכבד מר יוסף פעלדמאַן

לאירושיו את העלמה מרת

שרה רבקה קעמפינסקי

תאיר מזלכם כשמש בצהרים.

מרדכי גרינבערג עם הכלה
יעקב מרדכי מאַרגאַליעס
חיים אַרבאַך
נח בריסטאָווסקי
יעקב לעווינסאָהן

מזל-טוב ווינשען מיר אונזער לי-בען ברודער און שוועגערין צו דער פערלאָבונג פון זייער ליבע טאָכטער

פרל. לאַדזשאַ קירשטיין

מיט ה' זכריה קירשטיין

זאָל זייער לעבענס-וועג מיט רויזען בעצירט זיין

יהושע קירשטיין און פרוי.

אַ הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אַ'נזער ליבע שוועסטער און שוואָגער צו דער פערלאָבונג פון זייער ליבע טאָכטער

פרל. לאַדזשאַ קירשטיין

מיט ה' זכריה קירשטיין

און דעם יונגען פאָר ווינשען מיר אַ גליקליכע צוקונפט

לוזער קירשטיין און פרוי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע שוועסטער און שוועגערין

פרל. לאַדזשאַ קירשטיין

מיט ה' זכריה קירשטיין

ווינשען אַ הערצליכען מזל טוב און אַ גליקליכע צוקונפט

גלייכצייטיג ווינשען מיר אַ הערצ-ליכען מזל טוב צום 10 יעהריגען יובילעי פון אונזערע ליבע עלטערן און ווינשען זיי צו פייערן זייער גאָלדענע האָכצייט

גאָלדבערג און זיזעק.

אַ האַרציגען פאָהר-געזונד ווינשען מיר אונזער געעהרטען לייטער ה'

שלמה גראַנער

צו זיין אָפּפאָהרען נאָך ארץ ישראל און ווינשען איהם פיל גליק אין אונזער אַלטער היים.

פערסאָנאַל פון דער פירמע גראַנער
גאַוואָמיעסקאַ 21
מאָניעק וויגדאַראָוויטש
סאַליק לאַנדסבערג
סאַלאָמאָן ריפמאַן

צו מיין אָפּפאָהרען נאָך

פּאַלעסטינאַ (תל-אביב)

זונטאָג, דעם 22-טען פעברואַר ד. י. 12 אַ זייגער מיטאָג, פון פאַבריקס-באַהנהויף, ווינש איך אַלע פערוואַנדטע און בעקאַנטע

אַ הערצליכען בלייבט-געזונד.

העלאַ גרינבערג.

לאָדז, דעם 22 פעברואַר 1931.

אַ האַרציגען פאָהר-געזונד

ווינש איך מיין ליבע שוועסטער

העלאַ גרינבערג

צו איהר אָפּפאָהרען קיין ארץ-ישראל (תל-אביב) זונטאָג, דעם 22-טען פעברואַר ד. י. 12 אַזייגער מיטאָג.

סאַלעק און דאָראַ.

אַ הערצליכען מזל-טוב

ווינשען מיר אונזער ווערטען פרעזעס ר'

דוד פרושינאָווסקי און פרוי

צו דער האָכצייט פון זייער טאָכטער

פרל. צפרה מיט ה' פנחס פיעטריקאָווסקי

און מיר ווינשען דעם יונגען פאָר זייער לעבענס-וועג זאָל זיין בעגלייט מיט עושר וכבוד.

אַנשטאָט טעלעגראַמע שפענדען מיר 25 זל. פאַר ת"ת ליפּאָוואַ 31

די פערוואַלטונג פון גמילת חסדים קאַסע בײַ דעם גרינעם מאַרק 7

אכטונג, קאָנדיטאָר-מייסטער!

דינסטאַג, דעם 24. ד.ח. 7 אַ זייגער אָווענד קומט פאָר אין לאָקאַל פון צענטראַלען יודישען האַנדווערקער-פערבאַנד (פּאָלודניאָוואַ 4)

די פייערליכע ערעפנונג פון

קאָנדיטאָר-צעך

אין לאָדז און אומגעגענד צוזאַמען מיט דער ענטהילונג פון צעך-פאָהן.

בעמערקונג: די קאָנדיטאָרס, וועלכע האָבען זיך נאָך נישט רעגיס-טרירט, דאַרפען זיך מעלדען שבת אָווענד און זונטאָג ד. 22. ד.ח. פון 5–9 אָווענד אין לאָקאַל פון צענטער. יוד. האַנדוו. פערבאַנד, פּאָלודניאָוואַ 4. די קאָנדיטאָרס, וואָס וועלען זיך נישט רעגיסטרירען, וועלען נישט ווערען אריינ-געלאָזט צו דער ערעפנונג.

די אָרגאַניזיר-קאָמיסיע.

Łódzka Kasa Spółdzielcza

z ogr. odp. w Łodzi

Telefon 184-13 **P. K. O. 674-17**

R-k Ż.: Bank Polski

מיר מעלדען אַלע אונזערע מיטגלידער און קליענטען, אַז פון דעם 17-טען לוטי איז אונזער באַנק איבערגעטראָגען געוואָרען פון וווסכאָדניאַ 65

אין נייעם פערגרעסערטען לאָקאַל אויף

26 PIOTRKOWSKA 26

פראַנס, ערשטען שטאָק. די דירעקציע.

אכטונג, הויז-בעזיצער!

די פערוואַלטונג פון הויז-פערוואַלטער-פעראיין, פּיל-סודסקיעגאָ (וווסכאָדניאַ) 68/70

נעמט אַן הייזער אין פערוואַלטונג

מיט דער פירונג פון מעלדונגען לויט דער לעצטער פעראָרדנונג פון דער מאַכט

פאַר דער פּינקטליכער און ערליכער דורכפיהרונג פון דער אַרבייט ווערט גאַראַנטירט. דאָס ביוראָ איז טעטיג טעגליך פון 6 ביז 8 אָווענד.

1337 די פערוואַלטונג.

מעכאַנישע פאַבריק פון **מעבעל** M. GELERMAN Napiórkowskiego 59, tel. 186-71

עמפפעהלט מאָדערנע וואוינונגס - איינריכטונגען אויסגעפיהרט פון זעמטליכע פיין האָלץ. גאַבינעטען פון 1750 זל. פון קאַווקאַזער האָלץ. — פאַר די דויערהאַפטיגקייט ווערט גאַראַנטירט, ווייל איך בעזיץ אַ מאָדערנע טראָקנערײַ צו טרוקנען אַלערליי האָלץ. 1852

בעקאַנטמאַכונג.
רעכטס-קאָנסולטענטען-ביוראָ
ביים יודישען
אינוואַלידען-פעראיין
לאָדז, פאַלנאַצנאַ 29, טעל. 191-78.
ערלעדיגט פאַר אַלע פערשיד. רעקורסען, ביטעס, אינטערווענצען אין אַלע אַמטען וועגען פּאַראַט-קעס א. ז. וו. קלויזולעס אויף גאַנץ פּוילען
אַ ביטע פון 1 זל. און.
יורידישע עצות
זעהר ביליגע פרייזען.
טעטיג פון 10–2 און פון 3–7 אָוונד. 1479

יעדער איינציגער
האָט זיך אי-בערציינט, אַז פאַר
מעבעל
דיוואַנעס, פעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען או"וו
צאָהלט די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאַן שענקעוויטש 23
טעלעפאָן 191=00.
ביי מיר איז שטענדיג פערשידען געניצטע מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

צוליב דער ענדערונג פון אונזער בעטריב לויט די נייעסטע טעכנישע דערגרייכונגען געפונען מיר זיך אין דער אַנגענעהמער לאַגע
פון היינטיגען טאָג אָן
אונזערע פרייזען פאַר כעמישע רייניגונג ביז
50%
צו ערמעסיגען

יעצט		יעצט	
הערען-אַנציגער	8 זל.	דאַמען-מאַנטלען . . פון 7—8 זל.	
הערען-מאַנטלען	8 „	וואָל-קליידער . . . . 4—8 „	
דאַמען-קאָסטיומען.	8 „	זיידענע קליידער . . . 6—9 „	

פאַר'ן פליסירען פון דאַמען-קליידער ענטשפּרעכענדער צושלאַג.
כעמישע רייניגונגס-אַנשטאַלטען און פאַרבערײַ
Leilich i Golde
פאַבריק און צענטראַלע: וואָלטשאַנסקאַ 257, טעל. 210-01
פיליעס:
פּיעטריקאָווער נ' 4, 67 און 147 • גלובנאַ נ' 48
נאַרוטאָוויטשאַ נ' 27 • רזשגאָווסקאַ נ' 47
נאַפּיורקאָווסקאַ נ' 39 • סרעבזשינסקאַ 75 (קאָנסט. פּאַלעשיע)
אין זגערזש: פּילסודסקי 19 (ביי ק. וואָהלמאַן)

ווילכטיג פאַר ווירטינס !!!
אַלומיניום-געשירען גאַראַנט. 99 פּראָצ.
קאַמפּלעטען-אַלומיניום-געשירען
28 שטיק (אוירען, איזאָלירטע האַלטערס ניקלענע עוו. שוואַרצע עמאַליען) **זל. 175**
אויף 11 מאָנאַטליכע **ראַטעס**
ביז איצטיגער פערקויף דורך אַגענטען 235 זל. צו בעזיכטיגען
זשעראָמסקאַ 29 וו. 4, פאַראַנט 1 שטאָק, פון 3–5 נאָכמ.

העמאָרידען
אָפענע און צוגעמאַכטע אויסצוהיילען אָהן אָפּעראַציע ווי אויך געגען עקזעמעס, לישאַיעס און אַלטע ראַנעס, אַ זיכער מיטעל צו בעקומען אין אַפּטייק-סקלאַד:
J. CHANACHOWICZ,
Łódź, Pomorska 23

קראַנקע וואָס ווילען געזונד ווערען!
אין אַלע נויט-פאַלען ווי: לונגען, (לונגען-שווינדזוכט) נערווען, מאַגען, אַטרעטיזם, צוקער-סקלעראָזע פערקאַלקונג פון די אָדערן פרויען = קראַנקהייטען, ווענערישע, נעווראַסטעניע, זאָלען זיי זיך זאָפאָרט ווענדען און זיי וועלען בעקומען אַן עצה און קרייטעכצער, צוגעפּאַסט צום עלטער און יסורים. איך בעזיץ צאָהלרייכע דאַנקזאַגונגען פון געזונד-געוואָרענע.
Zakład Przyrodoleczniczy
B. MARMOLOWEJ
Królewska Huta (G. Śl.) Wolności 39

טוך און קאָרט-לאַגער
SZ. MAROKO, Łódź
נאָוואָמיעסקאַ 2, פראָנט I שטאָק טעל. 159-48
עמפפעהלט צום פריהלינג און זומער-סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון די נייעסטע און בעסטע דאַמען- און מענער-שטאָפען.

אַ געוועלב און אַ שטוב אויף קילינסקיעגאָ צווישען צעגעלניאַנאַ און נאַרוטאָוויטשאַ פון זאָפאָרט איבערצוגעבען. רעפלעקטאַנטען, חוץ קאַלאָניאַל - אינהאַבער קענען זיך מעלדען אויף קילינסקיעגאָ 48 אין פּאַ-טער - געוועלב צו ה' גאָלדשטיין.

אָב'אַרט צו שלאָפען
פאַר 2 אַנשטענדיגע יונגעלייט איז אָפּצוגעבען.
צו ערפאַהרען פּיעטריקאָווער 33.
אין 2-טען הויף, פּאַרטער,

הלא חכמה תקרא
ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בטח ושענן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם זאָלסט נאָר קומען אין ביוראָ
פון ד. מאַנעלאַ
וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף פּיעטריקאָווער 17, לינקע אָפיצינע פּאַרטער, טעל. 124-95
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקטליך און געוויסענהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילנע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַניעס, קלויזולעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אויזלאַנד ראַזיעמסטווע, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.
בעמ.: קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשעניעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אַכטונג ד. מאַנעלאַ,
פּיעטריקאָווער 17, 1-טער הויף
[illegible]

דער געוועזענער אָפיציר
ב. מאָז
פּיעטריק. 10
שרייבט און ערלעדיגט אַלע מיליטער-ענינים, זאָווי ביטעס פאַר איינציגע שפּיילער

מאַשין-מצות
ווערט געבאַקען אַלע טאָג פרישע און דינע ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סוכאַרקעס לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם מיר עמפּפעהלען צו יעדער צייט אונזער גוט-בעקאַנטע און פרישע געבעקסען פון אונזער איבעראַל בעוואוסטער צוקערניע
ב. וויינבערג
38 פּיעטריקאָווער 38
:-: טעל 143-82 :-:

Lekarz-dentysta
Stanisław Gelberg
זאַוואַדזקאַ 14, טעל. 108-33
נעמט אָן פון 10–2 נאָכמ. און פון 4–7 אָוונד.

Doświadczony administrator
znający dobrze SPRAWY PODATKOWE i nowe rozporządzenia o meldunkach przyjmuje domy w administrację. Łaskawe oferty sub „Doświadczony" do admin. niniejszego pisma.

זאָל יעדער וויסען!
אַז אין מיין
מעבעל-געשעפט
בעקומט מען מעבעל צו קאָנקורענץ-פּרייזען מיט 25 פּראָצ. ביליגער און מיר טוישען אויס אַלטע מעבעל אויף נייע צו צוגענגליכע פּרייזען.
וואָלטשאַנסקאַ 11
וויינגאַלד און וויינבלום.
געדענקט דעם אַדרעס! קומט איבערצייגט אייך!

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספּעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפּער און הויט-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוועכע
אַנדזשעיאַ 5, טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8–11 און פון 5–9 אָוו.
זונטאַג און יום-טוב פון 9–1 פאָרמ.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. Ludwik WOLF
היילונג מיט שטראָם פון אַ הויכע פרעקווענץ
Orig Dr. Zeileiss,
Warszawa, Wspólna 54, m. 10 tel. 669-39

DR. MED. H. LUBICZ
ספּ. פאַר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנק.
אויף צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 141-32
עמפּפאַנגס-שעה'ן 8–10, 12–2, און 5–8 זונטאַג און יו"ט 9–1. פאַר דאַמען בעזונדערער וואַרטע-זאַל.

DOKTÓR
H. WOŁKOWYSKI
האָט זיך איבערגעציגען אויף
צעגעלניאַנאַ 36, טעל. 216-90
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער - שוועכע, אַלע אַרט גאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען
נעמט אָן פון 9 – 2 נאָרמ. און פון 5 – 9 אָוונד
פאַר דאַמען בעזונדערען וואַרטע-צימער.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראָלאָג
ספּעציאַל-אַרצט פאַר נירן, בלאָז און אורין-קראַנקה,
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אָן פון 12–1 און פון 7– 4 אָוונד.

Doktór KLINGER
ספּעציאַל-אַרצט פאַר ווענער שע, הויט- און האָר-קראַנקהייטען
ANDRZEJA 2, tel. 132-28
נעהמט אָן פון 9–11 פריה און פון 5–8 אָוונד און פון 1–2 נ"מ אין דער „לעטשניצע פּיעטריקאָווער 62"

Dr. med. H. Karaś
אינערליכע און קינדער-קראַנהייטען
זגיערזשער 16
נעהמט אָן פון 11 ביז 1 און פון 3 ביז 7 אָוונד.

Dr. med. N. ROZEN
סטאָמאַטאָלאָג
קראַנקהייטען פון דויאָנסלעס, גימען, ציינער א.א.וו. צייהן-רעגולירונג, רענטגען-דיאַגנאָסטיק.
אַנדזשעיאַ 7, טעל. 216-57.
עמפּפאַנגס-שעהן' פון 3–7 נאָכמ.

וועכבעריז כירורגישע קליניק
„SANATO"
אַגראַדאָוואַ 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאַס
ערצטליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
פּרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויגען-אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראַוש
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. ט. פאַנטאַר
עמפּפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נכמיטאָג.

Dr. med. J. Lubicz
כירורג - אָרטאָפּעד
Gdańska 28, tel. 183-17
צוריקגעקעהרט.
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פּראַצאָווניע פון זעמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: מקלאַדקעס אויף פלאַטפוסען, קינסטליכע הענט און פיס, גאָרסעטען א. ז. וו.
נעמט אָן פון 2.30 ביז 4,30 נאָכמיטאָג.

ווילכטיג נייעס!
פּערקויף פון פערשיד. בוים-וואָלענע רעשטלען
פּאַפּעלין, באַטיסט, לייוועגד, מושלין, נאַנסוג א. אַ. וו.
אויף מעטער און אויף וואָג
צו קאָנקורענץ-פּרייזען
מ. לאַנדסבערג
לאָדז, ציגעל-גאַס 59, פראָנט, 1. שט.

הויז-בעזיצער און רזשאַנדצעס!
ביליגע מעלדונגס-שטעמפּלען
לויט פאָרשריפט פון מעלדע-אַמט איז צו בעקומען צו ביליגע פּרייזען נור אין דער גראַווירן- און שטעמפּעל-פאַבריק פון
CH. JOSKOWICZ
Południowa 2, tel. 216-60

אַ צימער
ביי אַן אינטעליגענטער פאַמיליע איז אָבצוגעבען פאַר 2 פריילינס אָדער פאַר אַ קינדערלאָז פּאָר-פאָלק. צוגענגליכער פּרייז.
זשעראָמסקאַ 4 ה. 11.

GABINET DENTYSTYCZNY
E. FUCHS
NAWROT 4, TEL. 127-31
CZYNNY.

גרויסער פראצעס אין טשענסטאכאו

וועגען דערמארדען 3 פערזאן אין דער דארטיגער קראנקען-קאסע

די בעשולדיגטע לייקענען זייער פערברעכען

טשענסטאכאו, 19. (טעלעפאניש). היינט האט זיך דא אנגעהויבען דער סענסאציאנעלער פראצעס געגען די צוויי מיטגלידער פון פ.פ.ס. צ.ק.וו. יאן קאסטזשעווסקי און זיגמונט קאטשיק, וועלכע ווערען בעשולדיגט אין ערמארדען — אין מיטען אקטאבער פ. י. — דריי פערזאן אין דער היגער קראנקען-קאסע.

דער פראצעס, וואס וועט געדויערען דריי טעג קומט פאר אין קרייז-געריכט און די בעשולדיגטע ווערען פערטיידיגט דורך די אדוואקאטען יאן דאם בראווסקי און האניגוויל.

היינט זענען אויסגעהערט געווארען דיביידע אנגעקלאגטע, וועלכע האבען געלייקענט אין דעם, אז זיי זאלען האבען בעגאנגען די מארדען, בעת מעשה זענען זיי גאר געווען אין מאגיסטראט.

עס האט זיך אנגעהויבען דער עדות-פערהער.

די „דרייפוס-אפערע"

מאכט אן בייז בלוט און רופט ארויס א געשלעג

פאריז, 19. (אטע). בעת דער פארשטעלונג פון דער פיעסע „די דרייפוס-אפערע", וואס ווערט געשפילט אין איינעם פון די פאריזער טעאטערס, און וועלכע האט שוין געבראכט צו א גאנצע רייה אינצידענטען, איז נעכטען ווידער געקומען צו ערנסטע מאניפעסטאציעס.

עטליכע הונדערט מיטגלידער פון דער „אקסיאן פראנסעז" האבען געמאכט א מהומה אין טעאטער, און געווארפען טרעהרען-באמבעס.

עס האט זיך אריינגעמישט פאליציי, דערביי איז ענטשטאנען א געשלעג און עטליכע פערזאן זענען פערוואונדעט געווארען. דרייסיג פערזאן זענען ארעסטירט.

א סקאנדאל אויף דער זיצונג

פון דער ביודזשעט-קאמיסיע ביים סענאט

ווארשא, 19. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). היינט איז פארגעקומען א זיצונג פון דער ביודזשעט-קאמיסיע ביים סענאט.

בשעת עס האט געהערט וועגען קריגס-ביודזשעט דער ענדעקישער סענאטאר מייזנער, איז ענטשטאנען א גרויסער סקאנדאל. ער האט אין זיין רעדע שארף קריטיקירט דאס קריגס-מיניסטעריום אין צוזאמענהאנג מיט דער מעשה-בריסק.

די איינס-סענאטארען האבען דערויף געמאכט געוואלדען און אפילו דער וויצע - קריגס-מיניס טער, קאנאזשעווסקי, האט געפונען פאר נויטיג צו בעטייליגען זיך אין דעם פראטעסט געגען סענ. מייזנער. די זיצונג איז איבערגעריסען געווארען און שפעטער, ווען זי איז צוריק בענייט געווארען האט בעקומען א ווארט דער פ.פ.ס.-ישער סענאטאר דעמבסקי, וועלכער האט גערעדט וועגען דעם, וואס אפיצירען זענען בעפאלען און געשלאגען דעם פיהרער פון דער פויערים-פארטיי דעפ. דאמבסקי. ער האט דערביי געזאגט, אז זיי האבען זיך כאטש געדארפט אנטון אין ציווילע מלבושים...

מבטל געמאכט דעם שווערען אורטייל

איבער די אומגליקליך-פערמשפטע 6 יודען אין טשארטקאוו

ווארשא, 19. (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). מיט א צייט צוריק איז אין טשארטקאוו (גאליציען) פארגעקומען א גרויסער פראצעס פון זעקס יודען, וועלכע זענען בעשולדיגט געווארען, אז זיי האבען דערטרונקען צוויי פוילישע זעלנער. די בעשולדיגטע האבען דאן בעקומען א גרויסען טערמין טורמע.

היינט איז אין העכסטען געריכט בעהאנדעלט געווארען די קאסאציע פון די אומגליקליכע זעקס יודען. אלס פערטיידיגער איז ארויסגעטראטען דער אדוואקאט לאנדוי, און דאס העכסטע געריכט האט בעשלאסען מבטל צו מאכען דעם פריהערדיגען אורטייל און פעראָרדנען דעם פראצעס באכאמאל צו בעטראכטען.

ערב די וואהלען אין דער ווארשאווער קהלה

קלאגען וועגען פונאנדערלאזען די קהל"ה-פערוואלטונג און בעשטימען א קאמיסאר

ווארשא, 19. (טעלעפאניש). אין ווארשא וועלען אין גיכען פארקומען וואהלען צו דער קהלה. נעכטען איז אויסגעוועהלט געווארען א וואהל-קאמיסיע אין בעשטאנד פון 16 פערזאן.

די דאזיגע קאמיסיע האט היינט אפגעהאלטען א זיצונג. ס'איז אבער געקומען א פעראָרדנונג פון רעגירונגס-קאמיסאר אז מ'זאל אפלייגען די זיצונג אויף מארגען.

דערוויל קורסירען קלאנגען אין ווארשא, אז ס'וועט אויף פונאנדערגעלאזט ווערען די פערוואלטונג פון דער קהלה, און אלס קאמיסאר וועט בעשטימט ווערען סענ.- אשר מענדעלסאן.

א שווינדלער אויף מיליאָנען דאלארען

איז נעכטען ארעסטירט געווארען אין ווארשא

ווארשא, 19 (טעלעפאניש). מ'האט דא נעכטען ארעסטירט א גרויסען שווינדלער, א געוויסען קאלינסקי. דער דאזיגער קאלינסקי איז מיט עטליכע יאהר צוריק געמשפט געווארען אין ווארשא פאר'ן פערקויפען א פרעמד הויז און נעהמען דערפאר 25 טויזענד דאלאר... דאן איז ער פערמשפט געווארען אויף לאנגע יאהרען תפיסה. און ערשט נישט לאנג איז ער ארויסגעלאזט געווארען אויף אורלויב. דאן איז ער אוועק קיין קארלסבאד, און איז דארט בעגאנגען נאך א סך גרעסערע אפערע, ווי דהיינו: ער האט דארט ביי בעקאנטע טשעכישע פאבריקאנטען דורכגעפיהרט א טראנזאקציע אויף א סומע פון צוויי מיליאן דאלאר, פאר לאנדווירטשאפטליכע מאשינען, בעשטימט פאר'ן רוסלאנד-פערבאנד. פאר'ן דורכפיהרען דעם דאזיגען ענין האט ער געזאלט בעקומען צעהן פראצענט פראוויזיאן.

דער שווינדעל איז אבער צופעליג ענטדעקט געווארען, און נעכטען האט מען דעם בעל דבר ארעסטירט אין ווארשא.

ארויסגעשיקט פון פאריז 1.122 פרעמדע

די ארויסגעשיקטע זענען מעהרסטענטייל יודען

פאריז, 19. (ספ. טעל.) אין שטאט-ראט איז פאריז האט דער פאליציי-פרעפעקט דערקלערט, אז ער האט ארויסגעשיקט פון דער שטאט 1.122 „פרעמדע" וועלכע האבען נישט געהאט קיין וואויב רעכט אין פראנקרייך.

ווי עס איז זיך משער צו זיין איז דער רוב פון די „פרעמדע" יודישע אימיגראנטען.

מארשאל פילסודסקי

וועט נאך א לענגערע צייט פערבלייבען אין אורלויב

ווארשא, 19. (טעלעפאניש). עס איז געקומען צוריק קיין ווארשא דער שליח קיין מאדע"א צום מארשאל פילסודזקי.

ס'בעשטעטיגט זיך די ידיעה, אז דער מארשאל פילסודסקי וועט נאך א לענגערע צייט פערבלייבען אין אורלויב.

צוזאמענשטויס אין תל-אביב

צווישען די אנהענגער פון „הכתדרות" און די רעוויזיאניסטען

תל-אביב, 19. (יט"א טעלעגראפיש). צווישען די אנהענגער פון דער „הסתדרות" און די רעוויזיאניסטען זענען פארגעקומען צוזאמענשטויסען. פאליציי האט ארעסטירט 7 מיטגלידער פון דער „הסתדרות" און 3 רעוויזיאניסטען. די סיבה פון צוזאמענשטויס איז געווען וואס די רעוויזיאניסטען האבען בעקומען ארבייט אויף א שטעטישען שאסיי. אלע ארעסטירטע זענען בעפרייט געווארען אויף קויציע.

די גרופע פון אינזש. שטריקער

פעראייניגט זיך מיט די רעוויזיאניסטען

וויען, 19. (יט"א טעלעגראפיש). די גרופע פון אינזש. שטריקער האט דא אפגעהאלטען א בעראטונג. מיט צוויי דריטעל שטימען איז בעשלאסען געווארען זיך צו פעראייניגען מיט די רעוויזיאניסטען.

אנ'א"י-דעבאטע אין ענגלישען פארלאמענט

וועט פארקומען דעם קומענדיגען דאנערשטאג

לאנדאן, 19. (יט"א טעלעגראפיש). די „מארנינג-פאסט" טיילט מיט, אז דאנערשטאג זאל אין פארלאמענט פארקומען אנ'ארץ-ישראל- דעבאטע. אויסערן - מיניסטער הענדערסאן, אלס פארזיצער פון דער קאמיסיע, וועלכע האט אונטערהאנדעלט מיט דער יודישער אגענץ, זאל אפגעבען אנ'-ערקלערונג וועגען מאקדאנאלדס בריף צו פראפעסאר וויצמאן.

זיצונג פון אלוועלטליכען עקזעקוטיוו פון די רעוויזיאניסטען

פאריז, 19, (יט"א טעלעגראפיש). דעם 21 און 22 פעברואר וועט דא פארקומען די זיצונג פון אלוועלטליכען עקזעקוטיוו פון די רעוויזיאניסטען, אויף דער זיצונג וועט ארומגערעדט ווערען די בייע לאגע אין דער ציוניסטישער בעוועגונג.

„הארץ" איז צופרידען מיט'ן בריף פון מאקדאנאלד

ירושלים, 19. (יט"א טעלעגראפיש). „הארץ איז צופרידען מיט דעם בריף פון מאקדאנאלד, ער בעדויערט נאר וואס די פראגע וועגען ערד-קויף איז געבליבען אין די הענד פון סער טשענסלאר-

זונטאג — צוזאמענפאהר פון די קליינהענדלער אין פוילען

ווארשא, 19. (יט"א טעלעפאניש). זונטאג, דעם 22-טען ה.ח. 10 פריה וועט אויף סענאטארסקא 29 אין לאקאל פון שניידער-צעך פארקומען דער צוזאמענפאהר פון די קליינהענדלער-פעריינען אין פוילען. צום צוזאמענפאהר האבען זיך שוין געמאלדען צוויי הונדערט דעלעגאטען.

פילהארמאניע-זאל

20 נארומאוויטשא 20

מיטוואך, דעם 25 פעברואר פינקטליך 9 אין אוועגד

פאר'ן אפפאהרען קיין אויסלאנד בור 1 קאנצערט

— פון בעוואוסטען 7-יעהריגען חזנ'דעל —

נחומ'ל עפשטיין

וועלכער האט בעצויבערט גאנץ ווארשא, ריגא, ווילנא און אנדערע שטעט.

:–: וואו טויזענדער צושויער האבען איהם בעוואונדערט און גשטוינט :–:

פראגראם: I טייל: 1) אלו דברים הערשמאן, 2) והוא רחום בערעלע חגי, 3) דאס פאסטוכ'ל, 4) אלהי נשמה ראזענבלאט 5) בערדיטשעווע- על חטא הערשמאן. II טייל: 6) רחם נא ראזענבלאט, 7) דער יוד איז בית המדרש הערשמאן, 8) אלהי עד שלא נוצרתי ראזענבלאט, 9) איי-ליע-ליולין. ביים קלאוויר פרל' געלגאר

די קאנצערטען קומען פאר אונטער דער השגחה פון בעוואוסטען שטראסבורגער חזן ה' קראמסא.

פרייזען פון 1 זל. ביז 5 זל. בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

וואס זאגט ווארשא וועגען נחומ'ל עפשטיינ'ס קאנצערט?

איך בין געגאנגען אויפ'ן קאנצערט פון נחומ'ל עפשטיין, מיט נישט קיין איבריגען חשק, אבער איך מוז מודה זיין, אז דער אויפטריט פון דעם קליינטשיגען חזנדעל איז געווען פאר מיר אנ'אמת'ע איבערראשונג. קיינער האט זיך, ווארשיינליך נישט געריכט, אז מען וועט דא באמת האבען צו טון מיט א וואונדער, מיט א פענאמען!

עס איז צו שטוינען, ווען מען זעהט ווי אזא פיצעל קינד האלט זיך פריי אויף דער עסטראדע, זינגט הארציג און געשמאק, אינטערפרעטירט יעדעם ווארט, מיט פערשטאנד, יעדע פראזע ווערט אויסגעצייכענט אקצענטירט און פארגעטראגען ווייך, ליריש, דערקוויקענדיג.

נחומ'ל עפשטיין איז שוין א חזן פון גאט'ס בגנאד! — דאס קען מען זאגען מיט דער פולסטער איבערצייגונג. נישט איין אנערקענטער חזן ביי יודען וואלט איהם געמעגט מקנא-זיין מיט דער הארציגקייט, מיט'ן אמת-יודישען קנייטש, מיט דער וואונדערבארער בעל-תפלה'דיגער השתפכות הנפש מיט דער קינדישער (און דערפאר — עכטער) אויפריכטיגקייט.

ווער עס האט נישט געהערט זיין פרעכטיגען רעטשיטאטיוו פון „אלו דברים שאין להם שיעור" (הערשמאנס) און „והוא רחום" (יאסעלע ראזענבלאטס), מעג עס ווירקליך בעדויערען. נישט איין חזנישער גדול וואלט זיך פערשעהמט הערענדיג בחומס דייטליכע, קלארע פראזירונג און — דער עיקר — זיין געפיהל, זיין הארציג אויסטייטשען יעדעס ווארט.

נחומ'ל עפשטיין איז א חוץ דעם אלעם אויך א קינד מיט גרויסער ארטיסטישער בעגאבונג, דאס האבען מיר געזעהען אינ'ם וויג-ליד „אי-ליו-ליו" וואו עס האט אימפאנירט די מימיק פונ'ם דאזיגען וואונדער-קינד.

אלחנן צייטלין.

1-טער קלאנג-קינא - טעאטער אין לאדז

„SPLENDID"

היינט און פאלגענדע טעג!

פרעכטיגער קלו, וואס איבערשטייגט אלעס, וואס איז ביז איצט געזעהען און געהערט געווארען פון נאלדיגעם עקראן

EMIL JANNINGS אין זיין ערשטען קלאנג-פילם, וואס שילדערט די טראגעדיע פון א מענש-אנ'איידעאליסט, וואס האט זיך צוזאמענגעשטויסען מיט דער שרעקליכער לעבענס-ווירקליכקייט. דראמע פון ליבע און געמיינהייט א. ג.

„בלויער שמעטערלינג"

פראדוקציע „Ufa" קאנפליקט צווישען ליבע און פליכט.

MARLENA DIETRICH אין דער ראלע פון א פרוי „א וואמפיר"

אנהויב פון די פארשטעלונגען 6, 8 און 10 אווענד. פאספארטיס א חוץ אמטליכע אין פרעסע – איננילטיג. קלאנג-אפאראטור Wester Electric

שבת און זונטאג 12 א זייגער ביטאג און 2 א זייגער ביטאג – פריהמארגען-פארשטעלונגען „אונטער די פאריזער דעכער" פרעכטיגער קלאנג-פילם מייסטערקווערק

די פרייזן פון די פלעצער אויף די פרימארגן-פארשטעלונגן 75 גר. און 1 זל.

זעקס מיליאן ארבייטסלאזע

וועט ענגלאנד האבען אין דער נאהענטסטער צייט

סענסאציאנעלע ערקלערונג פון מינ. סנאודען

ל אנדאן, 19 (ספ. טעל.) די צאהל ארבייטסלאזע אין ענגלאנד האט דערגרייכט די ציפער פון 2.637,000 מאן, און א צווייטער סענסאציאנעלער רעדע, וועלכע מיניסטער סנאודען האט געהאלטען אויף א פערזאמלונג פון דער ארבייטער-פארטיי, האט ער ערקלערט, אז ענגלאנד שטעהט פאר א נייער גרויסער קאטאסטראפע פון ארבייטסלאזיגקייט, וועלכע וועט איבעריכען דערגרייכען די ריזיגע צאהל פון 6 מיליאן מענשען.

אין מאסקווע פעהלט אוים ברויט

ר יג ע, 19 (ספ. טעל.) פון מאסקווע טיילט מען מיט, אז דארט זענען אויסגעבראכען הונגער-אונרוהען. א המון ארבייטער, וועלכער האט בעלאגערט זייט צוויי טאג א קאאפעראטיוו, איז אוועק אהן ברויט און אויף דעם באדען איז געקומען צו עקסצעסען. די רעגירונג בעהמט אן שריט, כדי צוצואיילען דעם צופיהר פון ברויט קיין מאסקווע.

לאנדאנער ציוניסטען בעגריסען ד"ר ווייצמאן

צוליב דעם מאקדאנאלד-בריף

ל אנדאן, (יט"א) דא איז פארגעקומען די יעהרליכע פערזאמלונג פון מזרח-לאנדאנער ציוניסטישען פערבאנד „ציון". אויפ'ן פארשלאג פון ה' מאריס מייער, דעם רעדאקטאר פון דער „צייט" און וויצע-פרעזידענט פון דער ענגלישער ציוניסטישער פעדעראציע, האט די פערזאמלונג אנגענומען א רעזאלוציע, אין וועלכער עס ווערט בעגריסט ד"ר חיים ווייצמאן צוליב דער ערפאלגרייכער פערענדיגונג פון די אונטערהאנדלונגען צווישען דער יודישער אגענץ און דער רעגירונג.

די פערזאמלונג בעטראכט דעם בריף פון פרעמיער-מיניסטער צו ד"ר ווייצמאן אלס צופרידענשטעלענדען און אלס טריומף פון ד"ר ווייצמאנס פאליטיק. די פערזאמלונג האפט, אז די ארבייט פאר'ן אויפבוי פון דער יודישער נאציאנאל-היים וועט איצט בעגיים ווערען מיט גרעסערען אייפער. די נייע רעגירונגס-דעקלאראציע איז א פערזיכערונג, אז מיר האבען געבוים אויף א געזונדען באדען. מיר זאגען צו, טון אלץ, וואס מיר וועלען זיין ביכולת, כדי בייצוטראגען פאר דער שנעלער רעאליזירונג פון יודישען נאציאנאלען אידעאל.

צוליב א קריגעריי צווישען לופטפליהער

זענען 9 מענשען אומגעקומען

ל אנדאן, 19 (ספ. טעל.) מיט עטליכע טאג צוריק איז אראפגעפאלען אין ים אן אעראפלאן און דערביי זענען 9 פערזאן פון דער מאנשאפט אומגעקומען. איצט איז פארגעקומען דער פראצעס וועגען די סיבות פון דער קאטאסטראפע. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז די קאטאסטראפע איז ענטשטאנען צוליב א סכסוך, וואס איז אויסגעבראכען צווישען צוויי פילאטען בעת'ן פליהען. ביי דער קריגעריי איז דער אעראפלאן געבליבען אהן ליטונג און איז אראפגעפאלען.

אונערהערטער שאנטאזש-אפערע

פון דער ניו-יארקער פאליציי געגען פרויען פון דער געזעלשאפט

ווי ען, 19 (ספ. טעל.) „טאגבלאט" איז מעלדיג וועגען א גרויסער אפערע אין דער ניו-יארקער פאליציי. פאליציי-אגענטען האבען שאנטאזשירט פרויען, דראהענדיג זיי צו קאמפראמיטירען. איין פאליציי-קאמיסאר האט אויף אזא אופן ארויסגעקריגען ביי פערשידענע פרויען פון דער געזעלשאפט 120 טויזענד דאלאר. ער פלעגט שיקען זייבע אגענטען אין רעסטאראנען, פערשרייבען די נעמען פון די פרויען, וואס מ'האט דארט בעמערקט און דערנאך פון זיי ארויסגעפרעסט געלד, דראהענדיג זיי מיט'ן פארוואורף פון אונמאראלישקייט. דער פרויען-קלוב אין ברוקלין האט אסיגנירט 25 טויזענד דאלאר אויף אויסצופארשען די אפערע.

„העלפט זיך אליין"

לאזונג פון דער יוד. בעפעלקערונג אין ווייסרוסלאנד און אוקראינע

מ אסקווע, (יט"א) א מיטארבייטער פון „עמעס" האט לעצטענס דורכגעפיהרט אן אויספארשונג וועגען דער לאגע פון דער יודישער בעפעלקערונג אין אייניגע גרעסערע שטעט אין ווייס-רוסלאנד און אוקראינע. דער „עמעס"-מיטארבייטער שרייבט:

עס שיינט, אז דער לאזונג פון דער יודישער בעפעלקערונג איז געווארען „העלפט זיך אליין". קודם-כל פרובען די יודען אין די קליינע שטעטלעך פערבעסערען זייער לאגע דורך בעזעצען זיך אין די גרעסערע שטעט, וואו עס איז לייכטער צו בעקומען ארבייט. אויב זיי זענען צו אלט, שיקען זיי אהין זייערע קינדער. צווייטענס, ארגאניזירען זיך די דאזיגע יודען פון אייגענער איניציאטיוו אין ארטעלען און קאאפעראטיווען. עס איז אבער ווערט צו בעמערקען, שרייבט דער „עמעס"-מיטארבייטער, אז דער „קאמזעט" טוט זעהר ווייניג, כדי צו העלפען די דאזיגע יודען זיך איינצוארדנען, זיי זענען אויסגעשטעלט אויף זיך גופא. עס לאזט אויך איבער פיל צו ווינשען די ארבייט פון די קארפערשאפטען, וואס האבען אלס אויפגאבע צו פערזעהן די יודישע קוסטאר-אינדוסטריע מיט רויה-מאטעריאלען. די דאזיגע ארבייט געהט צו נישט רעגולער, און די יודישע קוסטארען זענען קיינמאל נישט זיכער, אז זיי וועלען בעקומען די נויטיגע רויה-מאטעריאלען.

דאס יודישע לעבען אין בולגאריען

אין לאנד, וואו מ'ווייסט נישט פון אנטיסעמיטיזם

ב וקארעשט, (יט"א) דעפ. ד"ר מיכאל לאנדוי, וועלכער האט לעצטענס בעזוכט בולגאריען, גיט איבער דעם יט"א-קארעספאנדענט איינצעלהייטען וועגען דעם לעבען פון די דארטיגע יודען. בולגאריען קען כמעט נישט קיין אנטיסעמיטישע בעוועגונג. די יודישע גלייכבערעכטיגונג ווערט שטרענג אפגעהיט, הן דורך דער רעגירונג, הן דורך די מוניציפאליטעטען. אין די יודישע קהלות זענען פעראייניגט די אשכנזים מיט די שפאניאלען. אלע יודישע אינסטיטוציעס ווערען דורך זיי געמיינזאם אויסגעהאלטען. די קהלות געניסען פון א ברייטער מאראלישער און פינאנציעלער אונטערשטיצונג מצד דער רעגירונג. אומעטום פולסירט א שטארק יודיש און ציוניסטיש לעבען. די יודישע שולען שטעהען אויף א הויכער מדרגה. די צאהל יודישע שול-קינדער איז אין פערגלייך מיט דער אלגעמיינער צאהל שול-קינדער זעהר א הויכע.

זיצונג פון סיים

בעשטימט אויפ'ן 25-טען פעברואר

וו ארש א, 19 (טעלעפאניש). די פלענאר-זיצונג פון סיים איז בעשטימט געווארען אויף מיטוואך, דעם 25-טען פעברואר. די טאג-ארדנונג פון דער זיצונג איז נאך נישט בעשטימט.

„נומערוס-קלאוזוס"-בעוועגונג אין דייטשלאנד

ב ערלין (יט"א) די הויפט-פערוואלטונגען פון פערבאנד פון די דייטשע סטודענטען-ארגאניזאציעס האט אנגענומען א בעשלוס, אז אין דער נאהענטסטער צייט זאלען אלע בעזונדערע סטודענטען-ארגאניזאציעס זיך בעשעפטיגען אין דיסקוסיעס אויף סטודענטען-פערזאמלונגען מיט דעם פראבלעם פון נומערוס קלאוזוס „אויף פאלקס-דייטשער גרונדלאגע". די ענטשפרעכענדע מאטעריאלען און אבשטימונגען זאלען נאכדעם סומירט ווערען דורך דער הויפט-פערוואלטונג.

לאטיינישער פאטריארך בעניים דאס אראביש-קאטולישע וואכענבלאט אין ירושלים

ב ערלין (יט"א) דער קאטוילישער „ביירישער קוריער" (מינכען) טיילט מיט, אז דער לאטיינישער פאטריארך פון ירושלים האט ווידער אויפגענומען די אויסגאבע פון אראבישען קאטוילישען וואכענבלאט „ראקיב סאיון" („די וואך פון ציון"), וואס האט זיך מיט אנ'ערך 4 יאהר צוריק געשלאסען צוליב געלד-מאנגעל. דאס איז נויטווענדיג געווארען, שרייבט דער „ביירישער קוריער" וויל די קאטוילישע קירך אין א"י מוז האבען אנ'ארגאן, כדי צו פערטיידיגען די קאטוילישע רעליגיע און איהרע רעכט געגען די אנגריפען פון די מוזולמענער, יודען און סכיזמאטיקער (קריסטען — נישט-קאטאליקען). חוץ דעם ווערט בעטראכט דער פראיעקט וועגען גרינדען אין ירושלים א צווייספראכיגע (ענגליש-פראנצויזישע) וואכענשריפט, כדי צו אינפארמירען די נישט-אראבישע עפענטליכע מיינונג אין א"י וועגען דעם שטאנדפונקט פון דער קאטוילישער קירך אין אלע אקטועלע פראגען.

פערשידענע ידיעות פון א"י

ת ל-אביב (יט"א) קיין ארץ-ישראל איז צוריקגעקומען פון איהר אייראפא-טורנע די „הבימה" וועלכע איז ענטוזיאסטיש אויפגענומען געווארען אין מוגראבי-טעאטער בעת דער פארשטעלונג פון דער „צוועלפטער נאכט".

* * *

ת ל-אביב (יט"א) ד איז געגרינדעט געווארען א קאמיטעט פון רעוויזיאניסטען און פערזענליכע פריינד פון ה' וול. זשאבאטינסקי, וועלכער האט זיך געשטעלט אלס ציל אויפצובויען אין תל-אביב א רעוויזיאניסטען-היים אויפ'ן נאמען פון זשאבאטינסקי'ן. א געוויסע סומע אויף דעם צוועק איז שוין געזאמעלט געווארען. איניכען זאל מען אנהויבען אנ'אינטענסיווע אקציע פאר דער רעאליזירונג פון דעם פלאן.

* * *

י רושלים (יט"א) די קאווקאזישע יודען (בערג-יודען, גרוזינער) האבען פארגעשטעלט דער אספת-הנבחרים א מעמאריאל, אין וועלכען זיי פאדערען פאר זיך גלייכע קאלאניזאציע-רעכט און א גלייכען אנטייל אין ארבייט. די קאווקאזישע יודען בעטען חוץ דעם, אז דער נייער ועד-הלאומי זאל פיהרען אנ'אקציע פאר געמישטע חתונות צווישען מיטגלידער פון די פערשידענע יודישע קהלות.

* * *

י רושלים (יט"א) די מאכט האט פעראָרדענט צו דעפארטירען א געוויסען אמעריקאנער, וואס האט זיך ארומגעטראגען מיט דער אידעע-פיקס, אז ער איז דוד-המלך, וואס איז געקומען אויפבויען דעם בית-המקדש אין ירושלים. ער האט ארום זיך געזאמעלט אין די גאסען גרופען דורכגעהער און פאר זיי געהאלטען פייערדיגע דרשות וועגען זיין משיחישער שליחות.

ענציקלאפעדיע אין דער יודישער שפראך

קאנפערענץ וועגען דער יודישער ענציקלאפעדיע אין בערלין

בערלין, (יט"א) דעם 14. און 15. ה. ח. זענען אין בערלין פארגעקומען בעראטונגען פון אנגעזעהענע יודישע געלעהרטע און פובליציסטען מיט מיטגלידער פון יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט, אויף וועלכע עס איז ארומגערעדט געווארען די פראגע וועגען שאפען אנ'ענציקלאפעדיע פון אלגעמיינעם און יודישען וויסען אין דער יודישער שפראך. אין דער קאנפערענץ האט זיך בעטייליגט פראפ. שמעון דובנאוו, ווי בעקאנט, דארף די ענציקלאפעדיע טראגען דעם נאמען פון פראפ. דובנאוו, לויט'ן בעשלוס פון דובנאוו-יובילעאום-קאמיטעט, וועלכער שטעלט דעם ספעציעלען דובנאוו פאנד צו דער דיספאזיציע פון ענציקלאפעדיע-פערלאג. אין די בעראטונגען האבען זיך צוו. אנד. בעטייליגט: י"ר. אבראמאוויטש, לעא בראמסאן, ב'. גערגעל, מארק ווישניצער, ש. זשיטלאווסקי, דניאל טשארני, א. טשעריקאווער, יעקב לעשטשינסקי, מ. שאליט, ד"ר ווינרייך, בחמן מייזיל, ב. קלעצקין, בן-אדיר, (י. ראזין), ב. ברוצקוס, ד"ר קאראלניק, ב. שטיינבערג, און פארשטעהער פון בערלינער יוו"א-קאמיטעט.

ד"ר בראמסאן עפענט די קאנפערענץ און בעגריסט דעם אנוועזענדען פראפ. דובנאוו. אלס פארזיצער ווערט געוועהלט ד"ר בראמסאן, וויצע-פארזיצער — ד"ר ווינרייך און יעקב לעשטשינסקי, סעקרעטאר — א. קיהן, פראפ. דובנאוו דאנקט פאר דעם כבוד, וואס ווערט איהם פערשאפט. ער איז שטאלץ, דאס די יודישע ענציקלאפעדיע ווערט פערבונדען מיט זיין נאמען. פראפ. דובנאוו גיט א היסטארישען איבערבליק איבער די בעשטרעבונגען ארויסצוגעבען יודישע ענציקלאפעדיעס אין העברעאיש, ענגליש, רוסיש און דייטש און לסוף מיטגעטיילט וועגען די פערשידענע פרובען צו שאפען אנ'ענציקלאפעדיע אין יודיש. אין די יודישע ענציקלאפעדיעס אויף רוסיש און ענגליש, וועלכע זענען געווען ארויסגעגעבען מיט עטליכע צעהנדליג יאהר צוריק, האט פראפ. דובנאוו מיטגעארבייט. דער געדאנק וועגען אנ'ענציקלאפעדיע אין יודיש איז צוליב דער מלחמה און דער צוברעקלונג פון רוסישען יודענטום געווארען נישט אקטועל, איצט אבער איז געקומען די צייט צוצוטרעטען צו דער רעאליזירונג פון דער אידעע. פראפ. דובנאוו גיט צו מוט צו דעם דאזיגען היסטארישען ווערק.

ד"ר ב. גערגעל רעדט דאן ארום דעם אלגעמיינעם פלאן פון דער ענציקלאפעדיע. ער ווייזט אן, אז מען דארף נישט זארגען וועגען פינאנציעלען ערפאלג. די יודישע פרעסע און דאס יודישע בוך האבען היינט צו טאג מיליאנען לעזער, די שול אין יודיש ערציהט יודיש-לעזער און קולטור-קעמפער. מיר בעזיצען אנ'ארגאניזירטען יודישען צענטר. אין אלגעמיין בעשטעהט דער פלאן אין פאלגענדען:

דער דובנאוו-פאנד ביים יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט גיט ארויס אנ'ענציקלאפעדיע פון אלגעמיינעם און יודישען וויסען אין דער יודישער שפראך. די ענציקלאפעדיע צעהלט 10 בענדער (20 מיליאן אותיות), דער יודישער מאטעריאל מאכט אויס אנ'ערך א דריטעל פון דעם גאנצען מאטעריאל אין משך פון 5 יאהר ערשיינען יעהרליך צו 2 בענדער, יעדער באנד אין 5000 עקזעמפלארען, פאר דער שאפונג פון נויטווענדיגען גרונד-קאפיטאל (50 טויזענד דאלאר) ווערט געבילדעט אנ'אקציען בעזעלשאפט.. די מיטלען, וואס ווערען געשאפען פאר דער ענציקלאפעדיע, טארען נישט פערווענדעט ווערען אויף אנדערע צוועקען ביז עס וועלען נישט ארויסגעלאזט ווערען אלע בענדער. דער ארגאניזאציאנעלער און פינאנציעלער צענטער פון דער אונטערנעהמונג דארף זיך געפינען אין בערלין.

דעם צווייטען רעפעראט וועגען ענציקלאפעדיע-פלאן האלט ה' מ. שאליט (ווילנע), וועלכער שטעלט זיך אויספיהרליך אב אויף דער פראגע, ווי אזוי צו ארגאניזירען די רעדאקציע פון דער ענציקלאפעדיע. ער בעטאנט די נויטיגקייט אוועקצושטעלען די ענציקלאפעדיע אויף דער וויסענשאפטליכער הויך און אין דער זעלבער צייט מאכען זי צוטריטליך פאר דעם ברייטען יודישען לעזער-קרייז. צו דער רעדאקציע דארפען צוגעצויגען ווערען ערשטקלאסיגע וויסענשאפטליכע כוחות. ה' שאליט ווייזט ווייטער אן, אז די שאפונג פון דער ענציקלאפעדיע רופט ארויס די נויטיגקייט צו בערייכערען די יודישע שפראך מיט נייע בעגריפען און טערמינאלאגיעס און האלט, אז די צוגרייטונגס-ארבייט דארף דויערען א היבשע צייט, אנ'ערך 2 יאהר. די ענציקלאפעדיע דארף ארויסגעגעבען ווערען אין ווילנע.

ענגלישער ועד-הקהלות געגען דורכפיהרען א צעהלונג

פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ענגלאנד

ל אנדאן, (יט"א) אויף דער לעצטער זיצונג פון בארד אף דעפוטיס (ועד הקהלות אין ענגלאנד) איז ארויסגערוקט געווארען א פארשלאג צו מאכען שריט, כדי דורכצופיהרען א סטאטיסטיק פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ענגלאנד. צו דעם צוועק זאלען מיטארבייטען אייניגע קאמיסיעס פון וועד-הקהלות. געגען דעם דאזיגען פארשלאג איז ארויסגעטרעטען דער פארזיצער פון דער פארלאמענטארישער און רעכטס-קאמיסיע ביים וועד-הקהלות ה. העלדין, וועלכער האט ערקלערט, אז די דורכפיהרונג פון אזא סטאטיסטיק וועט ברענגען געוואלדיגען שאדען און קיין שום נוצען. אויב, ערקלערט ה' העלדין, עס וועט זיך ארויסווייזען, אז אין ענגלאנד וואוינען פיל יודען, וועלען זיך געפינען פיל, וואס וועלען זאגען: זעהט, ווי פיל יודען עס לעבען אין אונזער לאנד. אויב ווידער די צאהל יודען וועט זיך ארויסווייזען אלס קליינע, וועלען די זעלבע פערזאנען טענה'ן: זעהט ווי גרויס עס איז דער איינפלוס פון דער דאזיגער קליינער צאהל יודען. ווייטער וועט זיך אפשר ארויסשטעלען, אז יודען בילדען א בעדייטענדען פראצענט פערברעכער, גייסטיג-קראנקע. מען דארף דעריבער פאר יעדען פרייז אויסמיידען אזא סטאטיסטיק. אגב, ערקלערט דער רעדנער, וואלט אזא סטאטיסטיק געשטאנען אין געגענזאץ צו דער פאליטיק פון ענגלישען פאלק און פון די פיהרער פון זאלע פארטייען, וועלכע האלט זייט 3 יאהרהונדערטען אלס אונגעוואונשען און אונגויטיג א פאלקס-צעהלונג, וואס זאל פערגלייכען די צאהל אנגעהעריגע צו די פערשידענע רעליגיעס. צי וואס זאלען יודען דורכפיהרען א ספעציעלע פאלקס-צעהלונג, וואס דאס לאנד ווארפט שטענדיג אפ, און וועלכע איז קיינמאל נישט דורכגעפיהרט געווארען.

דער פארשלאג דורכצופיהרען א יודישע סטאטיסטיק איז אפגעווארפען געווארען.

אונזער פעסימיזם

אויף די עמודים פון דער פוילישער פרעסע האט זיך ענטוויקעלט א וויכוח וועגען אפטימיזם און פעסימיזם. די סאנאציע-פרעסע פארלאנגט, אז די צייטונגען זאלען זייען אין פאלק אנ׳אפטימיסטישע שטימונג, וועלכע איז געזונטער סיי פאר אינעווייניג, צו דערהעבען דעם מוט, און סיי פאר אויסענווייניג, צו הויבען דעם קרעדיט. די דאזיגע פרעסע האלט, אז די אלע קלאגערס זענען פאלשע נביאים, ווייל זיי האבען אין זינען נישט די טובה פון דער מלוכה, נאר דעם נוצען פון זייער אייגענער פארטיי.

אונז איז בעקאנט פון דער ביבל, אז פאלשע נביאים זענען געווען די, וואס האבען געהאלטען אין איין זייען אפטימיזם, געשריען: „שלום, שלום!" כאטש קיין שלום איז נישט געווען.

אמת, דאס גופא האבען געטענה׳ט יענע נביאים, וועלכע האבען זיך אנגענומען פאר אמת׳ע און זענען פאר זייער פעסימיזם שטארק גערודפט געווען דורך דער דאמאלדיגער רעגירונגס-פארטיי. אבער אין דער געשיכטע זענען געבליבען פעראייביגט און פערהייליגט דווקא די פעסימיסטען און נישט די שלומניקעס...

פונדעסטוועגען דארפען מיר זיך נישט צופיל סומך זיין אויפ׳ן מוסטער פון דער געשיכטע; פון היינטיגע צייטונגס-נביאים וועט זיכער קיינער נישט בלייבען קאנאניזירט אין דער געשיכטע און אין צוויי טויזענד יאהר ארום וועט מען אוודאי נישט חזר׳ן אויף אויסעווייניג די לייט-ארטיקלען נישט פון דער גאז. „ווארשאווסקא" און נישט פון „גאז. פאלסקא"...

אונז, יודען, אלענפאלס קען קיינער נישט אויפווארפען קיין פאלסיפיצירטען פעסימיזם און קראקאדיל-טרעהרען. אונזער קרעכץ איז נישט קיין פארטייאישער, נאר א נאציאנאלער.

צווישען אינזערע סיים פאליטיקער איז נישטא כמעט קיין איינציגער, וואס איז געקומען אין סיים מיט אנ׳אפריארי-בעציהונג געגען דער רעגירונג. אדרבה, זייער לאזונג איז געווען מעסיגקייט, פראקטישקייט, זאכליכקייט און שוין אין די ערשטע טעג איז זיי אויסגעקומען צו קריטצען מיט די ציין פון איינגעהאלטענעם ווייטאג.

און ווי קען עס אנדערש זיין, אויב דער סאנאציע-לאגער, וואס האלט אין איין דעקלארירען זיך אין יודענפריינדשאפט טוט אבסאלוט נישט דאס מינדסטע, צו פערגרינגערען אונזער שווערען גורל!

דער ערשטער שריט האט דאך געדארפט זיין צו פערווירקליכען לגבי אונז די עלעמענטארע רעכט פון דער קאנסטיטוציע, די רעכט אויף ארבייט! אהן שום טענות, אהן פערטראקטאציעס און תנאים האט דאך די רעגירונג געדארפט בעווייזען מיט פראקטישע מוסטערן, אז דא און דארט האט מען שוין אנגעהויבען בעהמען יודען אויף מלוכה׳שע פאסטענס! דער צווישענרוף פונ׳ם מיניסטער וועגען דעם טשארטקאווער פאסט-בעאמטען האט געקלונגען ווי חוזק, אבער ווען ער וואלט גערעדט וועגען עטליכע צעהנדליג בעאמטע, אין פערשידענע ערטער, וואלט עס שוין אויסגעזעהען ווי א סיסטעם און וואלט געבראכט אביסעל בערוהיגונג.

פערשטעהט זיך, דערמיט אליין וואלטען מיר זיך נישט בעפרידיגט. כדי צו פערריכטען אונזער היסטארישע קריוודע, וועלכע האט די יודישע עקאנאמיק אין פוילען אוועקגעשטעלט אויפ׳ן אפהאנג איבער אנ׳אפגרונט, מוזען געמאכט ווערען קארדינאלע שריט, לויט א ברייט-פארגענומענעם פלאן. דאס קען קומען אין רעזולטאט פון אונטערהאנדלונגען.

אבער ווי קען מען רעדען וועגען קארדינאלע שריט, בעת ס׳איז נישטא אפילו קיין סימן פון אנ׳אויפריכטיגער התחלה, בעת אלץ ווערט דערפיהרט בלויז צו א טריבונע-רעדע און נישט ווייטער.

און אויב דער פעסימיזם פון די קלאג-מוטערס איז אנ׳איבערגעטריבענער, אויב פוילען געהט טאקע אויפ׳ן וועג פון ענטוויקלונג און אויפבוי, ווי עס זאגען די סאנאציע-ארגאנען, טא פארוואס האט מען פאר אונז נישט קיין שום רמז פון טרייסט אויף פערבעסערונג? פארוואס ווייזט מען נישט מיט פאזיטיווע מעשים די געבעסערטע בעציהונג צו יודען, וועלכע מ׳דעקלאמירט כסדר אויף אלע טריבונעס?

אפילו פון די קהלות האט מען געמאכט א קאריקאטור און די צארישע בעגרענצונגען האט מען פערוואנדעלט אין א מעשה פון טויזענד און איין נאכט, א פנים כדי צו האלטען די וועלט אין שפאנונג וועגען דער גרויסער ישועה אויף יודען אין פוילען!...

ניין, ביי אונז קען מען קיין אפטימיזם נישט פאדערן, מיר קענען אוודאי נישט שרייען: „שלום, שלום".

פ. ק.

דער פאליטישער מאמענט

די רעוואלוציאנערע געשעהענישען אין שפאניען

די רעוואלוציאנערע כוואליע אין שפאניען געהט ווידער בארג ארויף. דער טראן פון קעניג אלפאנס דעם 13-טען וואקעלט זיך אלץ שטארקער, און אויב די געשעהענישען וועלען זיך ווייטער ענטוויקלען אין זעלביגען טעמפא, דאן וועט נאך מיט איין קרוין אייראפא ארימער ווערען.

עס איז פאריבער כמעט א יאהר פון זינט דער שפאנישער דיקטאטאר פרימא דע ריווערא איז אראפגעווארפען געווארען און די מאכט אין לאנד האט איבערגענומען זיין שטארקסטער געגנער, גענעראל בערענגער, די ירושה וועלכע דער גענעראל האט בעקומען פון זיין פארגענגער איז געווען גארנישט קיין אנגענעהמע. פון איין זייט איז קאטאסטראפאל געפאלען די וואלוטע, פון דער אנדערער זייט איז דאס לאנד מיט שנעלע שריט געגאנגען צו א רעוואלוציע. בערענגער האט צוגעזאגט צו ברענגען אין לאנד נארמאלע פאליטישע פערהעלטנישען און האט אלץ געגעבען הבטחות, אז ער וועט צונויפרופען דעם פארלאמענט. פאר איבער פון זיינע וויכטיגסטע אויפגאבען האט ער אויך געהאלטען די סטאביליזירונג פון דער וואלוטע קיין איינעם פון זיינע צוזאגען האט ער נישט ערפילט. אדער ער האט נישט געקענט ערפילען. די צענזור האט ווייטער געבושעוועט אין שפאניען, דאס צונויפרופען פון פארלאמענט איז אפגעלעגט געווארען פון טאג צו טאג און סטאביליזירען די וואלוטע איז געווען אונמעגליך, ווייל אויסלאנד האט איינגאנצען אנגעוואוירען דעם צוטרוי צו שפאניען.

ווען די רעוואלוציאנערע כוואליע איז געווארען אלץ שטארקער, איז בערענגערס לאגע געווארען קאטאסטראפאל.

אמת, איהם איז געלונגען צו בעהערשען דעם אויסברוך פון דער רעוואלוציע, ווייל דער רעוואלוציאנערער שפאנישער פראלעטאריאט האט נישט געהאט קיין צוטרוי צו די בירגערליך-רעפובליקאנישע עלעמענטען, אבער מעלדען מיט א רוהיגען געוויסען דעם קעניג וועלכער איז בעאונרוהיגט געווארען פאר דעם גורל פון דער דינאסטיע, אז אין לאנד איז רוהיג, — דאס האט ער נישט געקאנט. די אנפיהרער פון דעם אויפשטאנד זענען דערשאסען געווארען, אבער די אלמנה פון דערשאסענעם קאפיטאן פערנאנדען האט פון גאנצען לאנד בעקומען צעהנדליגער טויזענדער דעפעשען מיט אויסדרוקען פון מיטגעפיהל. און מיט צוזאגען נקמה צו בעהמען פאר דעם לעבען פון איהר מאן. די אוניווערזיטעטען אין שפאניען זענען ווייטער געשלאסען, ווייל די שטודירענדיגע יוגענד איז אינאיינעם מיט די פראפעסארען שטעלען מיט זיך פאר דעם אוואנגארד פון דער רעוואלוציאנערער בעוועגונג. דער קלוב „אטענעאום", וואו עס איז קאנצענטרירט דער גענעראל-שטאב פון דער רעוואלוציע, וואו עס זענען פארגעקומען גראנדיעזע דעמאנסטראציעס און מיטינגען געגען דער מאנארכיע, איז געשלאסען געווארען, אבער די רעוואלוציאנערען האבען מיט כוח צוריק געעפענט דעם קלוב, פאליציי איז געווען אונמעכטיג. אזוי אז ערשט מיליטער האט געמוזט מיט געוואלד בעזייטיגען די דעמאנסטראנטען פון דעם זאל, אדער אזא פאל: אין איינעם פון די גרעסטע קאפעען אין מאדריד קומט פאר א קאנצערט. פלוצים שטעהט אויף איינער פון די אנוועזענדע און רופט אויס: „צוויי מינוט זאל זיין שטיל לכבוד דעם דערשאסענעם קאפיטאן גאלאן, דעם מארטירער פון דער רעוואלוציע!" און אלע שטעהען אויף פון זייערע ערטער און בלייבען שטיל אין משך פון צוויי מינוט און דאן הילכט איבער דעם גאנצען לאקאל א מעכטיגער אויסגעשריי: „זאל לעבען די רעוואלוציע"!

דאס אלץ האט געצוואונגען דעם גענעראל בערענגער צוצואיילען דעם טערמין פון די וואהלען צום פארלאמענט, די וואהלען זענען בעשטימט געווארען אויף דעם ערשטען מערץ. מעגליך אז גענעראל בערענגער האט געהאט בדעה צו האלטען דאסמאל ווארט, אבער די לאגע איז שוין געווען אזוי ווייט קאמפליצירט אז דאס אויסשרייבען די וואהלען האט לגמרי נישט בערוהיגט די געמיטער. די אפאזיציע האט זיך נישט בעגנוגענט מיט דעם ווארט פון דעם גענעראל און האט געפאדערט רעאלע גאראנטיעס. אז די וואהלען זאלען פארקומען פריי און נישט אונטער דער פרעס פון דער רעגירונג. און אונטער די גאראנטיעס האט מען פערשטאנען נישט עפעס אנדערש ווי די אבדיקאציע פון מלך אלפאנס.

גענעראל בערענגער, וועלכער זעהט זיין אויפגאבע דווקא אין שיצען דעם קעניג, האט באטירליך די דאזיגע פאדערונג נישט געוואלט נאכגעבען און האט געפרובט נאכאמאל ארויסצוטרעטען מיט א יד חזקה. ער האט נאך מעהר דערשטיקט די פרעסע, האט פערוועהרט וועלכע עס איז פערזאמלונגען און ווען די אוניווערזיטעטען האבען געוואלט זיין ווידערשפעניגסטיג, האט ער געשלאסען אלע אוניווערזיטעטען און אקאדעמיעס.

די גאנצע אפאזיציע. אנהויבענדיג פון די סאציאליסטען ביז צו די מעסיגע ליבעראלען האט אויף די רעפרעסיעס געענטפערט מיט באיקאט פון די וואהלען. די סאציאליסטען און די רעפובליקאנער האבען גלייכצייטיג אנגעהויבען גרויסע הכנות צו פראקלאמירען א גענעראל-שטרייק אין גאנץ שפאניען צוויי טאג פאר די וואהלען. דער ציל פון דעם שטרייק איז ענטגילטיג צו שטירצען די פערהאסטע מאנארכיע. נאך די פראבעס פון גענעראל-שטרייקען וואס זענען געמאכט געווארען אין דעצעמבער, ווייס די רעגירונג אז אזא שטרייק איז גארנישט קיין פאנטאזיע. די מאנארכיע האט געגען זיך ביין צעהנטעל פון דער אינטעליגענץ, דעם גאנצען ארבייטער-קלאס און א גרויסען טייל פון דער דארפישער בעפעלקערונג. הינטער זיך האט די מאנארכיע בלויז די פאליציי און פון דער ארמעי בלויז די קאוואלעריע, ווייל די ארטילעריע איז פון לאנג רעפובליקאניש, און די פיעכאטע האלט ביים איבערגעהן פון נייטראליטעט צו דער רעוואלוציע.

זעהענדיג ווי עס האלט די לאגע, האט דער גענעראל בערענגער אין איינפערשטענדניש מיט׳ן קעניג אויף א קורצע צייט אפגעלעגט די וואהלען און גענומען פיהרען אונטערהאנדלונגען מיט די פארשטעהער פון די פארטייען, אבער די אונטערהאנדלונגען האבען צו גארנישט געבראכט, ווייל די פארטייען פאדערען מען זאל בעפרייען פון די טורמעס זייערע אנפיהרער און די רעגירונג וויל נישט און קאן דאס נישט טון, ווייל די בעפרייטע פיהרער וועלען גארנישט וועלען רעדען מיט דעם קעניג און וועלען זיכער תיכף בילדען א רעוואלוציאנערע רעגירונג.

וואסער פארמען די געשעהענישען אין שפאניען וועלען ווייטער אננעהמען איז מאמענטאל שווער צו זאגען. גענעראל בערענגער איז שוין אין דימיסיע. עס האבען זיך שוין עטליכע מאל בעוויזען ידיעות וועגען דער גרייטקייט פון קעניג אלפאנס צו אבדיקירען. אבער עס איז גאנץ מעגליך, אז דער דאזיגער שריט וועט שוין נישט קענען איינהאלטען די געשעהענישען, אז אויף א פאליטישער רעוואלוציע וועט זיך די בעוועגונג אין שפאניען נישט אפשטעלען. די מאנארכיסטען גופא וואלטען עפשר שוין מסכים געווען מקריב צו זיין דעם קעניג פאר׳ן פרייז פון בערוהיגען דאס לאנד, זיי האבען אבער מורא, אז דער קרבן וועט צו גארנישט ברענגען און אז די פאליטישע רעוואלוציע וועט זיך אויסגיסען אין דער פארם פון א גרויסער סאציאלער איבערקעהרעניש.

פ. ב.

א פערברעכער מיט אייזערנע נערוועז

דער סענסאציאנעלער מארד פון ציריק-אקראבאט אורבאן

(קארעספאנדענץ פון בערלין)

נאך דעם סענסאציאנעלען פראצעס פון ליזכען בוימאן וועט בערלין איצט האבען אנ׳אנדערען, נישט ווייניגער סענסאציאנעלען פראצעס פון דעם ציריק-אקראבאט אורבאן, ליזכען בוימאן איז געווען אנ׳אמת „וואונדער-קינד" פון דער גרויסער שטאט. א 16-יעהריג מיידעלל פון בירגערליכע עלטערען, איז זי אראפ אין תהום פון דער גרויסער שטאט, האט געהאט אהן א שיער געליבטע און דערוויל געענדיגט איהר קאריערע דערמיט, וואס אינאיינעם מיט איהר חתן און זיין חבר האט זי ערמארדעט איינעם פון איהרע געליבטע, אנ׳אלטען זייגער-מאכער. דאס געריכט האט די בוימאן פער׳משפט אויף 8 יאהר טורמע, איהר חתן האט געקריגען טויט-שטראף.

ליזכען בוימאן האט פעראייביגט אין זיך דאס ערגסטע, וואס ליגט אין דער נשמה פון א פרוי. ביי נארמאלע בעדינגונגען וואלט זיך דאס אויסגעדריקט ואין אייגפאכער אויסגעלאסענקייט, פון וועלכער עס וואלט געליטען איהר מאן און איהר געליבטע, אויף די גאסען פון ארבייטער-קווארטאל אין א צייט פון פערשארפטער ארבייטסלאזיגקייט און נויט האט דאס אנגענומען פארמען פון עקעלהאפטיגער אונפערשעמטקייט פון גרעניצלאזן ציניזם.

אורבאן איז געווען א מענש, וועלכער איז יעדען טאג געהאנגען מיט דעם קאפ אראפ אונטער א טראפעץ אהן א בעק פון אונטען, ווי דאס פאדערט דער מאדערנער ציריק. ער האט אויפגעכאפט די וואהנזיניג דרייסטע מענשען, וואס האבען זיך געווארפען צו איהם, וואס זייער לעבען איז געלעגען אין זיינע הענד, אין זיינע פינגער, אין דער קראפט פון זיינע מוסקולען, אין דער שטארקייט פון זיינע נערוועז.

און דער דאזיגער אקראבאט אורבען איז בעגאנגען א מארד, ער האט ערמארדעט דעם דירעקטאר פון א קינא, ווייל, ווי ער בעהויפט, ער האט געדארפט האבען געלד אויף איינצוארדענען זיך און זיין געליבט מיידעל, מיט וועלכער ער האט געזאלט חתונה האבען אין טאג, ווען ער איז ארעסטירט געווארען.

די לופט-אקראבאטען זענען מענשען פון געבויער מאטעמאטישער אויסרעכנונג. ביי זיי איז אויסגערעכענט יעדע בעוועגונג פון קערפער און פון דער נשמה. זייער גלייכגעוויכט פערלירען זיי באמדעמאלט, ווען אייפערזוכט פערגיסט זיי דעם מארך און אין אלעם, וואס עס איז בעגאנגען אורבאן פאר די לעצטע צעהן טאג, איז פארהאן א פרעציזע אויסרעכענונג, איז פארהאן א קאלט שפיל.

דער סאמע געניטסטער פערברעכער וואלט נישט געקאנט נעהמען אין אכט, אז לויט דער קויל פון רעוואלווער וועט מען איהם דעמאסקירען, אז די קויל פון זיין אמעריקאנישען רעוואלווער וועט זיך ארויסווייזען פאר א זעלטענהייט, וועלכע וועט ארויספיהרען די פאליציי אויף זיינע שפורען. און כמעט יעדער פערברעכער פאלט אריין, ווי אידעאל ער זאל נישט האבען בערעכענט יעדען שריט זיינעם. און אוודאי האט געקאנט האבען א טעות אין זיין קאלקולאציע א מענש, וועלכער איז נישט געוואוינט צו קיין „נאסער" ארבייט.

אלץ, וואס א מענש איז נאר בכוח פארויסצוזעהען, האט דער דאזיגער אקראבאט פארויסגעזעהען. ער איז געגאנגען אין א בעקאנטען קינא, וואו ער קען אלע איינגענג און אויסגענג. ער האט נישט פערלוירען קיין איין איבריגע מינוט, ער האט געבויט זיין שרעקליכע ארבייט נישט נאר אויף דער שנעלקייט פון דער האנדלונג, נאר אויף דער גענויער צייט, ווען ער איז געווען אין רעסטאראן, פון וואנען ער איז געגאנגען אין קינא אריין און וואוהין ער האט זיך אומגעקעהרט נאך דעם מארד. ער האט געקלונגען אין טעלעפאן מיט אזא אויסרעכענונג, אז ער זאל דערנאך קאנען לייכט פערפלאנטערען סיי די פאליציי, סיי די עדות, די מענשען, מיט וועלכע ער האט געפיהרט די טעלעפאנישע געשפרעכען.

אבער דער מערדער האט נישט אויסגערעכענט דעם כוח פון זיין געגנער, פון זיין טעכניק, איהם איז נישט איינגעפאלען, אז די פאליציי וועט זיך פערנעהמען מיט דעם ביכעלע פון רעסטאראן-קעלנער, אז אין דעם ביכעלע וועט מען געפינען זיין רעכנונג און אז מען וועט קאנען גענוי פעסטשטעלען, ווען אורבאן האט געמאכט זיין בעשטעלונג אין רעסטאראן. ער האט נישט בערעכענט, אז אין קינא הינטער די קוליסען וועלען איהם זעהען מענשען, וואס קאנען איהם אויפ׳ן נאמען, ווייל שטיצען זיך בלויז אויף דעם דערקענען לויטן אויסזעהן איז אין בערלין א גאנץ ריזיקאלישע זאך.

דער אקראבאט, וועלכער האט קיינמאל קיין טעות נישט געהאט אין דער לופטען, האט געמאכט א רייה פאטאלע פעהלערען ביי זיין „קאלקולאציע אין פארטער".

אבער פאר דעם גאנצען פרצוף פון דאזיגען מענש, מיט וועלכען עס אינטערעסירען זיך איצט מיליאנען מענשען אין גאנץ דייטשלאנד, איז אויפן העכסטען אופן כאראקטעריסטיש זיין זעלבסטבעהערשונג, בעת דעם פערהער, זיין שנעלע אויפפאסונג און די קראפט פון זיין פערברעכערישען גייסט באלד נאך דעם בעגאנגענעם פערברעכען, ווען ער האט גענומען מיט א בליק-שנעלקייט צוגרייטען זיין אליבי. זיין פעסטקייט האט איהם פערלאזען צום ערשטען מאל, ווען מען האט איהם צוגעפיהרט צום קאבינעט, וואו ער איז בעגאנגען דאס פערברעכען: ער איז בלאס געווארען און האט שנעל פעררויכערט א פאפיראס. אבער דאס איז געווען א שוואכקייט בלויז אויף א וויילע און האט בעקרעפטיגט די זיכערקייט פון דער פאליציי, אז דער מערדער געפינט זיך ביי איהר אין די הענד. אבער דערנאך האט זיך צוויי טאג לאנג געצויגען דער פערהער און בלויז פיר א זייגער איינדערפריה, נאך א פערהער, וואס האט אהן איבעררייס געדויערט אכט שעה, האט ער זיך מודה געווען, אז ער איז בעגאנגען דאס פערברעכען. די פאליציי - קאמיסארען זענען געווען איינגאנצען פערמאטערט און ערשעפט און בלויז ער, דער אקראבאט מיט די אייזערנע נערוועז, האט זיך נאך געהאלטען, און פלוצים איז פאר איהם געקומען א מינוט פון שוואכקייט און ער האט נאכגעגעבען. אבער שנעל האט ער צוריקגעוואונען זיינע גייסטיגע כוחות. ער האט אנגעשריבען א בריף צו די קאמיסארען מיט א דאנק פאר דער גוטער בעהאנדלונג בעת דעם פערהער. דערמיט האט ער געוויס געוואלט שאפען פאר זיך א גינסטיגע אטמאספער צו דעם פארשטעהענדיגען פראצעס. ער איז, הייסט עס, נישט קיין חיה, ער איז א מענש, וועלכער האט נאר געוואלט אהן בלוט-פערגיסונג זיך שאפען אביסעל געלד צו דער חתונה מיט זיין געליבטער כלה. ער שעצט די גוטע בעציהונג פון די מענשען אין וועמענס האנד עס געפינט זיך איצט זיין גורל און וועלכע האבען נאר ערפילט זייער פליכט.

דאס אלץ איז געטון געווארען מיט א כיוון, כדי זיך צו שאפען א וועג אויף צו פערטיידיגען זיך געגען דער שרעקליכער בעשולדיגונג אין בעגעהן א מארד מיט פרעמעדיטאציע, ווייל פאר אזא פערברעכען ווייסט דאס דייטשע געזעץ נאר איין שטראף — טויט. מען וועט דארפען בעווייזען, אז דאס פערברעכען איז בעגאנגען געווארען אין מצב פון אפעקט און דאן קאן מען אפקומען מיט טורמע אדער מיט קאטארגע אויף א קורצער צייט.

דער אינטערעס פון דעם פארשטעהענדיגען פראצעס וועט זיך זיכער קאנצענטרירען נישט אזוי ווייט אויף דעם מארד, ווי אויף דער גייסטיגער אקראבאטיק פון דעם מענש, וואס וועט מיט די ציהען זיך וועלען ארויסרייסען פון די בעגעל פון טויט, באכדעם, ווי ער האט ביי אנ׳אנדערען צוגענומען דאס לעבען. ליזכען בוימאן און איהרע חברים זענען קינדער אין פערגלייך מיט אט דעם מערדער מיט׳ן אייזענפעסטען ווילען, וואס איז ערצויגען געווארען אין מאטעמאטישע אויסרעכענונגען און פאר וועלכען דער גורל האט צוגעגרייט אזא שרעקליכען סוף 24 שעה פאר זיין חתונה מיט דעם געליבטען מיידעל.

נ. וו—קי.

קונסט און וויסנשאַפט

פון לעאָ קעניג

אין אָנפאַנג איז געווען פּאָעזיע און קונסט. די אַלע וואונדערבאַרע מעשי־בראשית לעגענדען, פאָלק־לאָריסטישע און פּלאַסטישע ירושות, וואָס מיר פאַרמאָגען און ביבליאָטעקען זענען קונסט־שאַפונגען, זענען אויסדרוקען פון דעם מענשליכען אינטואיטיווען שאַפען.

נאָך מעהר: מיר קענען זאָגען, אַז אויך די וויסענשאַפט, וואָס מיר האָבען פאַרמאָגט אין די אַלטע פּרימיטיווע צייטען איז געווען מעהר קונסט ווי וויסענשאַפט. די ערשטע סאָציאָלאָגען זענען געווען נביאים און תורה־געבער; די ערשטע מאַטעמאַטיקער זענען געווען די בויער פון די פּיראַמידען; די ערשטע אַנאַטאָמען זענען געווען מאַלער סקולפּטאָרען. ווי איהר ווייסט, זענען די ערשטע פּרימיטיווע דאָקטוירים געווען פאַרשידענע כשוף־מאַכער, זנאַכאַרען, פאַקירען.

דאָס הייסט אַפילו די אַלע וויסענשאַפטסלייט פון די אַלטע צייטען אָדער די, וואָס האָבען אַמאָל פּרעטענדירט דאָס צו זיין זענען אויך געווען מעהר קינסטלער און פּאָעטען ווי וויסענשאַפטסלייט אין דעם מאָדערנעם זין.

און מען קען דרייסט זאָגען, אַז ביז די לעצטע עטליכע יאָהרהונדערט איז די געשיכטע פון'ם מענשליכען שאַפען געווען הויפּטזעכליך אַ געשיכטע פון קונסט, די משה'ס, בודאַס, קאָנפוציעס, ישעיה'ס און יהושע'ס זענען געווען גרויסע פּאָעטען קינסטלער, בעלי חזיונות.

אין דער אַלטער פילאָזאָפיע — און פילאָזאָפען בכלל זענען אפשר מעהר פּאָעטען ווי וויסענשאַפטמענער — איז דער עלעמענט פון קונסט געווען שטאַרקער ווי דער עלעמענט פון וויסען.

נישט רעדענדיג שוין פון דער אַלטער גריכישער פּלאַסטיק פון די אַלטע אַסירישע און עגיפּטישע מאָנומענטען. די קלאַסישע און גאָטישע אַרכיטעקטור און די מאַלעריי ביז'ן אַכצעהנטען יאָהרהונדערט.

מיט איין וואָרט: ווען מיר לייענען די געשיכטע פון מענשליכען שאַפען ביז די לעצטע פאַר יאָהרהונדערטער, דערזעהען מיר גלייך, אַז דער עלעמענט פון קונסט איז געווען דער שטאַרקערער, דער דאָמינירענדער.

נאָך מעהר: מיר דערזעהען, אַז אַפילו די וויסענשאַפט איז אין די אַלטע צייטען געווען אַ פּראָדוקט פון מענשליכער אינטואיציע, פון'ם פּאָעטישען געפיהל. און אַז דער קינסטלער, דער פּאָעט אין אַלע זיינע שאַטירונגען איז געווען דער הויפּט־טרעגער און פאַרשפּרייטער פון וויסען צווישען מענשען און פעלקער.

בראשית איז געווען אינטואיציע.

אין אָנפאַנג איז געווען קונסט. די אַספּקלריא פון קונסט איז געווען דער ערשטער אינסטרומענט אויף וועלכען די מענשליכע שעפערישע כוחות האָבען געפונען זייער אויסדרוק. און ערשט אין די מאָדערנע צייטען — און בעזונדער, אין אונזער יאָהרהונדערט — האָט די וויסענשאַפט גענומען די אויבערהאַנד, גענומען אַזוי צו זאָגען, שפּילען די ערשטע פידעל.

און ס'איז גאַנץ נאַטירליך אָט די ערשיינונג. די מענשהייט איז שוין אַרויס פון די ערשטע נאַאיווע קינדער יאָהרען. פעלקער און מענשען האָבען שוין אַ סך ערפאַהרונגען — פאַרצייכענטע און בעאָבאַכטעטע.

און מיט ערפאַהרונגען קומט וויסענשאַפט. ווען ערפאַהרונגען זענען דאָ ווערט די מענשליכע אינטואיציע אי אַביסעל אָפּגעשטומפּט, אי נישט אַזוי נויטיג. דעם פּלאַץ פון'ם נביא האָט פאַרנומען דער סאָציאָלאָג מיט ערפאַהרונגען און פאַקטען; דעם פּלאַץ פון'ם פּאָעט פאַרנעהמט היסלעכווייז דער אַסטראָנאָם, דער מאַטעמאַטיקער, אָדער דער כעמיקער. אַפילו דער אמת'ער פּאָעט קען שוין היינט נישט זינגען נאַאיוו דער שעהנקייט פון דער לבנה און שטערען נאָר ער זוכט שוין מעהר וועניגער וויסענשאַפטליך פאַרצושטעלען און מיל־דערען דאָס לעבען אויף די „שעהנע שטערען“.

קונסט אָפּערירט הויפּטזעכליך מיט אינטואיציע; וויסענשאַפט איז עקספּערימענטאַל און אָפּערירט מיט פאַקטען און ערפאַהרונגען.

און די מענשהייט האָט שוין אַביסעל אָנגעזאַמעלטע פאַרצייכענטע ערפאַהרונגען, דאָס הייסט געשיכטע.

איז דעריבער נאַטירליך דאָס וויסען זאָל פאַרנעהמען אַלץ מעהר און מעהר דעם פּלאַץ פון סר[?]פּעניגשען און חלומות.

און פון דעם נאַטירליכען פּראָצעס שטאַמט דער איצטיגער קאָנפליקט צווישען קונסט און וויסענשאַפט. און מיר זעהען טאַקע ווי די מוזעס פאַרלאָזען אַלץ מעהר און מעהר דעם שעהנעם לעגענדאַרען פאַרנעהם און פאַרקלויבען זיך במחילה אין די פראָזאַאישע ניכטערע לאַבאָראַטאָריעס.

און פונקט ווי אין די אַלטע צייטען איז אַפילו די וויסענשאַפט געווען ס'רוב אַ פּראָדוקט פון אינטואיציע און מוז אַציגד בעטראַכט ווערען ווי קונסט; אַזוי ווערען אין די מאָדערנע צייטען אַלץ שעהנע קונסטען כמעט אַלץ מעהר און מעהר וויסענשאַפטליך.

וואָס איז די הויפּט כאַראַקטעריסטיק פון'ם רעאַליסטישען ראָמאַן, וואָס איז אַזוי מעכטיג זיך צעוואַקסען אין'ם לעצטען יאָהרהונדערט, אויב נישט דער עלעמענט פון וויסענשאַפט, אָט די געטריישאַפט צו אמת'ע פאַקטען אין לעבען.

דער סאָציאַל־וויסענשאַפטליכער עלעמענט איז שוין כמעט פונקט אַזוי שטאַרק אין'ם רעאַליסטישער באַוועגונג, ווי דער אינטואיטיווער קונסט־עלעמענט.

און וואָס איז די הויפּט כאַראַקטעריסטיק פון דער וואונדערבאַרער אימפּרעסיאָניסטישער מאַלעריי — אויב נישט דער וויסענשאַפטליכער צוגאַנג צו ליכט און פאַרבען.

דער אימפּרעסיאָניסט מאָהלט די נאַטור „אַזוי ווי זי איז“ און נישט ווי ער חלומ'ט פון איהר.

פון די ווייטערע קינסטלערישע ריכטונגען און שולען איז דאָך שוין אָפּגערעדט. אינ'ם קוביזם, פוטוריזם און קאָנסטרוקטיוויזם א. אַז. וו. געפינען מיר שוין אַפילו עלעמענטען פון מאַטעמאַטיק. און בעהמט דעם גרעסטען קינסטלער פון אונזער יאָהר אַנ'עכטער און גרויסער וויסענשאַפטסמאַן צוגעגאַנגען צו די מאָטיווען און אָביעקטיווען, וואָס ער האָט געמאָלט? צי ס'איז געווען אַנ'עפּעל, צי דער פּאָרטרעט פון זיין ווייב איז ער מיט דער זעלבער וויסענשאַפטליכער אָביעקטיוויטעט צו זיי צוגעגאַנגען און געמאָלט.

סעזאַן האָט נישט געמאָלט דעם לאַנדשאַפט נאָר איהם שטודירט, געבויט.

אין דעם בעשטעהט הויפּטזעכליך זיין גרויסקייט; און דערפאַר איז אויך אַזוי כאַראַקטעריסטיש און סימפּטאָמאַטיש זיין אונגעהויער גרויסער איינפלוס אויף דער גאַנצער מאָדערנער קונסט.

פונקט ווי רוסאָ און די גרויסע פראַנצויזישע און רוסישע ראָמאַניסטען־רעאַליסטען האָבען אַריינגעטראָגען דעם עקספּערימענטאַל וויסענשאַפטליכען עלעמענט אין דער היינטיגער ליטעראַטור, אַזוי האָט הונדערט, סעזאַנען — איז ער נישט עהרליך ווי בען די אימפּרעסיאָניסטען און הויפּטזעכליך סעזאַן אַריינגעטראָגען דעם אָביעקטיוו וויסענשאַפטליכען עלעמענט אין דער מאָדערנער פּלאַסטיק.

דערפאַר קאָן מען זאָגען, אַז דער איצטיגער קאָנפליקט צווישען קונסט און וויסענשאַפט איז אַנ'איבעריך־שעפערישער. יעדער מאָדערנער קינסטלער פיהלט איהם אין אַלע זיינע רמ"ח אברים.

און ס'איז אין דער אמת'ן נישט קיין פראַגע פון העגעמאָניע, ווער ס'איז מעהר מיוחס — דער קינסטלער, צי דער וויסענשאַפטסמאַן, נאָר ס'איז אַ פּראָבלעם פון מעדיום, פון שאַפונגס־מעטאָדען; די מענשהייט געהט שוין אַרויס פון די נאַאיווע יונגע יאָהרען; מיר האָבען שוין געשיכטע — אַן אוצר פון ערפאַהרונגען און מיר האָבען שוין אַן אונגעהויער ענטוויקעלטע טעכניק — שטעהען די היינטיגע קינסטלער און די גאַנצע מענשהייט אויף אַ מין שעפערישען פרשת דרכים. קונסט איז טאַקע די עלטסטע שעפערישע פאָרמע און אויסדרוק פון דער מענשהייט, אָבער ס'הויבט זיך דאָך אָן אַ ניי לעבען, די מענשהייט האָט זיך אַנגעהויבען לערנען קוקען פאַקטען אין פּנים אַריין און זיי מעהר וועניגער אָביעקטיוו רעגיסטרירען.

אין אַ קליינער מלוכה

די זע־איינדרוקן פון עסטלאַנד

פון י. טשערניכאָוו

.2

אַז מען הייבט זיך אויף אויפ'ן טורעם, וועלכער געפינט זיך אויף דעם „ווישגאָראָד“ עפענט זיך ביז גאָר אַ שיינע פּאַנאָראַמע פון דער שטאָט, פון דעם האַפען און פון ים. ביי אַ שעהנעם וועטער זעהט מען פון דעם דאָזיגען טורעם דעם פינלענדישען ברעג. בשעת איך בין דאָרט געווען, איז אַלץ אַרום איינגעהילט געווען אין אַ שלייער פון ווייסען שניי.

מען פיהלט אָבער דאָ אויך אָהן דעם די נאָהענטקייט פון פינלאַנד.

בשעת מען בעוויזט דיר די שטאָט, ווענדט מען קודם כל דיין אויפמערקזאַמקייט אויף דער געביידע פון דעם נאַציאָנאַלען מלוכה־טעאַטער „עסטאָניאַ“.

עס איז אַ גרויסע און אָריגינעלע געביידע, וועלכע איז לויט איהר סטיל לחלוטין נישט ענליך אויף אַלע איבעריגע רעוועלער געביידעס.

די עסטישע הויפּט־שטאָט (הגם זי איז קליין און האָט נאָר 126.000 איינוואוינער) פאַרמאָגט אויך אַנדערע ביז גאָר אינטערעסאַנטע געביידעס — דעם אָלאַי־קלויסטער, דאָס אַלטע ראָטהויז מיט זייערע דינע און הויכע טורעמס, דאָס אַלץ איז אָבער אַזוי צו זאָגען, דורכשניטליך אייראָפּעאיש, אין דער אָדער אַנדערער פּראָפּאָרציע האָסטו דאָס שוין בעגעגענט אין אַנדערע לענדער.

לויט איהר סטיל איז „עסטאָניאַ“ פאַרוואַנדט נאָר מיט פינלאַנד, מיט דער נאַציאָנאַל־אייגענאַרטיגער אַרכיטעקטור, וואָס דאָס פינישע פאָלק האָט בעוויזען צו בעשאַפען און מיט אַזוי פיל זאָרג און ליבע צו בעפוצען זיינע עסטעטיש אומפאַרגלייכליכע שטעט און שטעטלעך.

ביידע געביידעס זענען אויפגעבויט געוואָרען באמת מיט די כוחות פון פאָלק די עסטען האָבען דעמאָלט נישט געהאַט קיין אייגענע בורזשואַזיע, די גרויסע ערד־בעזיצער זענען געווען דייטשען. אויף וויפיל עס האָט זיך אָנגעהויבען אויסצובילדען אַ דינע שיכט פון אינטעליגענץ, זענען דאָס געווען דער עיקר מלוכה־בעאַמטע, וואָס דאָס צאַרישע רוסלאַנד האָט, לויט איהר געוועהנליכער פּאָליטיק, נישט איבערגעלאָזען אין דער היים און זיי פאַרשיקט אין איהרע ווייטע בראָווינצען.

ערשט אין דער לעצטער תקופה האָט עסטלאַנד צוריק בעקומען פון דער ווייטענס איהר אינטעליגענץ, וועלכע האָט געלייגט דעם יסוד פון איהר שטאַטישען נאַציאָנאַלען לעבען.

דעמאָלט אָבער האָט דאָס עכטע פאָלק מיט זיינע אָרימע גראָשענס אויפגעריכט די געביידעס. ווער עס האָט נישט געהאַט אויך די גראָשענס, האָט זיך מיט פיזישער אַרבייט בעשטייערט פאַר דער נאַציאָנאַלער קולטור־אַרבייט.

עס האָט מיר דערצעהלט ד"ר פּאַוועל עריסטע דער וויצע־פערוואַלטער פון עסטישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט, אין דערפּעט, אַז זייבער אַ פּעטער, אַ סטאָלער, האָט אויף אַזאַ אופן ביי דער „עסטאָניאַ“ געאַרבייט צען טעג.

דאָס עסטישע פאָלק האָט גענומען זוכען זיין אייגענעם סטיל, זיין ליניע, און האָט אין זיין נאַציאָנאַלער קולטור־בעוועגונג זיך אָנגעשפּאַרט אָן דעם ברידערליכען פינישען פאָלק, וועלכער האָט שוין אין אַלע אופנים, שוין לאַנג געפונען זיין אַרט אונטער דער זון.

אויף דעם דאָזיגען וועג, זיך שטיצענדיג אויף דעם קאַפּיטאַל פון די אָנגעקליבענע קולטור־געוואוינהייטען, געהט דער גאַנצער עסטישער נאַציאָנאַלער רענעסאַנס. אין אוניווערזיטעט, אין מוזעי, אומעטום ווערט געפלעגט דאָס פינישע, אונגאַרישע טשערעמיסישע, — פון די פעלקער, פון די אַזוי גערופענער אוראַל־אַלטייאישער ראַסע, פון וועלכער עס שטאַמט אויך דאָס עסטישע פאָלק.

נאָך דער „פאָלקלאָר־תקופה“ איז די אַרכיטעקטור, דאָס בויען פון פּאַלאַצען פאַר דער קולטור פון פאָלק, געווען די צווייטע ענטפּלעקונג פון דער עסטישער נאַציאָנאַלער ענערגיע, און עס איז געווען אַ סימבאָל וואָס בסך־הכל מיט איין יאָהר פאַר דער וועלט־מלחמה איז דעם קליינעם עסטישען פאָלק געלונגען אין זיין צוקונפטיגער הויפּטשטאָט צו שטעלען אַ דענקמאָל פון זיין גייסטיגער גבורות, פון זיין קולטור־רייפקייט.

עס איז מיר נישט אויסגעקומען צו זעהן די געביידעס פון איבעווייניג אָבער אין דער „עסטאָניאַ“ האָט געשפּילט אונזער ווילנער מאַרעווסקי מיט זיין יודישער טרופּע.

און זאָל שוין, פאַרבייגעהענדיג, צו גוטען דערמאָהנט ווערען אויך דער עסטישער פּאַרלאַמענט, אַ קליינער, אָבער סטיל־פיינער זאַל פאַר די הונדערט פאַרשטעהער פון דעם עסטישען פאָלק.

די געביידע איז אַ טייל פון דער אַלטער ציטאַדעל, איבערגעמאַכט פון אַנ'אַלטען היסטאָרישען אָסטראָג, ווען מען דערמאָהנט זיך, וויפיל תפיסות מען האָט אין דער גרויסער אייראָפּאַ געמאַכט פון פּאַרלאַמענטען, קען מען אין דעם פאַל ווידער נישט נישט מקנא זיין דעם קליינעם צפון'דיגען פאָלק.

דאָס קולטור־לעבען פון פאָלק איז ביז איצט קאָנצענטרירט אין דערפּעט, אין רעוועל איז נאָר געגרינדעט געוואָרען אַ פּאָליטעכנישער אינסטיטוט וועלכער שטעהט נאָך ביים בראשית פון זיין ענטוויקלונג.

דער אַלטער היסטאָרישער אוניווערזיטעט, אַלע קולטור־מוסדות געפינען זיך אין דערפּעט. דאָרט איז אויך קאָנצענטרירט דאָס גאַנצע קולטור־לעבען.

איידער איך האָב נאָך בעוויזען צו זעהן אָט די שטאָט אויף דעם עמבאָך (גרעסטער עסטאָנישער טייך), האָט מיך אָפּגעוואַרט אַ ביז גאָר אַנגענעהמער סורפּריז.

אויף דעם קליינעם קבלת־פּנים, וואָס מען האָט פאַר מיר צוגעגרייט אין דעם הויז פון דעם ליבען ד"ר נתן געגעש, האָט צווישען דער אָרטיגער יודישער אינטעליגענץ זיך אויך געפונען ד"ר פּאַוועל עריסטע, ווי שוין דערמאָהנט דער וויצע־פערוואַלטער פון עסטישען וויסענשאַפטליכען אינסטיטוט.

אַ טיפּיש־נאַציאָנאַלער עסט, איז ער געזעסען געבען מיר און געשמועסט מיט מיר אויף אַ גוטען יודיש, מיט אַלע העבּרעאישע אויסדרוקען, אין אַ יודיש, וועלכען נישט איין יודישער אינטעליגענט וואָלט געקענט מקנא זיין (אויב זיי זענען בכלל אין אַזאַ ענין מסוגל צו האָבען קנאה). ער האָט מיר אויסגעפּרעגט אַלע איינצעלהייטען מכוח אונזער אינסטיטוט, וועלכען ער קען זעהר גוט, מכוח זיין „פּריוואַט חיות“, מיט וועלכען ער געפינט זיך אין אַ בסדר'דיגער קאָרעספּאָנדענץ (אויף יודיש) וועגען פאָלקלאָר.

אין דערפּעט וואוינט אויך דער וועלט־בעריהמטער פאָלקלאָריסט פּראָפ. וואַלטער אַנדערסאָן (מיט־אַרבייטער פון אונזערע „פילאָלאָגישע שריפטען“); ער האָט זיך אויך אויסגעלערענט צו רעדען יודיש.

[illegible]

און ווידער — פון וואַנען בעהמט זיך דאָס? כ'האָב אויך ביי אונז בעגעגענט נישט־יודען, וואָס האָבען זיך אויסגעלערענט צו רעדען יודיש (אמת, נישט אַזוי גוט ווי ד"ר עריסטע), אָבער דאָס זענען ביז איצט געווען נאָר קאָנפידענטען און פּאָליציאַנטען, כדי צו האָבען די מעגליכקייט אַריינצודרינגען אין אונזער פערברעכערישער און גנבישער וועלט.

מאַגען־פערשטאָפּונג

מעדיצינישע שמועסען

פון ד"ר ס. מ. קלאַרמאַן

יעדער דאָקטאָר, וואָס פּראַקטיצירט אַ לאַנגע צייט און פאַרמאָגט אַ היבשע צאָהל פּאַציענטען איז גוט בעוואוסט, אַז מעהר ווי אויף אַלע אַנדערע קראַנקהייטען בעקלאָגען זיך מענשען אויף מאָגען (ווען איך רעד פון מאָגען האָב איך אין זינען דעם גאַנצען קאָך־אַפּאַראַט) אומרעגעלמעסיגקייטען. מיר דאַכט אַז ס'איז גאָרנישט קיין גוזמא, צו זאָגען, אַז אַכציג פּראָצענט פון חולאים, וואָס קומען צו אַ דאָקטאָר, האָבען צו טון מיט אָט דער אַנשיקעניש, אָדער אַמווייניגסטען מיינען זיי אַז זיי ליידען דערויף, און פון אַלע פאָרמען איז די פערשטאָפּונג די גרעסטע אין צאָהל און די פּאָפּולערסטע. נאָך מעהר, אַפילו ווען אייבער זאָגט, אַז ער ליידט נישט דערפון, איז ווען מען בעטראַכט איהם גענויער, געפינט מען אויס, אַז סוף־כל סוף איז ער אָדער זי פון דער פערשטאָפּונג נישט אינגאַנצען פריי. נאַטירליך, ווען די פערשטאָפּונג איז נישט פערבונדען מיט די געוועהנליכע סימנים, וואָס מאַכען דעם קלעגער אויפמערקזאַם אויף זיי, לאָזט ער דאָס אַרויס פון חשבון פון'ם צעטעל, וואָס ער רעכענט אויס צוליב וואָס ער איז געקומען, אָבער די מתנה איז דאָך דאָס רוב גאַנץ אָפט פאַרהאַנען.

די צאָהל פון די פערשידענע פאָרמען פון מאָגען־פערשטאָפּונג זענען אַ היבש ביסעל, אַ טייל גאַנץ ערנסטע, און אַנדערע, וואָס פערשאַפען נאָר אומבעקוועמליכקייטען, פון וואָס אין היינטיגע צייטען, וואו דער מענש איז אַרומגערינגעלט מיט אַזוי פיל אויסערליכע בעקוועמליכקייטען, וויל פון קיין זאַך, וואָס שאַפט איהם נישט קיין פערגעניגען, נישט ליידען, און פאַרוואָס, איך בעט אייך, זאָל ער טאַקע ליידען, ווען ס'איז פאַרהאַן אַ מעגליכקייט פון אומזיסטע צרות פטור צו ווערען?

איך וויל זיך היינט נאָר אָפּשטעלען אויף דער פאָרם פון מאָגען־פערשטאָפּונג, וואָס קומט פון מעכאַנישע סיבות, איך מיין פון אַזעלכע אורזאַכען, וואָס נעהמען זיך נישט פון אַ קראַנקע מאָגען גופא, פּוי אומפערדייאונג, נאָר פשוט פון זייטיגע זאַכען, וואָס האָבען מיט'ן תוך פון מאָגען־קראַנקהייטען לחלוטין גאָר נישט וואָס צו טון, זיי זענען אויך אַ היבש ביסעל אין צאָהל, אָבער איך וויל נאָר דערמאָהנען עטליכע פון זיי.

מערידען איז איינע פון די אורזאַכען וואָס פערשאַפען פערשטאָפּונג, נישט זעלטען קלאָגען זיך מענשען אויף פערשטאָפּונג און דערמאָהנען גאָר אַפילו נישט אַז זיי ליידען פון מערידען, און דאָס איז דערפאַר, ווייל זיי ליידען נישט פון דער לעצטער מחלה, דאָס איז בעזונדערס דער פאַל, ווען די מערידען זענען אינעווייניגסטע און זיי זענען „פערמאַכטע“, ווי דער עולם רופט זיי געוועהנליך אַזוינע וואָס בלוטיגען נישט.

פרויען קאָנען ליידען פון פערשטאָפּונג דורך דעם וואָס זיי ליידען פון פרויען־קראַנקהייטען, ווי אַ געוויקס אין די געשלעכט־אָרגאַנען, אָדער אַן אַנריס אין פאָדער־לייב וואָס קומט ביים געבורט פון קינדער.

ביים אַרויסגאַנג קאָנען זיין סיי ביי מענער, סיי ביי פרויען אַ פיסטעל, געשווירען, פערענגונגען פון אַ פערהיילטער ענטציגדונג אויף דעמזעלבען אָרט, שוואַכע בויך־מוסקולען, וואָס העלפען נישט דעם געוועהנליכען פּראָצעס פון שטולגאַנג. אַראָפּגעלאָזטער מאָגען און געדערים האָבען אויך אַ חלק אין כראָנישער פערשטאָפּונג, ביידסונגען אָדער קלייבע בראָדאַוקעס זענען אויך טיילנעהמערס אין פערשטאָפּונג. דאָס לעצטע איז, דאַכט זיך, דווקא אַ קלייניגקייט אָבער דאָס קאָן, די שעה זאָל נישט זיין, זיך ענטוויקלען, חלילה פון אַ שטענדיגער אויפרעגונג אויף דעם פּלאַץ אין אַ קענסער (ראַק) היינט טאַקע דער קענסער גופא פערשאַפט אויך פערשטאָפּונג.

דער קיצור הדבר איז דאָס מ'דאַרף תמיד זוכען דעם שורש פון יעדער מין פערשטאָפּונג. געוועהנליך בענוצט זיך דער עולם מיט די פּאָפּולערע אָפּפיהר־מיטלען און ווי דער שטייגער איז, איז דאָס אַרויסגעוואָרפענע אַרבייט און דערביי פערלירט מען נאָך צייט אויך. וואָס קאָן זעהר צונוי קומען ווען מען געברויכט עס ווי ס'בעדאַרף צו זיין, ווען מען לאָזט זיך בעצייטענס אונטערזוכען. די אַלע מעכאַנישע אורזאַכען קאָנען לייכט בעזייטיגט ווערען, ווען מ'פערלאָזט זיך נישט אויף נסים, און מ'שענקט אָט די „קלייניגקייטען“ די נויטיגע אויפמערקזאַמקייט אין דער ריכטיגער צייט, און מ'פערריכט זיי ביים סאַמע אָנהויב. ווי זאָגט מען: איין איינציגע נאָט אין צייט קאָן פערשפּאָרען פון אַ געוואַלדריס פון אַ גאַנצען מלבוש.

געזאַנג

פון י. י. סיגאַל

די תשוקה צו געזאַנג לעבט אין פאָלק, אַזוי גוט ווי דער חשק צו מעשיות, חסידות האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ כמעט גלייכער מאָס אין די דאָזיגע ביידע פאָרמען. האָט דען דאָס דערצעהלערישע אין זיך נישט דאָס לירישע, דאָס ריטמישע. דעם לייכטען בעוועג פון אַראָפּפאַל און אויפהויבען זיך, נישט נאָר לויט דעם גאַנג און ענטוויקלונג פון דער פּאַסירונג, נאָר דער אינערליכער וואַקסענדיגער ריטם, וואָס ענטוויקעלט זיך אין לויף פון דעם דערצעהלען. די התלהבות און די פערשידענע דורכלויפענדיגע הויכע מאָמענטען און דורכצוקענדיגע בילדער, שאַפען די מעלאָדיע פון דער מעשה. הויבען און נידערען איהרע טענער און נאָכדעם ווי די מעשה איז שוין אָפּגעדערצעהלט, בלייבט אויך איבער דער נאָכקלאַנג איהרער, אַ נאָכקלאַנג, וואָס פערציהט אין געזאַנג, אין ליד.

און האָט זיך דען אין די חסידישע מעלאָדיעס נישט אויסגעדריקט דאָס אייגענע, וואָס אין די ספורי־נפלאות זייערע. די דביקות, די פערטיפונג, די פערהייליגטע בעגייסטערונג און לויב צו גאָט, צו די וואונדער פון דער וועלט און איהרע קליינע גרויסקייטען, גרויסע קליינקייטען, רגע׳ס, מאָמענטען פון דערהויבונג און פון פערטראַכטקייט, דער וואָס געדענקט, די שטימונג פון די שבת־צו־נאַכטסען אַרום די לאַנגע שלש־סעודות־טישען אין דער טונקעלקייט. חסידים זיצען אַרום טיש, אין שוהל איז טונקעל, זעלטען ווי די טיר עפענט זיך און עס קומט אימיצער אַריין, און דאָ, פון אַרום טיש, ציהט דאָס געזאַנג און — זינגט, זינגט און דערצעהלט, וואָס אַמאָל אויסגעצויגענער, דינער, דינער, און וואָס דינער אַלץ דערצעהלערישער, אַז דיר הויבט זיך אָן דאַכטען, ווען זאָלסט קענען דיין געהער נאָך שאַרפער אָנשפּיצען, פעראיידעלען, וואָלסטו דערהערט די ווערטער, וואָס ציהען זיך פונ׳ם ווערטלאָזען געזאַנג. ווייל דאָס געזאַנג גופא איז אַמאָל געווען וואָרט, און דאָס וואָרט איז דורכגעגאַנגען גילגולים און גילגולים, גילגולים דורך גילגולים, און דורך יעדען גילגול איז דאָס דינער און דינער, איידעלער און איידעלער געוואָרען ביז עס איז געקומען צו זיין איצטיגער מדרגה, די מדרגה פון טאָן. עס האָט אָבער נאָך אַלץ נישט אויפגעהערט צו זיין וואָרט, נאָר פאַרגעקומען איז דאָס אַזוי ווי אַ ראַנגלעניש פון גוף מיט נשמה; פריהער איז די נשמה בעהערשט געוואָרען פון גוף, האָט דער גוף געהאַלטען די נשמה אין זיך, איז דער גוף געווען איהר אויפהאַלטער. דורך שווערען קאַמף, דורך מלחמה אייבער איבערן אַנדערען, האָט די נשמה זיך אַריבערגעבויגען צום גוף, און דער גוף האָט גענומען קלענער און קלענער ווערען און די נשמה האָט איהם אין זיך אַריינגענומען און איהם—בעהאַלטען. אַזוי איז ס׳וואָרט בעהאַלטען אינ׳ם קלאַנג. דאָס גוטע, געשליפענע אויער הערט עס אָבער אַרויס, ווערט פאַר איהם דאָס געזאַנג — מעשה און די מעשה ווערט געזאַנג, איין וועלט.

און — תהלים זאָגט מען ווי אַזוי אָבער זאָגט מען עס? ס׳איז אַ זאָגען מיט און דורך געזאַנג.

מיר האָבען אין חדר חומש געלערענט. וואָס פאַר אַ מין לערנען איז דאָס אָבער געווען. ס׳איז געווען אַ לערנען מיט געזאַנג, אַ לערנען דורך געזאַנג.

גמרא לערענט מען. מ׳לערענט אַ בלאַט גמרא. און וועלכע פאָלקס־ניגונים און נישט נאָר פאָלקס לידער נאָר טאַקע אינדיווידועלען שאַפען אויף אונזער ליטעראַטור, האָט דאָס דאָזיגע לערנען קיין השפעה נישט געהאַט.

מ׳לייענט אַ פרק משניות, איז דאָס אַ לייענען דורך געזאַנג.

איטליכעס זאָגען, לערנען, לייענען, האָט זיך זיין ניגון, איז פאַר זיך אַ בעזונדער מין געזאַנג, אַנ׳אַנדער מין ליד.

דורך אַלע וועגען און פאָרמען ציהט און ווייל געבוירען ווערען אַ ניגון, אַ ליד, די נשמה פון אַלץ איז אין דער צו׳תיקון־געקומענער פאָרם, די פאָרם פון דער מעלאָדיע, פונ׳ם טאָן.

האָט נישט מענדעלע׳ס סטיל זיין בעזונדערען קלאַנג, אַנ׳איינגעהאַלטענער פערשלאָסענער ניגון, זינגט ווי דורך אַ דין ווענטעל, געצעהלט און שאַרף־קאַנטיג פאַלען דריבנע די טענער זיינע.

און שלום עליכם?!

אין איהם זינגט דאָס פאָלק אין זיין ברייטסטען שטייגער. אַלץ, וואָס עס ליגט איהם אוי׳פ׳ן האַרצען, נישט נאָר אויפ׳ן צונג. אַלץ וואָס קאָן בשום אופן נישט פערשטיקט ווערען און וויל אַרויס אויף דער פריי. דער אָטעם זאָל ווערען גרינגער צו לעבען. אין שלום עליכם׳ס סטיל איז נישט נאָר פערבילדערט דאָס בעוועגען מיט די הענד אינ׳ם שטייגער רעדען. דאָס בעוועגען מיט אַלערליי אברים, די מימיקע פון אָפּדרעהען די קנעפּלעך פון יענעמס אויבער־ראָק, נאָר אויך דאָס שפּיל אין בעהעלטעניש פון דער פער׳דאגה׳טער נשמה פון יענעם יודען, וואָס די לעצטע געבליבענע אָטלעסענע קאַפּאָטע פערשטעלט נאָך פאַר דער וועלט זיין דלות, און ער אַליין פערגעסט זיך אַמאָל און הויבט אויף העכער דעם קאָפּ אין שוהל צווישען בעלעבאַטים. באַלד דערמאָהנט ער זיך און פון איבוועניג זאָגט עס איהם שוין אונטער און — זיינע ווערטער הויבען זיך שוין אָן אַנדערש צו בויגען און צו קנייטשען.

איך ווייס נישט, צי האָט שלום עליכם אַזעלכע פאַרשוינען. צי ווערט אַפילו דערמאָהנט ביי איהם ערגעץ אַזאַ אַטלעסענער יודר. איך פיהל עס אָבער אַרויס פון אַ סך פון זיינע מעשה׳ס. עס איז דאָ אין דעם גאַנצען פון שלום־עליכם׳ס אַרט שרייבען.

אַלע פראָזע־שרייבער ווילען אויך דערצעהלען, אַז זייער אָנהויב האָבען זיי געמאַכט מיט לידער. זיי זאָגען עס און דערצעהלען עס מיט אַ שמייכעל. ס׳איז אַטור דאָ וואָס צו לאַכען דערפון. דאָס שרייבען אין אָנהויב לידער פון די

די גאַנצע וועלט קוקט מיט פערוואונדערונג

שפעטערדיגע פראָזאַאיקער, שטאַמט נישט, לויט דעם אויבערפלאַכלעכן געדאַנק, ווייל עס איז גרינגער צו שרייבען קליינע שורה׳לעך, עס ליגט אין דעם אַ סך אַ טיפערער גרונד: איך האַלט, אַז דאָס זינגענדיגע אין אונז איז אַ סך עכטער, עלעמענטאַרישער, ווי דאָס דערצעהלערישע. אפשר פרימיטיווער, אָבער אויך נאַטירליכער, אורטימליכער אַ בער אויך, לויטער די שטופעס און מדרגות צו וועלכער עס קומט, טיפער, ראַפינירטער און — אייביגער. האָט אין זיך נישט קיין פערשלאָסענע בעשטימטע אָפּגעגרענעצקייט און דערפאַר — בעשרענקטקייט. זוכט נישט זיך אָפּצושטעלן אין אַ פערקניפּטער פאַבולא און לאָזט זיך אין אומענדליכער דינקייט, איז אַ דורכזיכטיגקייט פון הימעל און רוים.

וואָרט מוז זיך אָפּט נאָכגעבען דעם שווערמוטיגען געדאַנק, וואָס ציהט אַרונטער, מוז אַלעמאָל זיך אָפּרוהען אויף דער ערד, זיך אָנזאַפּען מיט ערד און ערדישקייט איידער ער קאָן זיך אויפהויבען ווייטער צו פליהען לאַנג בעהמט דאָס אַרבייטען מיט׳ן וואָרט ביז מען מאַכט דערפון — קלאַנג. ביז עס גיט זיך נאָך און לאָזט זיך בייגען, בעוועגען, וועגען און אויפקליגען. דערפאַר זעבען

די, וואָס האָבען „אויסגעהאַלטען עקזאַמען" און פון זייער לידער־אָנפאַנג געגאַנגען ווייטער און געבליבען דאָס, וואָס זיי זענען. זענען בעריהמטע, מעהר קינסטלער. לויט מיין מיינונג. ווי די אַנדערע, און ווייל דיכטונג איז נעהנטער צו מוזיק, האַלט איך דערפאַר, אַז פּאָעזיע איז די העכסטע, רייכסטע און קינסטלערישסטע פאָרם אין ליטעראַטור. אין פּאָעזיע איז דער ווי אַזוי אַמשטאַרקסטען אונטערגעשטראָכען. און וואָס עכטער, און וואָס אייגענטימליכער די פערזענליכקייט פון דעם דיכטער, אַלץ אָריגינעלער, אַלץ אמת׳ער איז דער אופן פון זיין אויסדריקען זיך, און וואָס העכער די אייבערליכע מדרגות פונ׳ם קינסטלער, אַלץ פיינער, ראַפינירטער, דינער און קלאָר אָפּקלינגענדיג איז די איבעוועגיגסטע ריטם פון זיינע שורה׳ס. דערפאַר קאָן מען אין קונסט זיך קיינמאָל נישט אַריינבאַרען, ווייל נישט אין דער אויסערליכקייט פון די ווערטער ליגט דער סוד. נאָר אין דער טיף, וואו זיי האָבען אָפּגעקלונגען, איב׳ם נאָכקלאַנג, וואָס לאָזט זיך הערען פון אַ פערבאָרגענער וועלט, וואָס איז אויסגעטיילט פון אַלע אַנדערע. די וועלט פון אַ בעשטימטען מענשען, וואָס איז אַנדערש פון אַלעמען און האָט דעם כוח די דאָזיגע אַנדערשקייט זיינע צו לאָזען זעהן, הערען און פערשטעהן.

און ווער געדענקט עס נישט די צייט, ווען די יודישע גאַס און אַלע שטיבער און פערזאַמלונגס־זאַלען זענען פערקלונגען געוואָרען פון דעקלאַמאַציעס. אויך די דעקלאַמאַציע, כאָטש אַזוי באָמבאַסטיש ווי זי איז געזאָגט געוואָרען, איז געווען אַ וועג אויסצוזינגען זיך. דעקלאַמירט האָט שוין אָבער דער האַלב־אינטעליגענט, און ער האָט שוין אין זיין דעקלאַמירען אַריינגעלעגט זיין גאַנצע אויבערפלעכע שרייענדיגקייט. די גאַנצע טענדענץ פון זיין בעשרענקטען פערשטעהן, האָט טאַקע דאָס פיינערע אויער נישט געקאָנט פערטראָגען עס. ווייל אויך דעקלאַמאַציע קאָן פעראיידעלט ווערען און מעהר ווירקען דורכ׳ן טאָן ווי דורך די צעיאָמערטע סענטימענטען, וואָס ווירקען אָפּט פערקעהרט מיט זייער אָנמאַכען אַ טאַראַראַם פונ׳ם וועלט־שמערץ, פונקט ווי די שולדיגע אין איהם וואָלטען טאַקע באמת געווען די צוויי ווייבער, וואָס קריגען זיך איבער אַ טעפּעל אָדער קאָטשעלקע, דאָרט אין שלום עליכם׳ס אַ מעשה.

דאָס טראַדיציאָנעלע אין דער מאָדערנער ליטעראַטור איז דער בעהאַלטענער, ביז ריינסטער קלאָרקייט, געלייטערטער טאָן. דער טאָן וואָס קלינגט פון אַ ווייטער וועלט ערגעץ אין אַנ׳אָפּגעשלאָסענעם נעכטען און קלינגט אַריבער אין דעם לעבעדיגען זיך, נאָך־צאַפּלדיגען היינט און ציהט ווייטער — — —

די סאָציאַליסטישע שטאָט ווין

רייזע־בריף • פון ה. ל. ראָגאָף

די גאַנצע וועלט קוקט מיט פערוואונדערונג אויף ווין. אין דער פּאָליטיק פון אַלע לענדער און שטעט אין אייראָפּא קומען פאָר ענדערונגען, צייטענווייז זאָגאַר איבערקעהרענישען, אָבער וויען געהט אויף דעם וועג, וואָס זי האָט פאַר זיך אויסגעקליבען גלייך נאָך דער מלחמה. דעמאָלט האָט זי בעשלאָסען איהר שיקזאַל אָנצופערטרויען אין די הענד פון די סאָציאַליסטען און דעם בעשלוס איז זי געטריי געבליבען ביז היינט, זי האָט איבערגעלעבט די זעלבע צרות, די זעלבע קריזיסען, די זעלבע געפאַהרען, וואָס אַנדערע שטעט און לענדער. אויף יענע האָבען די שווערע ערפאַהרונגען געווירקט זיי זאָלען זיך לאָזען בעזייבלוסען ענטוועדער פון קאָמוניסטען אָדער פון פאַשיסטען. זיי זאָלען זיך לאָזען פערפיהרען אויף רעכטס אָדער אויף לינקס, וויען האָט אָבער קיינמאָל דעם קאָפּ נישט פערלוירען. אין די לעצטע וואַהלען האָבען די סאָציאַליסטען בעקומען מעהר ווי צוויי־דריטעל פון אַלע שטימען, וואָס וויען האָט אָפּגעגעבען. מיט איבער אַ פערטעל מיליאָן מעהר ווי מיט אַכט יאָהר צוריק, און דאָס האָט פּאַסירט אין אַ צייט, ווען דער קורס פון פאַשיזם האָט דערגרייכט זיין העכסטען פונקט אין אייראָפּא און ווע־ יער

זיך ספּעציעל פערשטאַרקט אין אַלע טיילען פון די דייטש־שפּרעכענדע לענדער.

פון וואַנען נעהמט זיך אָט די פעסטע איבערגעבענהייט, אָט די מערקווירדיגע טריישאַפט פון די גרויסע ווינער מאַסען צו דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי? געוויס שפּילט אין דעם אַ ראָלע די לאַנג יאָהריגע ערציהונג אין סאָציאַליזם, וואָס די ווינער אַרבייטערשאַפט האָט בעקומען.

די פּראַקטישע אויפטואונגען פון דער סאָציאַליסטישער פערוואַלטונג האָבען עס געוואונען פאַר דער פּאַרטיי די ליבע, די אַכטונג, די איבערגעגעבענהייט, די טריישאַפט פון די הונדערטע טויזענדע איינוואוינער פון דער שטאָט, וועלכע געניסען דער פון יעדען טאָג פון זייער לעבען.

די סאָציאַליסטישע פערוואַלטונג פון דער שטאָט ווין טוט איהר אַרבייט לויט אַ פּשוט׳ען פּרינציפּ: זי נעהמט פון די רייכע און גיט צו די אָרימע. זי לייגט אַרויף שטייערען אויף די פערמעגליכע קלאַסען און מיט דעם געלד בויט זי וואוינונגען פאַר די, וואָס האָבען קיין וואוינונגען נישט; בויט זי קינדער־גערטנער און קינדער־היימען פאַר ד יקינדער פון די אָרימע; בויט זי שפּיטעלער, יתומים־הייזער, שולען, מאַכט ביליגער גאַז און עלעקטריע א. אז. וו. און ווייטער, צעהנדליגע און הונדערטע אויסבעסערונגען און פערלייכטערונגען אין דעם טאָג־טעגליכען לעבען פון די גרויסע מאַסען, מענער, פרויען און קינדער.

דער צווייטער קלאַס, דער קלאַס פון די רייכע פיהרט אָן אַ פע־ביטערטען, אַ פערצווייפעלטען קאַמף געגען די סאָציאַליסטען. אין זייער דינסט שטעהט אַ גאַנצע רייהע פון ווינער צייטונגען, מאַנכע פון די גאָר גרעסטע און פון די איינפלוסרייכסטע צו זייער דינסט שטעהען אויך די אַלע פּאָליטישע פּאַרטייען, וואָס זענען געגען דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און זיי אַליין זענען אויך אין דעם קאַמף אָרגאַניזירט אין פערשידענע האַנדעלס און ביזנעס־אָרגאַניזאַציעס, זיי סטראַשען, זיי העצען, זיי רייצען, זיי נוצען אויס יעדע אַנטי־סאָציאַליסטישע שטימונג, יעדען אַנטי־סאָציאַליסטישען עלעמענט, זיי רופען צו זייער הילף די פאַשיסטען, די האַקענקרייצלער, די קירכע, די מאָנאַרכיסטען.

אָט איז אַ ליסטע פון דעם סאָרט שטייערען וואָס די סאָציאַליסטען לייגען אַרויף אויף די רייכערע קלאַסען:

1) אַ שטייער אויף די עסענס, וואָס ווערען פערקויפט אין די רייכע קאַפעען, נאַכט־לאָקאַלען, און אַנדערע עהנליכע פּלעצער, וואָס רייכער דער פּלאַץ, וואָס העכער די פּרייזען, וועלכע ווערען דאָרטען גענומען, אַלץ גרעסער איז דער פּראָצענט פון די שטייערן. די קאַפעס, וואו אָרימע פערזאַמלען זיך, זענען פון די שטייערען אין גאַנצען פריי.

2) אַ שטייער אויף דינסטען און בעדינער. דער וואָס האַלט איין דינסט אין שטוב, איז פריי פון שטייער, דער וואָס האַלט אָבער מעהר ווי איינע, מוז צאָהלען. וואָס מעהר דינסטען, אַלץ העכער איז דער פּראָצענט פון שטייער. פאַר דעם צווייטען דינער מוז מען צאָהלען 50 שילינג אַ יאָהר (אַרום זיבען דאָלאַר), פאַר דעם דריטען צאָהלט מען שוין 300 שילינג (אַרום 43 דאָלאַר). פאַר דעם פירטען — 550 שילינג (נאָהענט צו 80 דאָלאַר). מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט איין מיליאָנער בעצאָהלט אַלס שטייער אויף דינסטען די סומע פון נאָהענט צו פופציג טויזענד דאָלאַר!

3) אַ שטייער אויף פערד, וואָס ווערען בענוצט פאַר קאַרעטען אָדער צום רייטען — אַ לוקסוס פון רייכע.

4) אַ שטייער אויף הינט — אויך אַ לוקסוס פון רייכע.

5) אַ שטייער אויף האָטעלען, וואָס רייכער דער האָטעל, אַלץ העכער דער שטייער. דעם גרעסטען שטייער צאָהלען יענע דונקעלע האָטעלען, וואו די צימערען ווערען פערדונגען נישט פאַר אַ גאַנצען טאָג, נאָר פאַר אַ פּאָר שטונדען.

6) אַ שטייער אויף פערוויילונגען, דעם העכסטען, סיי אויף אַנאָנסען אין די צייטונגען.

7) אַ שטייער אויף פערוויילונגען, דעם העכסטען שטייער צאָהלען אַזוינע פאָרשטעלונגען, ווי אָפּערעס און רעוויוס. אַ הויכער שטייער צאָהלען אויך די ספּאָרט־פאָרשטעלונגען.

געוויס האָבען די רייכע געשעפטסלייט אורזאַכען, צו זיין געגען די הויכע שטייערען. אַוודאי איז אויך דאָ אַ געוויסער טייל אמת אין זייערע אַרגומענטען.

מען דאַרף אויך אין זינען האָבען, אַז וויען איז נישט אין גאַנצען ביי זיך אין רשות. זי איז דאָך בלויז אַ קלייגער טייל פון עסטרייך, איין שטאָט צווישען אַכט. און די רעגירונג פון עסטרייך איז אַ רעאַקציאָנערע, וועלכע זוכט מיט אַלע כוחות די סאָציאַליסטען איינצוצאַמען, זיי צו שטערען אין דער אַרבייט, זיי צו לייגען שטיינער אין וועג.

עס געהט נישט אַוועק קיין יאָהר, ווען די עסטרייכישע רעגירונג פון די קריסטליך סאָציאַלע, די רעגירונג פון גלחים און קאַפּיטאַליסטען, זאָל נישט אַרויסלאָזען אַ נייע גזירה געגען דער רויטער שטאָט וויען. זי לאָזט נישט דער שטאָט נעהמען געוויסע שטייערען, זי ערלויבט איהר נישט צו מאַכען געוויסע אויסבעסערונגען, זי טוט פערשידענע זאַכען צו שטאַרקען דעם חשק, צוצוגעבען מוט די פאַשיסטען אין וויען.

ווען אַ דאָקטאָר מאַכט אַ טעות...?

(שטיפעריי) פון ב. קאָוונער

ווען אַ שרייבער מאַכט אַ טעות אין זיין שרייבען, ווערט קיינער נישט בדלות, ווערט קיינער נישט קראַנק, פערשאַפט עס נישט קיין צרות.

עס איז גלאַט אַ טעות.

אָבער ווען אַ דאָקטאָר מאַכט אַ טעות, טויג נישט; דעמאָלט איז מען ממש איינגעשטעלט מיט די עטליכע יאָהרען, וואָס מען וויל נאָך אָפּלעבען אויף דער וועלט.

אָט, וואָס עס האָט געטראָפען ביי מיר ערשט מיט אַ דריי, פיר וואָכען צוריק:

מיין ווייבעל האָט זיך צוגעקיהלט. ווי עס טרעפט אין דער איצטיגער צייט פון יאָהר. הוסט מען; קריגט מען אַביסעלע פיבער; שוויצט מען זיך אויס; ליגט מען אַ פּאָר טעג אין בעט; מען רייביגט אויס דעם מאַכען און מען ווערט געזונד און מען קיהלט זיך ווידער צו.

מען רופט עס די גריפּע.

מען דאַרף בלויז אויפפאַסען נישט צו קריגען לונגען־ענטצינדונג; דאָס איז שוין נישט אַזוי פּויגעלדיג; און שטאַרבען פון דער חולאַת איז נישט אַזוי פרעהליך און נישט זעהר געזונד.

הקיצור, האָט מיין ווייבעל זיך אַ קאַפּיטשקע צוגעקיהלט.

האָב איך באַלד געשיקט נאָכ׳ן דאָקטאָר. איז ער געקומען און בעטראַכט מיין ווייבעל פון אַלע זייטען. איהר אַריינגעקוקט אין האַלז מיט אַזאַ שפּיגעלע, אָדער בעסער געזאָגט, מיט אַ ליכטעל, אַרונטערגעקוועטשט איהר צונג, איהר געהייסען מאַכען אַ־אַ־אַ־אַ. האָט זי געמאַכט אַ־אַ־אַ און דערנאָך האָט ער איהר אויסגעקאַשערט די אויגען. געמאָסטען איהר היץ און איהר אַ קלאַפּ געטון אין פּלייצע און איהר גענומען קנייטשען דעם בויך ווי מען קנעט חלות אויף שבת, אָדער אַ טייג אויף צו מאַכען לאָקשען, דאַן האָט ער אַ מאַך געטון מיט דער האַנד: „ס׳איז גאָר נישט; זאָל זי ליגען אַ דריי, פיר טעג אין בעט.

ביים אַרויסגעהן פון הויז זאָגט ער צו מיר: „שיקט מיר צו איהר „וואַסער", וועל איך עס עקזאַמינירען. עס וועט אייך גאַרנישט קאָסטען; דאָס וואַסער וועט אַלץ ערקלערען; דאָס וואַסער גיט אונז, דאָקטוירים, דעם שליסעל, צו אַלע קראַנקהייטען. נישט בחנם רעדען אַ סך ווייבער פאַר פייער און פאַר וואַסער"....

האָב איך איהם צוגעשיקט מיט אַ קינד אַ פּלעשעלע „וואַסער" און פערטיג.

דאָס איז געווען אַרום 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג אַרום 5 אַ זייגער רופט ער מיך אָן און לאָזט מיר וויסען, אַז מיין פרוי איז געפעהרליך קראַנק; זי האָט צוקער.

מיין ווייבעל האָט באַלד גענומען חלש׳ען, וויינען, שרייען; „איך בין פערביי, איך געה אויס ווי אַ ליכט, ראַטעווע מיך, איך וויל נישט, אַז דו זאָלסט בלייבען אַנ׳אַלמן; איך וויל נישט, אַז אונזערע קינדער זאָלען האָבען אַ שטיף־מאַמען, ראַטעווע מיך, געוואַלד, איך בין פערביי"!

און זי איז געוואָרען שטאַרק נערוועז, צושראָקען. עס האָט זיך אָפּגעטון אויף טיש און אויף בענק. די קינדער האָבען אויך גענומען וויינען און איך, זעהענדיג, אַז אַלע וויינען, האָב איך זיך אויך צעוויינט.... אַ שכנה האָט גע׳חלש׳ט קוקענדיג אויף מיר; דערנאָך האָב איך אַ קוק געטון אויף איהר, האָב איך אויך גע׳חלש׳ט....

האָט מען באַלד אָפּגערופען דעם דאָקטאָר. איז ער געקומען צולויפען און אָפּגערופען דעם דראַגיסט און דורכ׳ן טעלעפאָן געהייסען מאַכען געוויסע פּילען און אַ פּלעשעלע מיט מעדיצין און מיר אָנגעזאָגט, אַז איך זאָל זיך נישט שרעקען, אין אַ פּאָר וואָכען אַרום וועט זי, מיין פרוי, אַרויס פון בעט, ער האָט אָנגעזאָגט, זי זאָל נישט עסען קיין פלייש, אייער, בעבעלעך, קעז, סמעטענע און אַרבעס, בלויז פּרוכט.

אין הויז ביי מיר איז געווען אַ יום־כפור, אַ תשעה באב.

אויף מאָרגען רופט מיך דער דאָקטאָר אָפּ און לאָזט מיר וויסען, אַז ער האָט אין גאַנצען געהאַט אַ טעות מיט׳ן „וואַסער"; אין דער זעלבער צייט, וואָס ער האָט אונטערזוכט מיין פרויס „וואַסער", האָט ער אויך אונטערזוכט אַנ׳אַנדער פרויס „וואַסער". און יענע פרוי הייסט אויך אַזוי ווי מיין פרוי. דעם זעלבען נאָמען. האָט ער געמאַכט אַ טעות און פערביטען די יוצרות. יענע פרוי האָט דאָס די צרות מיט׳ן צוקער אין איהר בלוט, אָבער מיין פרוי איז געזונד און שטאַרק אויף אַלע אברים.

ווי געפעהלט אייך, יודען, דער טעות? די געזונדטע פרוי האָט ער אָנגעשטאָפּט מיט פּילען און מעדיצין און די קראַנקע האָט ער געהייסען אַרומגעהען אין די גאַסען און לעבען אַ גוטען טאָג.

שפּעטער האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז דער זעלבער דאָקטאָר האָט אַמאָל אונטערזוכט דאָס וואַסער פון אַ 7־יעהריג יונגעלע, האָט ער ענטדעקט אין דעם וואַסער, אַז דאָס יונגעלע שוואַנגערט, אַז עס איז שוין אין זעקסטען חודש. ער האָט, דערמאָלט, אויך געהאַט אַ טעות. און אַ ווייבעל, וואָס איז געווען דאָס פירטע יאָהר נאָך דער חתונה און איז טאַקע געווען אין זעקסטען חודש, האָט ער געזאָגט, אַז ס׳איז איהר גאַרנישט; זי מעג געהן אין שול.....

אָט, וואָס עס קומט אַרויס, ווען אַ דאָקטאָר איז צודרעהט. ער קען אַזוי אומברענגען אַ וועלט מיט מענשען.

אָבער ווען אַ שרייבער מאַכט אַ טעות — איז דאָס בלאָטע.

קיינער ליידט נישט דערביי.

האָב איך רעכט, צי ניין?

איירָאפּא, אזיע און אמעריקא אין א מעת-לעת

שטריכן און בעמערקונגען פון א רייזע איבער'ן סאוויעטן-פערבאנד

פון ד. וואליז

ווען איהר פאָהרט אַ לענגערע צייט איבער'ן סאָוויעטן-פערבאַנד, הויבט זיך אייך אָן דאַכטען, אַז איהר רייזט נישט איבער איין לאַנד, נאָר אַרום דער גאַנצער וועלט. היינט זענט איהר אין איירָאפּא, מאָרגען — אין אַזיען, איבערמאָרגען — אין אַמעריקא און אַ טאָג אָדער עטליכע שעה שפּעטער — ווידער אין איירָאפּא.

אָט זענט איהר אין צענטער פון קולטור פון 20-טען יאָהרהונדערט, און אָט געפינט איהר זיך צוריק אין 16-טען, צי גאָר אין 6-טען יאָהרהונדערט.

אין עטליכע טעג צייט און אַמאָל — אין איין און דעם זעלביגען טאָג פון אייער רייזע, — בייט זיך די נאַטור, עס בייטען זיך די מענשען, די זיטען, די מנהגים, דער גאַנצער לעבענס-שטייגער, ווי דאָס וואָלט געווען נישט בעזונדערע טיילען פון איין און דער זעלביגער לאַנד, נאָר בעזונדערע לענדער.

אינדערפריה זענען מיר געווען אין דעם סאָוכאָז-גיגאַנט „ווערבליוד" — אַ מאָדערנע אַמעריקאַנער אינדוסטריאַליזירטע פאַרם, וואָס וואָלט אַפילו אין אַמעריקא געווען פון די ערשטע; אין אָווענד פון זעלביגען טאָג בין איך געשטאַנען אויף דער וועראַנדע פון דעם „גראַנד האָטעל" אין ראָסטאָוו — די הויפּט-שטאָט פון צפון-קאַווקאַזער געגענד, און, ווען נישט די רוסישע שפּראַך, וואָס האָט געקלונגען אַרום מיר, וואָלט איך געקענט גלויבען, אַז איך געפין זיך ערגיץ אין מערב-איירָאפּא; די לאַנגע, גלייכע גאַס מיט די ברייטע טראָטואַרען, די צוויי צייילען אונטערגעשוירענע בוימער פון ביידע זייטען גאַס, די פרעהליכע קלינגערייי פון די טראַמוואַיען, די לעבהאַפטע בעוועגונג אויף דער גאַס, די פרעהליכע געלעכטערס פון דער יוגענד — מייסטענס געקליידעט אין ווייסען, — דאָס אַלץ האָט מעהר דערמאָהנט אָן אַ וואויל-איינגעאָרדענטער דייטשער שטאָט מיט אַ וואויל-האַבענדיגער בעפעלקערונג, ווי אָן אַ סאָוויעטישער שטאָט פון אונזער צייט.

אונטער דער העלער זונען-שיין פון צווייטען פריהמאָרגען האָט די שטאָט אַ היבש ביסעל פערלוירען פון אָווענטיגען „איירָאפּעאישען" כאַראַקטער: אַ גרויסע טייל הייזער האָבען געמסר'ט מיט זייער אויסערליכער אָפּגעלאָזענקייט; די קראָמען — אויסער די בוכהאַנדלונגען — מיט זייער היבשער פוסטליכקייט; די זייטיגע גאַסען — מיט זייער צוקאַליעטשעטען ברוק און מיט זייער נישט איבעריגער ריינקייט; די מענשען — מיט זייער מעהר ווי בעשיידענער קליידונג און מיט דעם ערנסט-אָנגעשטרענגטען אויסדרוק אויף זייערע פנים'ער, — אַנ'אויסדרוק, וואָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר דעם סאָוויעטישען בירגער אין אונזער ערנסט-אָנגעשטרענגטער צייט.

איירָאפּא איז עס נאָך אַלץ געווען, אָבער נישט מערב-איירָאפּא, נאָר סאָוויעטישע איירָאפּא.

דורכלויפענדיג אויף אויטאָמאָבילען אַ פּאָר בעהנדליג גאַסען, ווייניגער איירָאפּעאישע ווי די הויפּט-גאַס, דורך אַ פּראָווינציעל - אויסזעהענדיגער פאָרשטאָט מיט קליינע הילצערנע הייזער און מיט ציגען אין מיטען גאַס, פערביי עטליכע גרויסע פאַבריקען או נייע-אויסגעבויטע אַרבייטער-קוואַרטאַלען, — זענען מיר, אין וואָסער אַ האַלבע שעה צייט, פון דער סאָוויעטישער איירָאפּא גלייך אַריינגעפאָהרען אין דער סאָוויעטישער אַמעריקא — אויף דער טעריטאָריע פון „סעלמאַשסטראָי" — „דער גרעסטער לאַנדווירטשאַפטליכער זאַוואָד אין דער וועלט" — ווי מען האָט אונז דאָ פערזיכערט.

דער אינזשינער, וואָס בעגלייט אונז איבער די מיילען-לאַנגע אָפּטיילונגען פון זאַוואָד, אילוסטרירט די בעהויפּטונג מיט ציפערן: דער זאַוואָד וועט אַרויסלאָזען יעהרליך 40 טויזענד היי-שנייד מאַשינען, 100 טויזענד פערד-הראַבליעס, 36 טויזענד זייה-מאַשינען, 300 טויזענד אַקערס, דרייסיג טויזענד גאַרבען - בינדער, 60 טויזענד אַקערס צו טראַקטאָרס, אַזוי פיל און אַזוי פיל קאָמביינס, אַזוי פיל רעזערוו-טיילען צו סו'אַקטאָרס א. אַז. וו., א. אַז. וו.

אַרום און אַרום וועט דער זאַוואָד אויסאַרבייטען 50 פערשידענע לאַנד-ווירטשאַפטליכע געגענשטאַנדען אויף אַ סומע פון 115 מיליאָן רובעל אַ יאָהר.

ווען דער זאַוואָד וועט זיין אין פולען גאַנג, וועט ער יעדען טאָג פערברויכען 600 וואַגאָן שטאָל און אייזען, 300 וואַגאָן טשוגון און 100 וואַגאָן געהילץ.

דער זאַוואָד וועט זיין נישט נאָר איינער פון די גרעסטע אין דער וועלט לויט זיין פּראָדוקציע, נאָר ער איז אויך דער גרעסטער לויט זיין גרויס: ער האָט זיך צולייגט אויף אַ שטח פון 300 אַקער לאַנד און, צוזאַמען מיט דער אַרבייטער - שטעטעל, וואָס בויט זיך אַרום זאַוואָד, פערנעהמט ער איבער 700 אַקער — דאָס הייסט, אַ שטח גענוג אויסצובויען אַ שטאָט פאַר אַ בעפעלקערונג פון 50 טויזענד נפשות.

צי איז דער זאַוואָד טאַקע דער גרעסטער לויט זיין שטח, און צי וועט ער טאַקע „דעריאָגען און איבעריאָגען" אין זיין פּראָדוקציע די גרעסטע אַמעריקאַנער זאַוואָדען פון לאַנדווירטשאַפטליכע מאַשינען, ווי מען וויל דאָ האָבען — דאָס לאָז איך איבער צו בעשליסען פאַר ספּעציאַליסטען, וואָס זענען מעהר פאַר מיר בעהאַוונט אין דער פראַגע. נאָר, אַז דער זאַוואָד האָט שוין דעריאָגט און איבעריאָגט לייטען אין זין פון לופט און ליכט און פערזענליכער איינאָרדנונג און קולטורעלער בעדינונג פון דעם אַרבייטער — דאָס קען זעהען יעדער איינער, וואָס איז כאָטש וויפיל עס איז בעקאַנט מיט די אַרבייטס-בעדינגונגען און לעבענס-שטייגער פון אַרבייטער אין איירָאפּא און אַמעריקא.

דער זאַוואָד איז, אייגענטליך, אַ גאַנצע סיסטעם פון זאַוואָדען, וואָס דערפיהלען איינע די אַנדערע: האָלץ-זאַוואָדען, גיסערייי און שמידערייי זאַוואָדען, מאָנטאַזש און טעכנישע זאַוואָדען. יעדער זאַוואָד פון זיין זייט איז איינגעטיילט אין פערשידענע צעכען (אָפּטיילונגען), יעדער צעך, פינף און זעקס אַקער די לענג. דאָס זענען פּאַלאַצען פון בעטאָן און גלאָז פול מיט לופט און ליכט. די מאַשינען גרויס פונאַנדערגעשטעלט; די זיכערהייטס טעכניק פאָלקאָמען; די לופט ווערט כסדר גערייניגט דורך די בייעסטע שטויב-זייגערס; ביי יעדער צעך — וואַש-צימערען, שפּריץ-בעדער מיט הייסע און קאַלטע וואַסער; יעדער אַרבייטער האָט זיין מעטאַלענע שענקעל פאַר זיינע קליידער, פאַר זיין זייף און האַנדטוך; עס-צימערען פאַר יעדער צעך בעזונדער. מיטאָג-צייט ווערט אין די שפּייזזאַלען דורכגעפיהרט שמועסען אויף פּאָליטישע, עקאָנאָמישע און קולטורעלע טעמעס, אָדער עס ווערט איבערגעגעבען אַ ראַדיאָ-קאָנצערט.

זעכציהן 4-שטאָקיגע הייזער פאַר אַרבייטער האָבען זיך אויסגעצויגען אין גלייכע שורות אין שכנות מיט'ן זאַוואָד און נאָך עטליכע אַזוי פיל האַלטען זיך אין בויען, כדי צו פערשפּאָרען די אַרבייטער צו פאָהרען יעדען טאָג פון שטאָט און צוריק.

דאָס וועט זיין אַ מאָדערנע אַרבייטער-שטאָט מיט דירות פון איין ביז דריי צימערען, פערזאָרגט מיט אַלע מאָדערנע איינריכטונגען און בעקוועמליכקייטען.

פאַר געזעלשאַפטליכען געברויך וועט דאָס שטעטעל בעזאָרגט זיין מיט קאָאָפּעראַטיווע קראָמען, מיט אַ שוויץ-באָד און שווים-באָד, מיט אַ מעכאַנישער וועשערייי, אַנ'אַמבולאַטאָריע, מיט אַ ביבליאָטעק, אַ טעאַטער, אַ קינא, אַ קוך-פאַבריק, קינדער גאָרטען, קינדער-יאַסלעס, אַ האָטעל, אַ קלוב פאַר פיר טויזענד מענשען, אַ 7-יאָהריגע שול, אַ ספּאָרט פּלאַץ א. אַז. וו.

— אַמעריקא זאָגט זיך אָפּ צו געבען אונז ספּעציאַליסטען און הויך-קוואַליפיצירטע אַרבייטער, אין וועלכע דער זאַוואָד נויטיגט זיך איצט — זאָגט מיט אַ פערבאָרגענעם פערדרוס דער דירעקטאָר פון דעם זאַוואָד גינאַנט — אַליין אַ געוועזענער אַרבייטער. — נאָר ס'מאַכט נישט אויס, מיר וועלען ווי עס איז אויסקומען מיט אייגענע כוחות.

מען האָט איינגעאָרדענט ביים זאַוואָד אַ גאַנצע נעץ מיט פערשידענע פאַך-שולען און קורסען, וואָס גרייטען צו קוואַליפיצירטע אַרבייטער און אַ טעכנישען פּערסאָנאַל.

געהענדיג איבער די קלאַסען, האָב איך צווישען די שילער און די שילערינס בעמערקט אַ רעכט ביסעל יודישע פּנים'ער. יודישע יוגענד און מיטעל-יעהריגע באַבערדעלטע יודען האָב איך אויך געזעהן צווישען די אַרבייטער אין פערשידענע טיילען פון זאַוואָד, אַנהויבענדיג פון מאָנטאַזש-צעך און ענדיגענדיג מיט'ן גוס-צעך און שמידערייי.

די יוגענד אַרבייט דאָס רוב ביי קוואַליפיצירטע אַרבייט; די מיטעל-יעהריגע און עלטערע — מייסטענטיילס ביי שוואַרץ-אַרבייט און סתם שווערע אַרבייט.

פון אַ קורצען שמועס מיט עטליכע פון די עלטערע, האָב איך אויסגעפונען, אַז דאָס זענען מייסטענטיילס געוועזענע קרעמעלעך, הענדלער, לופט-מענשען און סתם יודען, וואָס האָבען „אָס, געדרעהט זיך".

90 פּראָצענט פון זיי זענען לישענצעס — וואַהל-רעכטלאָזע, — וואָס ווערען צו קיין קוואַליפיצירטער אַרבייט אויף די זאַוואָדען דערווייל נישט צוגעלאָזען.

— נו, ווי אַרבייט זיך עפּעס דאָ? — פרעג איך איינעם און דעם צווייטען. — שווער צו אַרבייטען, ווען מען איז נישט געוואוינט צו שווערער אַרבייט?

— וועט מען געוואוינט ווערען — איז געווען דער ענטפער. — היינט איז נישטאָ שווער זאָל זיך דאַכטען — אַמעריקא...

אַמעריקא איז ביי באַלעבאַטישע יודען פון תמיד אָן געווען דער מקום מקלט, וואוהין מען האָט זיך אַוועקגעלאָזען, ווען עס איז געקומען גאָר שמאָל און דאָס לאַנד, וואו איינער קען אָהן בושה טון, וואָס עס מאַכט — אַ זאַך, וואָס „אַ שעהנער באַלעבאָס" וואָלט ביי זיך קיינמאָל נישט געפּועל'ט צו טון ביי זיך אין דער היים. איצט איז נישטאָ קיין מעגליכקייט צו פאָהרען קיין אַמעריקא, האָט מען ביי זיך געפּועל'ט, אַז דאָ איז אַמעריקא.

וואָס זאָל מען טון — אַ צייט אזא!...

(סוף זונטאָג).

מאַריאַנע'ס סוד

פון וולאַדימיר גראָסמאַן

מאָפּאַסאַן, אַ געניאַלער דיכטער און אַנ'אונענדליך טראַגישע פיגור, איז אין העכסטען זין אַ נאַציאָנאַלער פראַנצויזישער גייסט. זיינע פרויען-געשטאַלטען אָטעמען מיט דער לופט פון פראַנקרייך און פיהלען זיך אָן מיט דער לופט פון מערקווירדיגען אַראָמאַט פון פרויענליבע און צערטליכער, אמת'ער ווייבליכקייט. ער דרינגט אַריין אין אַלע הייזער און פּאַלאַצען, אומעטום, וואו מענשען לעבען דאָ. און ער בעהערשט דאָס גאַנצע לעבען. ס'איז אמת: די בעסטע קאַריערע קאָן מען דאָ מאַכען דורך פרויען, ווייל פאַר פרויען זענען אָפען אַלע טירען, אַלע אָהן אַנ'אויסנאַהם: דער קאַבינעט פונ'ם מיניסטער, דער קאַבינעט פונם באַנק-דירעקטאָר, פון דעם טעאַטער-דירעקטאָר, פון דעם פאַבריקאַנט, פון אַלעמען, ווייל זי דאָס צו וואָס יעדער שטרעבט, איז זי דאָס בעסטע מיטעל, ווייל דאָס איז דאָ שטענדיג דער שטאַרקסטער אינסטינקט ביי לעבעדיגע מענשען.

דאָס רעדען פון אַ פראַנצויז מיט זיין דאַמע איז פול מיט מאַניערען. אָבער פאַר זיי זענען דאָס נישט קיין פוסטע מאַניערען. און מען מוז דאָ זיין מעהר ווי העפליך, ווען מען רעדט מיט אַ דאַמע. מען מוז זיין אויפמערקזאַם און געדענקען, אַז מען טאָר נישט זאָגען צו איהר פשוט יאָ אָדער ניין. מען דאַרף זאָגען: „יאָ, מאַדאַם"! „ניין, מאַדאַם"! „פּאַרדאָן, מאַדאַם"! דאָס זענען נישט בלויזע ניואַנסען, דאָס געהערט צום איבהאַלט.

דאָס דורכשניטליכע פראַנצויזישע טעאַטער-פּובליקום, — עס איז קיין וואונדער נישט — לעבט כמעט אויסשליסליך מיט דראַמען און קאָמעדיען, וואָס דרעהען זיך אַרום ליבעס-קאָנפליקטען. ער, זי: איהר ליבהאָבער, זיין ליבהאָבערין. די אַזוי גערופענע לייכטע קאָמעדיע מוז אונבעדינגט האָבען אַ בעט אינמיטען, אויף דער ביהנע גופא. ליבעס-קאָנפליקטען אין אַלע מעגליכע און אונמעגליכע קאָמבינאַציעס. דערפאַר אָבער האָבען דאָ אויך געקענט געשאַפען ווערען אַזעלכע וואונדערבאַרע און אייביג לעבעדיגע מענשליכע מעלא-דראַמאַטישע פּיעסען ווי דאָדעס „סאַפאָ", אָדער אַלעקסאַנדער דיומאַס, דעם זוהנס „קאַמעליען-דאַמע". ביז צום היינטיגען טאָג שפּילען די דאָזיגע ראָלען די גרעסטע שוישפּילערינס אויף די ערשטע ביהנעס פון לאַנד, אין דער „קאָמעדי פראַנסעז" און „אָדעאָן". ווייל דאָס זענען פרויען-געשטאַלטען, וועלכע ענטציקען שטענדיג דאָס אויג, אי פון דעם מאַן, אי פון דער פרוי. דער, וואָס קומט בעזוכען דעם מאָנמאַרטער בית-עולם און געפינט דעם קבר פון אַלעקסאַנדער דיומאַ, געהט תיכף אויך צום קבר פון דער אינטערעסאַנטער אַלפאָנסין פּלעסיס, די לעבעדיגע העלדין פון זיין ראָמאַן „קאַמעליען-דאַמע".

איך האָב זיך אָפט געפרעגט, צי איז נישט דער סוד פון ראשעלס אונשטערבליכקייט, פון דער דאָזיגער געניאַלער יודישער שוישפּילערין אויף דער ביהנע פון „קאָמעדי פראַנסעז", חוץ איהר גרויסאַרטיגען שפּילען, נאָך איהר אומגעוועהנליך דראַמאַטיש לעבען, אָנגעפיהלט מיט ליבעס און ענטטוישונגען. איינער פון איהרע בעסטע ביאָגראַפיע-שרייבערס לואי באַרטו דערצעהלט, אַז ראשעל איז געווען זעהר אַ טרייע ליבהאָבערין, דער אומגליק איהרער איז נאָר געווען, וואָס זי האָט געקאָנט אַמאָל האָבען צוויי און דריי ליבהאָבערס אין איין צייט....

די טאָכטער פון אַ קליינעם יודישען פעדלער פון מעץ, אַ מיידעלע, וואָס פלעגט אַרומגעהן צוזאַמען מיט דער שוועסטער איבער די גאַסען פון פּאַריז, זינגען און פערדינען אויף אַזאַ אופן אַ פּאָר גראָשען, איז ראַשעל געוואָרען צו צוואַנציג יאָהר איינע פון די טראַגישע שוישפּילערינס אין דעם פראַנצויזישען קלאַסישען רעפּערטואַר. זי האָט אויפגעלעבט די קלאַסישע טראַגעדיע פון ראַסינא און קאָרנעל'ך, זי האָט געלייענט פראַנצויזישע שירים ווי קיינער ביז איהר האָט עס נישט געטון. יעדענפאַלס האָט דאָס וואונדערבאַרע יודישע מיידעל געהאַט אַ פייערדיגען טעמפּעראַמענט. נאָך אַ גאַנצער רייה פון גאָר גרויסע ליבהאָבערס, צווישען וועלכע עס איז געווען דער דיכטער אַלפרעד דע מאָסע, האָט זי געזאָלט חתונה האָבען מיט נאַפּאָלעאָנס אַ זוהן, גראַף וואַלעווסקי. זי האָט שוין געהאַט פון איהם אַ קינד. אָבער אינמיטען פון דער ליבע האָט זי זיך פערפּלאָנטערט אין אַן אַנדער ליבע, מיט אַ בעקאַנטען צייטונגס-שרייבער עמיל דע זשיראַרדען. דער סוף איז געווען, אַז זי האָט זיי ביידע פערלוירען. געשטאָרבען איז זי אין יאָהר 1858, סך-הכל 37 יאָהר אַלט און בעגראָבען געוואָרען אויף דעם בית-עולם פּער - לאַשען.

און אַזוי ווי דער קאָמעדיען-טעאַטער מוז שטענדיג האָבען צו טון מיט אַ פערוויקעלטער און פּיקאַנטער ליבעס-דראַמע, אַזוי איז דאָס פּאַריזער רעוויו-טעאַטער, דער מוזיק-האַל, בעזעצט שטענדיג פון דער נאַקעטער פרוי. נאַקעט פון אָנהויב ביז צום סוף. נאַקעט, אָבער שעהן. נאַקעט אויף אַ פאָהן פון פאַרבען, בעלייכטונג און דעקאָראַציעס. אָבער נאַקעט ביז גאָר — מעהר נאַקעט קאָן שוין נישט זיין, אויב מען זאָל אַפילו וועלען.

פונדעסטוועגען געהט צו דער פראַנצויז צו דער נאַקעטקייט פון אַ פרוי מיט אַנדערע אויגען, ווי דער פרעמדער, וועלכער זעהט עס צום ערשטען מאָל אין לעבען אין אזא אָפענער פאָרם. פאַר דעם פראַנצויז איז די נאַקעטע פרוי אויף דער ביהנע פריהער פון אַלץ דער אויסדרוק פון אַ נאַטור-שעהנקייט. ער ווערט ענטציקט פון דעם שעהנעם נאַקעטען פרויען-קערפּער, אַזוי ווי ער איז בעגייסטערט פון אַ שעהנער סקולפּטור, וועלכע איז שטענדיג נאַקעט, חוץ דעם, נאַטירליך, ווערט ער דערוואַרימט אויך דערפון, וואָס ער זעהט פאַר זיך די, וועלכע רייצט שטענדיג זיין פאַנטאַזיע און ווייבע פערלאַנגען. עס איז אָבער פאַר איהם נישט קיין סענסאַציע. ער ווערט נישט נתפּעל פון דעם בילד. ער איז אויסגעוואַקסען דערמיט און מען קאָן איהם נישט פערנאַרען אין טעאַטער נאָר מיט דער נאַקעטקייט פון דער פרוי. די גרויסע פּאַריזער מוזיק-האַלס ווערען דעריבער בעזוכט אויף 90 פּראָצענט פון אויסלענדער. פאַר זיי גרייט מען שוין צו, אַזוי צו זאָגען, אַ ספּעציעלע נאַקעטקייט, ווייל ביי זיי דאַרף עס שפּילען די ראָלע נאָר פון אויפרייצען די ליידענשאַפטען.

אויסלענדער קומען קיין פּאַריז, זוכען אויף די גאַסען לייכטזיניגע פרויען, בעטען מען זאָל זיי פיהרען אין פרעהליכע הייזער און בעווייזען זיי „יענע זאַכען" און מיינען, אַז זיי האָבען שוין זוכה געווען צו בעקענען זיך מיט די „סודות" פון פּאַריז. זיי פערשטעהען אָבער נישט און קאָנען עס גאָר נישט פערשטעהן, פאַרוואָס דער פראַנצויזישער עולם ווערט אַזוי משוגע בעגייסטערט, ווען ער זעהט אין דער לופט די נאַקעטע פיסלעך פון דער שוין גאָר נישט יונגער מוזיק-האַל-טענצערין און זינגערין מיסט אַנגעט אָדער ווען ער הערט זי זינגען מיט איהר כמעט הייזעריגער שטימע, מיס טאַנגעט'ס פיסלעך האָבען אַ וואונדער-שעהנע, פולקאָמענע פאָרם און זעהען אויס יונג ווי ביי אַ 17-יעהריגער, גראַציעזער מיידעל. ווען זי הויבט אויף איהרע פיסלעך העכער פון דעם קאָפּ, מעג דער עולם בעוואונדערען דעם שפּרונג און דעם געטליכען קערפּער: מען בוקט זיך פאַר דעם פייער, וואָס ווערט נישט אויסגעלאָשען שוין עטליכע צעהנדליג יאָהר. אַלע יונגלעך אויף די גאַסען און אַלע אַרבייטער אין די ווערקשטאַטען, אַלע [illegible] אין די קאַפעס און אַלע קלאַוויר-שפּילערס אין די דאַנסינגען פייפען און זינגען און שפּילען מיסט אַנגעט'ס לידלעך, שטענדיג אַ לויב-געזאַנג אויף דער ליבע פון אַ פרוי. מיסט אַנגעט איז נישט סתם אַ זינגערין אָדער אַ טענצערין, נאָר אַזוי גוט ווי אַנ'אָנערקענטע נאַציאָנאַלע פרויען-פיגור, אַ פּערזאָניפיצירונג פון דעם פראַנצויזישען פרויען-טיפּ. זי ווייסט עס און זי טוט אַלץ, וואָס זי קען, צו זיין אויף דער העכסטער שטופע פון איהר בעריף: זי טאַנצט, זי זינגט, זי שפּילט אויסגעצייכענט אין די קליינע פּיקאַנטע סקעטשען, זי בעווייזט די וואונדערבאַרסטע אָריגינעלע קאָסטיומען — זי רוהט קיינמאָל נישט.

(ווייטער קומט)

אסוחר איז שולדיג געלד דעם אפטא׳ר רבי

אַ פאלקס-מעשה׳לע

פון אלכסנדר ש. האלפערן

צו דעם בעריהמטען אפטא׳ר רבי׳ן ז״ל איז אמאל געקומען אַ יוד זיך האַלטען אַנ׳עצה.

ער, דער יוד, איז פון אַנ׳אנדער שטאָט, פאַר יאָהרען לאַנג איז ער געווען אַ גרויסער סוחר. האָט געפיהרט עסקים אויף אַ געהויבענעם שטייגער. נישט נאָר ער האָט געהאַט פרנסה בכבוד, נאָר האָט נאָך אָפּגעשפּאָרט געלד אויך. בעריהמט וויל ער זיך נישט, נאָר דעם אמת מעג מען דאָך זאָגען, זיין הויז איז תמיד געווען אַנ׳אָפענע פאַר אַלע נויטבעדערפטיגע. פאַר קיין דבר צדקה האָט ער זיך נישט אָפּגעזאָגט זיך צו געבען. געווען דערצו אויך אַ קובע עתים לתורה, אָבער דאָס איז דרך אגב, נאָר במקום שאין מכירין מעג מען רעדען פון זיך אויך.

אַזוי זענען געגאַנגען די יאָהרען. האָט זיך אָבער דאָס רעדעל אַ דרעה געטון צוריק און נישט נאָר ער האָט אַלעס פערלוירען, נאָר איז נאָך געבליבען פערטונקט אין חובות. כעת איז ביי איהם צרות צרורות, אַז השם יתברך זאָל זיך מרחם זיין. ער איז ממש אַ מחוסר לחם. אַזוי ווי ער האָט געהערט פון צדיק און ווי אַזוי ער העלפט מיט אַנ׳עצה און אַ ברכה, וויל ער דער רבי זאָל איהם אויך אַנ׳עצה געבען, וואָס ער זאָל טון.

— און וואָס וואָלסטו געוואָלט אָדער געקאָנט טון? — פרעגט דער צדיק.

ענטפערט דער יוד, אַז ער האָט זיך שוין צובראָכען דעם קאָפּ טראַכטענדיג, אָבער ער ווייסט אַליין נישט, וואָס צו טון, ווען ער האָט מיט וואָס, וואָלט ער אפשר אַרויסגעפאָהרען אין אַנ׳אַנדער שטאָט און פערלעגט זיך אַ געוועלב פון דעם קאָן ער אָבער נישט טראַכטען, ווייל ער האָט נישט מיט וואָס.

— און וויפיל געלד אַנ׳ערך וואָלסטו געדאַרפט האָבען? — פרעגט דער אפטא׳ר ז״ל.

— מען קאָן דען זאָגען? — ענטפערט דער יוד — צו אַ גרויסען געשעפט דאַרף מען האָבען מעהר געלד, צו אַ קלענערען ווענינער, אַזוי ווי איך בין גוט בעקאַנט מיט שניט - סחורה וואָלט איך אזא מסחר געעפענט. דאַרף מען דערצו האָבען אַ וואָסערע פינף, זעקס הונדערט גילדען. דאָס אַריבערקלויבען זיך אין דער אַנדער שטאָט דאַרף אויך קאָסטען.

— און פאַר וואָס ווילסטו אין דיין שטאָט קיין מסחר נישט מאַכען? — פרעגט דער רבי.

זאָגט דער אורח, אַז ראשית „משנה מקום משנה מזל״, והשנית, איז ביי איהם אין שטאָט, וואו ער קאָן אַלעמען שוין, פערהאַן אַ סך אַזעלכע געשעפטען, קאָן ער דאָס די קרעמער נישט טון, און ועל כולם האָט ער ביי קיינעם אין זיין ׳לעבען קיין גראָשען נישט פערנומען און ביז השם יתברך וועט איהם העלפען ער וועט קאָנען בעצאָהלען די חובות, קאָן ער די יודען פון שטעטעל וועמען ער איז שולדיג, אין די אויגען נישט קוקען און ווען ער געהט אַרויס אין גאַס פיהלט ער זיך אַזוי שלעכט, אַז דאָס לעבען געהט איהם אויס.

— פיטט געדעכט, — מאַכט דער אפטא׳ר ז״ל — מיר דענקען אויך, אַז משנה מקום משנה מזל, געה און פערלעג טאַקע אַ שניט-סחורה געשעפט און השם יתברך וועט דיר שיקען זיין ברכה און דו וועסט האָבען פרנסה.

— אָבער מיט וואָס, רבי — פרעגט דער יוד — וואו נעהמט מען געלד?

— קיין געלד — מאַכט דער רבי — האָבען מיר גראָד נישט ביי זיך, כ׳האָב אָבער אַ יודען, וועלכער איז מיר שולדיג זעקס הונדערט און אַכציג גילדען. געה אַוועק צו איהם און זאָג איהם, אַז מיר האָבען דיר געהייסען נעהמען ביי איהם דאָס געלד, ער וועט דיר געבען. אַזוי ווי דער יוד וואוינט אין לעמבערג ווערסטו דאָרט קאָנען טאַקע איינקויפען זיך סחורה אויך. נישקשה וועסט מיר אָפּגעבען, ווען דו וועסט קאָנען. מיר וועלען דיר שוין לאָזען וויסען, ווען די צייט וועט קומען.

— ווער איז דער יוד, און ווי אַזוי וועט ער מיר גלויבען, אַז איהר האָט געהייסען. אפשר וואָלט דער רבי מיר געגעבען אַ כתב.

— קיין כתב דאַרפסטו נישט. ער וועט דיר גלויבען — ענטפערט דער רבי, — דו זאָג איהם נאָר, אַז די זעקס הונדערט און אַכציג גילדען, וואָס עס קומט מיר זאָל ער דיר געבען. וואו ער וואוינט אין לעמבערג ווייסען מיר נישט, ווי ער הייסט, געדענקען מיר אויך נישט. אַז דו וועסט קומען קיין לעמבערג זאָלסטו אַרויסגעהן אין גאַס און אָפּשטעלען יודען און פרעגען וואו איז די שוהל. דער יעניגער, וואָס וועט דיר זאָגען, אַז ער וועט דיך צום שוהל אַליין צופיהרען, דעם יודען זאָלסטו בעטען דאָס געלד.

חידושט זיך דער יוד. אָבער ער האָט דאָך וועגען צדיק שוין געהערט אַזוי פיל פלאי פלאות, פערשטעהט ער, אַז אַלעס וועט זיין בכי טוב, געזעגנט ער זיך אָפּ און לאָזט זיך פיהרען קיין לעמבערג.

געקומען אַהין נאָך לאַנגע שלעפעניש מיט פערד און וואָגען און אַביסעל צופוס אויך, טוט ער ווי דער רבי האָט איהם געהייסען, ער שטעלט אָפּ אַ יודען און פרעגט איהם, וואו איז די שוהל. ענטפערט ער איהם ער זאָל געהן אַזוי און אַזוי וועט ער אַהינקומען. לאָזט ער דעם יודען אַוועקגעהן און שטעלט אָפּ נאָך איינעם. גיט איהם יענער אויך אזא תשובה. אַזוי האָט ער געהאַלטען אין איין אָפּשטעלען יודען, ביז עס איז אָנגעקומען איינער אַ יוד, קענטיג אַ פיינער בעל-הבית, און דער האָט געענטפערט, אַז ער געהט גראָד אויפ׳ן וועג פערביי דער שוהל וועט ער איהם צופיהרען.

דעם יודען, דעם יורד בעהמט קלאַפּען דאָס האַרץ. הייסט עס. אַז דעם יודען דאַרף ער בעטען דאָס געלד, אַ ווייל איז ער נאָכגעגאַנגען דעם יודען שטילשווייגענד, ערפעס האָט ער קיין מוט נישט געהאַט צו רעדען, אָבער ענדליך האָט ער זיך אָנגענומען מיט שטאַרקייט.

— איהר וועט מיר מוחל זיין — האָט ער אָנגעהויבען — וואָס איך וועל אייך עפּעס זאָגען, דער אפטא׳ר צדיק האָט מיר געהייסען קומען אַהער אין שטאָט און דער יוד, וואָס וועט זיך אונטערנעהמען מיך צוצופיהרען צום שוהל, זאָל איך איהם זאָגען, אַז היות, ווי איהר זענט שולדיג דעם רבי׳ן זעקס הונדערט און אַכציג גילדען, זאָלט איהר עס געבען צו מיר. זאָג איך אייך דאָס.

דער יוד האָט זיך אַ כאַפּ געטון.

— וואָס, דער אַפּטער צדיק האָט אייך צו מיר געשיקט? גוט! קומט צו מיר אַהיים, איך וועל זעהן, אויב דער סכום, וואָס איהר זאָגט איז ריכטיג, וועל איך אייך עס געבען.

נישט רעדענדיג מעהר קיין וואָרט זענען זיי ביידע געקומען צו דעם לעמבערגער יודען אַהיים. דער בעל-הבית האָט געהייסען דעם אורח זיך זעצען און אַליין איז ער אַריין אין אַנ׳אַנדער חדר. עס האָט אָבער לאַנג נישט גענומען און דער יוד איז אַרויסגעקומען מיט אַ בייטעל געלד אין האַנד.

— דער חשבון שטימט. איך בין דעם אפטא׳ר צדיק טאַקע שולדיג זעקס הונדערט און אַכציג גילדען. אָט האָט איהר עס. איך בין בטוח, אַז דער רבי יחי׳ האָט עס טאַקע אייך געשיקט צו מיר. כעת זייט מיין גאַסט. כל זמן איהר וועט שטעהן דאָ אין שטאָט.

דער יוד האָט צוגענומען דעם בייטעל געלד און געבליבען זיצען פער׳חידוש׳ט.

— וואָס זיצט איהר אַזוי צוטראָגען? — האָט דער לעמבערגער יוד געפרעגט זיין אורח, בעמערקענדיג ווי ער זיצט, האַלט דעם בייטעל מיט געלד און ריהרט זיך נישט פון אָרט.

— איהר וועט דאָך קיין פעראיבעל נישט האָבען — האָט דער אורח ענדליך זיך אָנגערופען — אָבער איך וויל אייך עפּעס פרעגען.

— אדרבא, פרעגט — ענטפערט דער לעמבערגער יוד.

— מיך האָט טאַקע דער רבי געשיקט צו אייך — האָט דער יוד געזאָגט — אָבער דאַך, עס איז דאָך אזא סכום הגון, פונדעסטוועגען פרעגט איהר נישט פאַר קיין סימן, פאַר קיין כתב און איהר גיט מיר דאָס געלד.

דער לעמבערגער יוד האָט אַ שמייכעל געטון.

— זייט וויסען, אורח לעבען — האָט ער זיך אָפּגערופען, — אַז איהר האָט מיר געגעבען דעם בעסטען סימן, שוין דערמיט אַליין, וואָס איהר האָט מיר געזאָגט דעם סכום, וואָס איך בין דעם רבי׳ן שולדיג. קיינער אויסער דער צדיק מיט זיין אָפענעם אויג, האָט עס נישט געקאָנט וויסען.

און ער האָט דערביי דערצעהלט די דאָזיגע מעשה:

ער אַליין וואוינט ערשט אין לעמבערג אַ פאַר יאָהר. פאַר דעם האָט ער געוואוינט אין אַ שטעטעל נישט ווייט פון דעם צדיק׳ס שטעטעל, אַזוי ווי זיין מסחר איז געגאַנגען נישט גוט, איז ער אַוועק צום צדיק. פון וועמען ער האָט שוין געהערט אַ סך נפלאות, בעטען אַ ברכה, דער אפטא׳ר האָט איהם אויסגעהערט און געענטפערט, אַז סתם געבען אַ ברכה וועט ער נישט. ער וויל דערפאַר עפּעס האָבען, ווען ער האָט אַרויסגענומען עטליכע גילדען און געוואָלט געבען דעם צדיק, האָט דער אפטא׳ר צדיק אַ שמייכעל געטון און געזאָגט, אַז נישט דאָס מיינט ער. ער וויל, אַז ווען זיין ברכה וועט מקוים ווערען און דער מסחר וועט בעהמען געהן גוט, זאָל ער פיהרען אַ חשבון פון זיין הכנסה, דורכ׳ן יאָהר זאָל ער געבען צדקה מיט אַ ברייטער האַנד. כפי יכולתו, און צום סוף יאָהר זאָל ער אויסרעכנען ווי-פיל ריין געלד עס איז איהם געבליבען נאָך אַלע הוצאות און פון יעדע הונדערט גילדען זאָל ער געבען איהם (דעם אפטא׳ר) צוויי גילדען, דאָס זאָל ער האַלטען ביי זיך אַוועקגעלעגט אָן אַ זייט און נישט טשעפּען, ווען די צייט, וועט קומען וועט ער שיקען שוין אָפּנעהמען. וואָס איהם קומט, ער האָט דעם רבי׳ן מבטיח געווען אַזוי צו טון און דער רבי האָט איהם געגעבען זיין ברכה.

און פון דאַן אָן האָט זיך דער מסחר ביי איהם שטאַרק, גאָר שטאַרק פערבעסערט, אַזוי ווי דער מסחר איז אַוועק גוט, האָט ער זיך אַריבערגעקליבען אין אַנ׳אַנדער שטאָט און דאַן מיט אַ פאַר יאָהר צוריק איז ער אַריבער קיין לעמבערג. זיין הבטחה צום רבי׳ן האָט ער פינקטליך געהאַלטען און אַוועקגעלעגט יעדעס יאָהר אין אַ בעזונדער קעסטעל צו צוויי גילדען פון יעדע הונדערט, וואָס איז געבליבען רייבע הכנסה. וויפיל געלד ער האָט דאָרט געהאַט אָנגעזאַמעלט האָט ער אַליין נישט געוואוסט, ווייל ער האָט דאָס געלד נישט געצעהלט און דאָס קעסטעלע נישט געריהרט, ער האָט אָבער געהאַט בטחון, אַז דער רבי וועט שוין צו איהם שיקען עמיצען וועגען דעם געלד, הגם ער האָט דעם צדיק קיינמאָל נישט געלאָזט וויסען, וואו ער וואוינט און הגם ער איז נישט זיכער צי ער האָט גאָר דעם אפטא׳ר געזאָגט זיין נאָמען, ווען ער איז ביי איהם געווען, ווייל דער רבי האָט איהם גאָר נישט געפרעגט ווי ער הייסט.

היינט זאָגט אַליין — האָט דער לעמבערגער יוד פערענדיגט — וואָס נאָך אַ בעסערען סימן דאַרף איך האָבען, אַז איהר זענט געקומען צו מיר אָפּ-בעהמען דעם סכום, און איבערצעהלענדיג דאָס געלד אין קעסטעלע האָב איך געפונען פונקט אַזוי פיל וויפיל דער רבי האָט געזאָגט, נאָר אזא צדיק, וואָס האָט אַ ווייטען קוק האָט עס געקאָנט וויסען. פאַר דעם אפטא׳ר יחי׳ איז קיין פערהעלטעניש נישטאָ און איהר דאַרפט זיך גאָר נישט חידוש׳ן.

דער אורח האָט צוגענומען דאָס געלד און האָט איינגעקויפט זיך די סחורה און פערלעגט זיך אַ מסחר און אויך ביי איהם איז דעם צדיק׳ס ברכה מקוים געוואָרען, און ער האָט געהאַט פרנסה בכבוד.

דאס לעבען פון א יודישער אקטריסע

דערצעהלט פון דער בעריהמטער שוישפּילערין עמיליע אַדלער.

געשריבען ספּעציעל פאַר׳ן „נייעם פאלקסבלאַט״ פון זלמן זילבערצווייג

אויפ׳ן וועג האָבען מיר כסדר געטראָפען וואָגענס בעלאָדען מיט מענשען, וואָס זענען געלאָפען ווי פון אַ מגפה.

כדי וואָס שנעלער צוצוקומען צו דער באַהן-סטאַציע אין קעלץ, האָבען מיר כסדר אונטערגע-שטופּט דעם גוי אַביסעל געלד ווייל ער האָט געהאַט קנאַפּ חשק צו פאָהרען. איהם האָט זיך גאָר געגלוסט צוריק צו פאָהרען קיין בוסק, ווייל ער האָט מורא געהאַט, אַז אָט-אָט וועט דער וועג ווערען פערנומען פון די דייטשען און ער וועט מעהר נישט קאָנען צוריק פאָהרען. ענדליך זענען מיר אָנגעקומען אין קעלץ. מיר האָבען זיך געפיהלט גליקליך, ווייל פון דאָ האָבען מיר דערוואַרט צו פאָהרען מיט דער באַהן קיין וואַרשא. עס האָט זיך אָבער אַרויסגע-שטעלט, אַז אונזער האָפנונג איז אַנ׳אומזיסטע. די באַהן קיין וואַרשא האָט טאַקע קורסירט, אָבער מען האָט אויף איהר נישט אַרויפגעלאָזט קיין פריוואַט-פּאַסאַזשירען. זי איז געווען איבערפולט מיט מילי-טער. פון אַלע זייטען האָט מען געזעהען נאָר מילי-טער און מיליטער. נישט נאָר וואָס מען האָט נישט געקענט פאָהרען מיט דער באַהן, נאָר מען האָט זאָ-גאָר נישט צוגעלאָזט קיינעם צום וואָקזאַל. אַרום וואָקזאַל איז געשטאַנען מיליטער מיט געוועהר אין דער האַנט און געהיטען דעם צוגאַנג.

געזעהען, אַז מיט דער באַהן וועלען מיר נישט קענען פאָהרען קיין וואַרשא, האָבען מיר גענומען בעטען דעם גוי, אַז ער זאָל ווייטער פאָהרען מיט דער פוהר, אָבער וויפיל מיר האָבען איהם געבעטען האָבען מיר דאָס ביי איהם נישט געקענט פועלן. דאַ זענען מיר גאָר געפאַלען אויף אַ פּלאַן און איהם פאָרגעלייגט אונז צו פערקויפען זיין פערד און וואָגען, אָבער דער גוי האָט פון גאָרנישט גע-וואָלט הערען. ער האָט זיך פאַר קיין פאַל נישט געוואָלט שיידען מיט זיין פערד און וואָגען. און איידער וואָס-ווען האָט ער אויסגעדרייט דעם וואָ-גען און איז צוריקגעפאָהרען קיין בוסק.

די לאַגע אונזערע איז געווען אַ שווערע. מיר האָבען אָנגעהויבען צו זוכען אין קעלץ גופא צו קריגען אַ פוהר, וואָס זאָל אונז פיהרען קיין וואַר-שא, אָבער אַזעלכעס איז נישטאָ. אפילו אַ פוהר מיט אָקסען איז נישט צו בעקומען. באין-ברירה האָבען מיר זיך גענומען דרעהען, אייגענטליך אַהין אויסזיכטען, אַרום וואָקזאַל, אַזוי דרעהענדיג זיך האָב איך בעמערקט, אַז אויף דער וואַך אַרום וואָק-זאַל שטעהט אַ זשאַנדאַרם, וועלכען איך קען. דער זשאַנדאַרם מיט׳ן נאָמען קאַנדרוס איז פריהער גע-ווען אַ וואַך-זשאַנדאַרם ביי דער דייטש-רוסישער גרענעץ-שטאָט סאָסנאָוויץ. אַזוי ווי איך פלעג דאָרט אָפט שפּילען, פלעג איך אָפט אַריבערגעהן די גרעניץ, זיך אַריינכאַפּען אין דער ערשטער דייט-טשער שטאָט קאַטאָוויץ און דאָרט איינהאַנדלען מציאות. ממילא בין איך געוואָרען בעקאַנט מיט דער וואַך.

איך האָב גענומען נעהנטער צוקוקען צום זשאַנדאַרם, אויב איך האָב נישט קיין טעות. ער אָבער זעהענדיג, אַז איך דערנעהנטער זיך צו איהם, האָט גענומען שרייען צו מיר אויפ׳ן קול:

— ניע פאָדכאָדי! (קום נישט צו).

איך ווייז איהם סימנים, אַז איך וויל מיט איהם רעדען, אָבער ער מאַכט זיך גאָרנישט דערפון און כאַפּט אַרויס צו מיר זיין שווערד.

אייגענטליך וואָלט איך איצט זיך געדאַרפט צוריקציהען, אַזוי אָבער ווי איך האָב פערשטאַ-נען, אַז ער דערקענט מיך נישט פונדערוועיטענס, האָב איך בעשלאָסען, אַז די גלייכסטע זאַך איז צו ריזיקירען און זיך דערנעהנטערען צו איהם און דעמאָלט זעהן ווי אַזוי ער וועט האַנדלען.

און אַזוי האָב איך געטון — און טאַקע גוט געטון. ווארום תיכף ווי איך בין צו צום זשאַנדאַרם אויף אַזוי נאָהענט, אַז ער האָט מיך דערקענט, האָט ער מאָמענטאַל געענדערט זיין האַלטונג. מיר האָ-בען זיך צושמועסט. איך האָב איהם געשילדערט אונזער סיטואַציע. ער האָט זיך זעהר גענומען זאָרגען און צוגעזאָגט צו טון, וואָס ער וועט נאָר קאָנען, כדי אונז צו העלפען.

און ער האָט טאַקע געהאַלטען וואָרט. אין איי-ניגע שעה אַרום האָט ער אונז „אַריינגעשטעלט״ אין אַ וואַגאָן, אין וועלכען עס זענען געשטאַנען פון ביידע זייטען צו 4 פערד. מיר זענען געזעסען אין מיטען אויף אונזערע פעקלעך, וואָס יעדער האָט געהאַט מיט זיך.

פערשטעהט זיך, אַז עס איז נישט אַזוי אָנגעג-נעהם צו פאָהרען אין דער געזעלשאַפט פון פערד, אָבער מיר האָבען דען געהאַט אַ בעסערע ברירה? מיט יעדען קילאָמעטער, וואָס מיר האָבען זיך דער-נעהנטערט צו וואַרשא, איז אונז אַלץ לייכטער גע-וואָרען אויף אונזער געמיט.

אָט אַזוי האָבען מיר זיך געשלעפּט ביז ראַדאָם. דאָ האָבען מיר צובעקומען אַ גאַסט — די גובער-נאַטאָרשע פון ראַדאָם. נו, אויב עס שטעהט אָן פאַר אַ גובערנאַטאָרשע אַזוי צו פאָהרען, שטעהט דאָך פאַר אונז אַוודאי אָן. אָבער עס רעדט זיך נאָר אַזוי „פאָהרען״. דערווייל שטעהען מיר מעהר ווי מיר פאָהרען. אָבער דאָס פאָהרען איז נאָך ערגער ווי געשטאַנען. אַזוי ווי מיר קומען צו צו אַ סטאַציע, הויבט מען אָן מאַנעווורירען מיט אונזער וואַגאָן. ווארום אונזער וואַגאָן איז דאָך נישט קיין „מענשען-וואַגאָן״, נאָר אַ פערד-וואַגאָן, און פערד קאָנען דאָך שטעהן דערווייל אַ טאָג, צי מעהר אויף אַ סטאַציע. וואו מיר קומען אָן, זענען אַלע ליניעס פערנומען מיט מיליטער-טראַנספּאָרטען, נעהמט מען דעריבער פיהרען אונזער וואַגאָן איבער די פער-שידענע זייטיגע באַהן-ליניעס. דאָס פיהרען קומט פאַר מיט הפסקות. עטליכע מינוט פאָהרען מיר פאָר-ווערטס, דערנאָך קעהרען מיר צוריק, דאַן בלייבען מיר איבערהויפּט שטעהן אויף עטליכע שעה. און דאָ הייבען מיר יעדעס; מאָל אָן מורא צו האָבען אפשר האָט מען גאָר חרטה און מען פאָהרט בכלל נישט ווייטער. מען וועט אַרויסנעהמען די פערד און פטור...

אָבער די גובערנאַטאָרשע בערוהיגט אונז. זי פאָהרט קיין איוואַנגאָראָד און ביז דאָרט וועט אונ-זער צוג זיכער פאָהרען.

מילא, זאָל שוין זיין ביז איוואַנגאָראָד, טאָרט נעהנטער צו וואַרשא.

ענדליך האָבען מיר זיך דערשלעפּט צו איוואַנ-גאָראָד. אַ פעסטונגס-שטאָט. טויזענדער פערד דרעה-ען זיך אַרום ביי דער פעסטונג. פון דער פעסטונג גופא בעגריסען אונז די מיילער פון האַרמאַטען. אַ רום און אַרום ליגען אויף דער ערד צווייגען אין אַ געוויסער אָרדנונג ווי זיי וואָלטען אויסגעלייגט געוואָרען צו אַ בעשטימטען צוועק.

געוועהנליך דויערט די רייזע פון בוסק קיין אי-וואַנגאָראָד 12 שעה. דאָ אָבער האָט זי „אַביסעל״ לענגער געדויערט. מיר זענען פון בוסק אַרויס-געפאָהרען זונטאָג פאַרנאַכט און אָנגעקומען קיין איוואַנגאָראָד זענען מיר דאָנערשטאָג אינדערפריה. דאָ אין איוואַנגאָראָד האָבען מיר געטראָפען פיל מענשען, וועלכע זענעז נאָך דאָנערשטאָג אַרויסגע-פאָהרען פון בוסק, ביז אַהער זענען זיי געפאָהרען באַרמאַל, אָבער פון איוואַנגאָראָד אָן האָבען זיי שוין נישט געקאָנט ווייטער פאָהרען.

אויך מיר האָבען נישט געקאָנט ווייטער פאָה-רען. אונזער צוג האָט זיך דאָ אָפּגעשטעלט און מען האָט אונז געבעטען מחילה אַרויס פון די וואַ-גאָנעס.

דערווייל האָט זיך עפּעס אָפּגעזוכט אַנ׳אָפּיציר מיט אַ ווייבעל, וואָס האָבען זיך אויך געוואָלט אַריינ-כאַפּען אין וואַרשא. פון זיי האָבען מיר זיך דער-וואוסט, אַז אויף דער דריטער ליניע געפינט זיך אַ צוג, וואָס וועט 12 אַ זייגער אַוועקגעהען קיין וואַרשא.

אויף דער ליניע שטעהען אָבער אָן אַ שיער וואַגאָנעס און דאָ טאָר מען קיינעם נישט פרעגען, אין וועלכען וואַגאָן מיר זאָלען אַריינגעהען. מיר ווייסען נישט, וועלכער וואַגאָן וועט פאָהרען און וועלכער וועט ווייטער בלייבען דאָ שטעהן. מיר ריזיקירען און געהן אַריין אין אַ וואַגאָן. צום גליק האָבען מיר געטראָפען און מיר זענען אַזוי אָנגעקומען אין וואַרשא.

(ווייטער קומט).

הומאָר — דער קונדס — סאַטירע

צוזאַמענגעשטעלט דורך א. שאַרפציגעל

פּאָליטיק פון וואָך

שפּאַניען.

שפּאַניען לאָזט ווידער אַמאָל פון זיך הערען, זינט די שוידערליכע אינקוויזיציעס, איז זיך דאָס לאַנד נישט געגוג אַנצוזעהען, אָפּגעטון אַ מיאוס שטיקעל אַרבייט מיט די יודעלעך און שאַ, שטיל.

איצטער איז שפּאַניע אויפסניי אַרויס מיט אַ געפילדער אין דער וועלט אַריין — רעוואָלוציע, הערסט אַ מעשה — רעוואָלוציע גאָר! ווי קומט צו שפּאַניען אַ רעוואָלוציע? איז דער תירוץ, פּאָליטיק.

זיצען פּאָליטיקער און ברעכען זיך די קעפּ וואָסערע פּאָליטיק עס קאָן שטעקען אין דער שפּאַנישער רעוואָלוציע און קאָנען זיך גאָר נישט אַרויסקלאַפּאטשען פון דעם קאָפּ־ברעכעניש.

מיר דיפּלאָמאַטען זאָגען אָבער, אַז שפּאַניען געהט אונז נישט אָן. מיט אינקוויזיטאָרען פיהרען מיר נישט קיין דיפּלאָמאַטיע.

זי איז עלטער

דער אַלמן האָט צום צווייטען מאָל געהייראַט, געבראַכט אַהיים זיין צווייטע ווייב, און איהר פאָר־געשטעלט פאַר די פער'יתומ'טע קינדער.

— דאָס איז אייער נייע מאַמע, קינדער.

זענען די קינדער, נעבען, געבליבען שטעהן פערשוויגענע, נאָר דאָס יונגסטע קינד, פון אַ יאָהר זעקס־זיבען, האָט גוט אָנגעקוקט דער פרעמדער פרוי און בעמערקט צו זיין פאָטער:

— אָבער, פּאַפּאַ, זי איז נישט אַזוי ביי ווי דו דענקסט, זי איז עלטער פון מיין אַלטער מאַמע!..

די זון און די לבנה

— דו ווייסט, אַז די זון און די לבנה לעבען ווי אַמעריקאַנער מאַן און פרוי.

— וואָס הייסט? ווי אַזוי?

— די זון קומט אַהיים פון אַ גאַנצען טאָג שווע־רע אַרבייט; נעהמט די לבנה און לאָזט איהם אַליין אין דער היים, און געהט אַוועק פערברענגען אַ גאַנצע נאַכט אין די גאַסען!...

אַנ'ערקלערונג

זי: — זאָג מיר, מיין מאַן, פאַרוואָס האָסטו מיר תמיד געגעבען דעם גרעסערען חלק פון בראַ־טען, און איצט מאַכסטו עס פערקעהרט? איז מיין ליבע צו דיר קעלטער?

מאַן: — זי קאָכסט איצט בעסער.

שרעקליך

אַ מיידעל מיט
אַזעלכע ליפּען,
זאָל רעדען
וועגען מאָראַל
און פּרינציפּען!
אַ מיידעל מיט
אַזאַ מין פיגור,
זאָל רעדען
נאָר וועגען
ליטעראַטור!
אַ מיידעל מיט
אַזעלכע מאַניערען
מ'קאָן דאָך,
חלילה וחס,
קראַפּירען!

——=:o:=——

וואָס דער רב האָט געשריבען...

מען האָט געוואוסט אין שטאָט, אַז דער רב בעהאַלט זיך אויף גאַנצע טעג און נעכט אין זיין צימער און האַלט אין איין שרייבען.

אָבער ווען מען פלעגט דעם רב פרעגען, וואָס ער שרייבט, פלעגט ער נישט וועלען זאָגען, און אַלס ענטפער פלעגט ער בלויז מיט'ן האַנד אַ־וועקמאַכען.

זענען אַלע אין שטאָט געווען זיכער, אַז דער רב פערפאַסט וויכטיגע ספרים, אָבער אַזוי ווי ער וויל נישט, אַז מען זאָל איהם ביים לעבען שבחים זאָגען, וויל ער נישט לאָזען דרוקען זיינע ספרים, אָבער נאָך הונדערט און צוואַנציג יאָהר, ווען דער רב וועט צומאַכען זיינע אויגען, וועט מען שוין אויסזוכען זיינע חיבורים, און די וועלט וועט ערשטוינט ווערען, דערוויסענדיג זיך, וואָס פאַר אַ גרויסער מענש דער רב איז געווען. אַזוי האָבען אַלע אין דער שטיל גערעדט וועגען דעם רב און וועגען זיין אייביגען שרייבען בעהאַלטענער־הייט אין זיין חדר.

ווען דער רב איז געשטאָרבען, האָט מען אויפ־געפענט זיין חדר און גענומען אַריינקוקען אין זיינע כתבים, און מען האָט אויסגעפונען, אַז דאָס, וואָס דער רב האָט געשריבען זיין גאַנצען לעבען, זע־נען דאָס געווען לויטער הספדים, ווייל פאַר יעדען בעל־הבית פון שטאָט, האָט ער אנגעגרייט אַ בע־גנגדערען הספד.

פּרעזעס מינצבערג טוט אז דער קהלה אַ שטריימעל

אַ יובילעיי
הומאָרעסקע פון רוסישען לעבען
יודיש: אולמאַן

דעם 20־טען דעצעמבער איז געוואָרען פינף יאָהר זינט פּיאָטער פּעטראָוויטש האַלט אַ שטעלע ביי דער רעגירונג, וואו ער אַרבייט ווי אַנ'אַרויס־העלפער אין דער סטאַטיסטישער אָפּטיילונג פון אַ גרויסער קאַנצעלאַריע.

פּיאטער פּעטראָוויטש איז דעם דאָזיגען טאָג אויפגעשטאַנען 6 אַ זייגער אינדערפריה און צוזאַ־מען מיט זיין פרוי בעשפּראָכען די איינצעלהייטען וועגען קומענדיגען אָוונד.

— פינף יאָהר! פינף יאָהר ערליכע שווערע אַרבייט, אין צייט פון הונגער און בויט! פּ־י־נ־ף יאָהר, איז נישט קיין פונט ראָזשינקעס.

האַלב נאָך אַכט האָט מען טשוזשיקאָווען גע־בראַכט אַ שטיק גערויכערטען וואורשט. דער טייוועל האָט געזאָלט נעהמען דאָס שטיק וואורשט. ערשטענס, איז עס איינגאַנצען צו געזאַלצען, און צווייטענס — האָט פּיאָטער פּעטראָוויטש פער־שפּעטיגט איבער די וואורשט צו דער אַרבייט. פער־שפּעטיגט האָט ער אויף פינף מיט אַ האַלבע מינוט!

— איך האָב פערשפּעטיגט? האָט ער מיט שרעק געפרעגט ביים סעקרעטאַר, וואָס פלעגט רע־גיסטרירען, ווען עס קומען די אָנגעשטעלטע צו דער אַרבייט.

— אויף פינף מינוט מיט עפּעס האָט איהר פערשפּעטיגט, חבר טשיזשיקאָוו.

פּיאָטער פּעטראָוויטש איז געוואָרען בלייך, פּו־נאַנדערגעפיהרט מיט די הענד, וואָס זענען ביי איהם פון פראָסט געוואָרען בלוי און פינטלענדיג מיט די אויגען, אַרויסגערעדט:

— איך פערשטעה נישט,! איך קען עס נישט פערשטעהן!

און דערנאָך, צוריהרענדיג זיך שטיל צום סעקרעטאַרס אַקסעל, געבעטען:

— אפשר וועט איהר נישט אָפּצייכענען? האַ? איהר פערשטעהט, אַ טאָג אַזאַ... פינף יאָהר אויף איין פּלאַץ... מען קען זאָגען אַ יובילייי...

דער סעקרעטאַר האָט אַ דריק־געטון מיט די אַקסלען און אויף איהם אַפילו נישט אַ קוק געטון:

— פאַר פינף יאָהר האָט איהר זיך געמעגט אויסלערנען קומען אין דער צייט! — האָט ער געענטפערט און פערצייכענט, ווען פּיאָטער פּעט־ראָוויטש איז געקומען — אייגענטליך האָב איך דאָ נישט וואָס צו זאָגען..... ווענדעט זיך צום עלטסטען פון דער אָפּטיילונג וועגען די, וואָס פערשפּעטיגען.

דער עלטסטער פון דער אָפּטיילונג איז נאָך אין קאַנצעלאַריע נישט געקומען און טשיזשיקאָוו האָט אַ האַלבע שעה געוואַרט אויף איהם און זיין קאַבינעט.

אויפ'ן האַרצען איז טשיזשיקאַווען געוועזן זעהר ביטער.

— אָנגעלאָפען אויף אַ צרה! — האָט גע־קנייטשט זיין פנים טשיזשיקאָוו. — אָט האָט מען מיר אויסגערעדט אַזוי ווי אַ הונט איז מען מיט דער דיסציפּלין.

טשיזשיקאָווס בקשה האָט דער עלטסטער אויסגע־הערט פערכמורעט.

אַ 5־יעהריגער יובילעאום פון אַרבייט — האָט ער געזאָגט — קען נישט זיין קיין גענוגענדער אויסרייד צו פערשפּעטיגען. אין אַלגעמיין, קיין יובילעאום גיט נישט דאָס רעכט צו פערשפּעטיגען. איך קען אייער דערקלערונג נישט אָננעהמען... איך ווידערהאָל, איך קען נישט, ווענדעט זיך צום עלטסטען פון דער קאַנצעלאַריע.

דער עלטסטער פון דער קאַנצעלאַריע איז נאָך נישט געווען און טשיזשיקאָווען איז אויסגעקומען צו וואַרטען אויף איהם אַ האַלבע שעה. טשיזשיקאָוו האָט זיך געפייניגט.

„וועגען פינקטליכקייט איז דאָס אַנ'אמת'ע חיה!

— אָט איז ער געקומען, דער טייוועל"!

ווען דער עלטסטער איז אַריין האָט ביי טשי־זשיקאָווען אָפּגענומען די צונג.

— יוביל... יוביל... יובילייטשיק... — האָט אָנגעהויבען טשיזשיקאָוו.

— האַ? אין וואָס האַנדעלט זיך עס?

— אַ 5־יעהריגער „יובילעטני"...

— וואָס?

טשיזשיקאָוו האָט אַראָפּגעשלונגען די שפּיי־עכץ און צוזאַמענגעקליבען אַלע כוחות:

— „יובילייי פּיאַטילעטני"....

ער איז געוואָרען פערצווייפעלט.

— איך האָב פערשפּעטיגט אויף 2 מינוט! — האָט ער אויסגעשאָסען. — דערלויבט עס נישט צו פערצייכענען... פינף יאָהר דין איך... היינטיגען טאָג... אַלערליי זאָרג, וואורשט...

— וואָס פאַראַ וואורשט? — האָט ווי אין חלום געהערט טשיזשיקאָוו, און וואָס האָט דאָ צו טון די וואורשט. — פינף יאָהר דינט איהר און ווייסט נישט, אַז פערשפּעטיגען דאַרף מען נישט? איך האַנדעל נישט מיט קיין וואורשט „דאַרס"!

אַ האַלבען טאָג איז טשיזשיקאָוו געזעסען ביי זיין טיש און געציטערט ווי אין פיבער, די חברים האָבען איהם בעגריסט. אָבער דאָס האָט איהם נישט געפרייט, אַפילו טרייסטען איהם האָט נישט געהאָלפען.

— גענוג צו זיין אומעטיג! — האָט געזאָגט צו טשיזשיקאָווען דער דיקער אַלטער בוכהאַלטער — נו, האָט איהר פערשפּעטיגט, נו, האָט מען אייך אויסגערעדט.... נו, און דער פינף־יעהריגער יובי־לייי.... זיכער איז נישט אַנגענעהם, אַפילו אַ פער־דרוס.... אַזוי, טאַטעלע איז דאָס לעבען, מען לעבט דאָך אַמאָל אויך.... נו, דינט אָפּ נאָך אַ יאָהר 30, 40, נו, וועט איהר זיין אַ העלד... און מען וועט פייערען אייער יובילעאום... אַזוי איז עס טאַטעלע!

פערנומען אויף אייביג

אַ רייכער יוד איז געשטאָרבען, האָט די חברה קדישא געפאָדערט ביי די יורשים אַ היפּשע סומע געלד פאַר דער קבורה. די יורשים האָבען זיך גע־דונגען געמאַכט קולות: „סטייטש, אַזאַ רציחה אין דער וועלט! גלאַט וועלען ראַבעווען"! עס האָט נישט געהאָלפען. האָבען זיי זיך מיישב געווען און געלאָפען זיך קלאָגען פאַר'ן גובערנאַטאָר. שיקט דער גובערנאַטאָר רופען דעם רב און פרעגט איהם, וואָס איז די מעשה, ענטפערט איהם דער רב:

— דער פערשטאָרבענער איז געווען ביים לע־בען אַ פּראָצענטניק, און אַזעלכע לייט, שטעהט גע־שריבען אין אונזערע הייליגע ספרים, וועלען נישט אויפשטעהען קיין תחית־המתים. הייסט עס, אַז מען גיט איהם אַוועק אַ פּלאַץ נישט ווי אַנ'אַנדערן אויף אַ צייט, נאָר אויף אייביגע יאָהרען, טאָ קומט צו נעהמען טייערער פאַר אַזאַ אייביגען פּלאַץ.

פּראַקטיש

פרוי: — איך וויל קויפען פאַר מיין מאַן עפּעס פּראַקטישעס פאַר זיין געבורטסטאָג.

סוחר: — אפשר אַ גוטען פערפיום פאַר זיין פריינדין?

ע גלויבט נישט

ווייב: — גלויבסטו אין דעם, אַז פרייטאָג איז נישט קיין מזל'דיגער טאָג חתונה צו האָבען?

מאַן: — אוי, אַז איך האָב חתונה געהאַט דינסטאָג, האָב איך נישט געקריגען אַ שוויגער?

א סימן

— כ'וויל קויפען אַ שעהנעם פּרעזענט פאַר אַ 6־וואָכענדיג קינד.

— פאַר אַ יונגעלע, אָדער פאַר אַ מיידעלע?

— כ'קום ערשט פון דאָרט און כ'האָב פערגע־סען צו פרעגען!

— האָט דאָס קינד עפּעס „גערעדט" און „געפּלאַפּעלט", ווען איהר זענט דאָרט געווען?

— ניין, גאָר נישט.

— דאַן איז עס אַ יונגעלע...

ער אויך אזוי

ווייב (וועלכע האַלט זיך פאַר מוזיקאַליש):

— ווען איך שפּיל אויף דער פּיאַנאָ, פיהל איך זיך אַלע מאָל אויסערגעוועהנליך טרויעריג.

מאַן: —איך אויך! מיין טייערע....

ער פערזיכערט איהם

קראַנקער: — איך האָב מורא בלויז פאַר איין זאַך, דאָקטאָר, איך זאָל נישט בעגראָבען ווערען לעבעדיגערהייט.

דאָקטאָר: — האָב נישט קיין מורא. אַזוי לאַנג ווי איך געה צו אַ קראַנקען איז ער פון דעם בעוואָרענט..

——=:o:=——

די שלאַנג און די יאַשטשערקע
(פאַבעל)

אַ שלאַנג,
האָט אין איהר קריכענדיגען גאַנג,
אַ יאַשטשערקע אָנגעטראָפען,
וואָס איז אין פעלד אַרומגעלאָפען.
— דיר איז גאָרנישט גוט:
יעדערער טוט
מיט דיר, וואָס ער וויל...
ביסט אַ ציל
פאַר געלעכטער און פאַר שפּאָט,
(אַזוי האָט
אויסגעדריקט איהר געדאַנק
די שלאַנג)
און אַלץ דערפאַר, וואָס דו ביסט שוואַך:
מיט שוואַכע רעדט מען גאָר אַנ'אַנדער שפּראַך...
האָסטו נישט קיין שאַרפע צייהן,
וועט מען דיר דאָס לעבען שוין דערגעהן.
מעגסט ווי גוט און פיין זיך פיהרען,
וועט קיינער דיך נישט רעספּעקטירען....
אָבער מיך —
ווען מען זעהט פון ווייטענס, אַז איך קריך,
צולויפט מען זיך אין אַלע זייטען:
ווייל מיט מיר צו שטרייטען,
איז נישט קיין לייכטע זאַך, —
כ'בין שוין גאָר נישט שוואַך.
דאָס איז גוט בעוואוסט,
און עס נעהמט שוין אָפּ די לוסט
שלאָגען זיך מיט מיר צו געהן
און פערזוכען מיינע צייהן....
גאָר דער, וואָס שרעקט —
רופט אַרויס רעספּעקט!
— מיר דאַכט,
(האָט די יאַשטשערקע געלאַכט
מיט אַ געלעכטערל, אַ זיס...
מורא האָבענדיג פאַר אַ ביס)
אינגאַנצען ביסטו נישט גערעכט:
נאָר די יעניגע, וואָס זענען שלעכט,
האָבען „מוט"
און ס'איז ביי זיי „רעכט" און גוט,
מוטשען און אויסלאַכען,
דעם אומשולדיגען און שוואַכען,
מעגסט אויך פערשטעהען,
אַז נישט פאַר דיינע שאַרפע צייהן,
ווערסטו רעספּעקטירט.
ביסט פערפיהרט:
נישט די צייהן, נאָר דער גיפט
וואָס טריפט
פון זיי ביי יעדען ביס....
וואַרפט אָן געוויס
אויף אַלעמען אַ שרעק
און מען טרעט דיר אָפּ דעם וועג...
בעסער שוין צו זיין אַזוי ווי איך —
איידער טראָגען גיפט אין זיך....

= = = = = — — — — — — — — —

ווער ס'איז גערעכט פון ביידען,
איז גרינג שוין צו בעשיידען.

ח. י. פאַרבער.

אויף זינדיגע וועגן

(25 סענסאַציאָנעל-עראָטישער ראָמאַן פון לאָדזער לעבען

צוליב אַ פערזעהען איז אין נעכטיגען נומער פון „ביימס פאָלקסבלאַט" אַריינגעקומען אַ צופעליג קאַפּיטעל פון אונזער ראָמאַן „אויף זינדיגע וועגן". מיר ענטשולדיגען זיך פאַר אונזערע לעזער און גיבען היינט דעם המשך נאָכ'ן מיטוואָכדיגען נומער, צוזאַמען מיט דעם נעכטיגען קאַפּיטעל.

דער „יעקע" האָט זיך געזעגנט מיט פאַן אַהעל שטיין און האָט זיך צוריק געזעצט צום טישעל, ביי וועלכען ס'זענען געזעסען דזשעק און דזשאָריבי.

— צום טייוועל, האָט דער „יעקע", זיך גע־בייזערט. דער יאָלד איז אַ פערטיגער און ביי אונז הויבט זיך נאָך גאָרנישט אָן. איך בין פערטיג געוואָרען מיט איהם אויף אַ גאַנצען מיליאָנטשיק, ער וואָלט שוין גערן געוואָלט זעהען די „סחורה" און זיי שרייבען מיר בריף וועגען קאָמוניסטען מיט מאָרדען.

— איך זאָג דיר באַכאַמאָל, האָט דזשעק זיך בעלעקט, דערהערענדיג דאָס וואָרט מיליאָן, אַז איך מוז אַליין פאָהרען נאָך פוילען, אַנדערש וועט דאָס גאַנצע עסק נישט נעהמען קיין סוף.

— אַלזאָ גוט האָט דער „יעקע" מסכים געווען, דו פאָהרסט קיין לאָדז און איך וועל דאָס געשעפט אַזוי לאַנג אויפהאַלטען, ביז איך וועל פון דיר האָ־בען אַ קלאָרען ענטפער.

— דו מוזט מיר אָבער איבערגעבען גענוי די געשיכטע מיט אַלע פרטים, כדי איך זאָל זיך קע־נען אָריענטירען, אַז איך זאָל נישט אַדורכלאָזען קיין שום איינצעלהייט.

דער יעקע מיט דזשעק'ן האָבען זיך אָוועקגע־זעצט מעשה סוחרים און יעקע האָט אָנגעהויבען דערצעהלען.

מיט עטליכע וואָכען צוריק האָט אונזער חברה גאָרנישט געהאַט וואָס צו טון, מיר האָבען זיך אָפּגעזוכט פון אונזער געשעפט אין בריסעל, און געזוכט עפּעס פרישעס, דו ווייסט דאָך, אַז איך שטעל זיך נישט אָפּ אויף קיין שום פּענטאַצקע זאַכען. איך מוז האָבען עפּעס גרויסעס און אינטע־רעסאַנטעס, און פּלוצלונג איז אונז אַריינגעפאַלען אַ משא ומתן ווי אַ באָמבע. אין אַ יודישער צייטונג פון מיין געבורטס־שטאָט לאָדז „לאָדזער נאַכריכ־טען", וועלכע מיין פאַמיליע שיקט מיר צו האָב איך אין אַ שעהנעם טאָג געלייענט וועגען אַ סענסאַציאָ־נעלער געשיכטע וואָס האָט דאָרט פּאַסירט. אין אַ כעמישער פאַבריק האָט מען אויף אַ גאַר געשיקטען אופן אַרויסגעגנבעט אַן ערפינדונג, וועלכע איז ווערט מיליאָנען, דערביי איז אויך ערמאָרדעט געוואָרען דער אינזשיניער, וועלכער איז געווען דער ערפינ־דער. אין דער צייטונג איז אויך געווען געשריבען, אַז די אַרבייט איז אויסגעפיהרט געוואָרען זעהר קונציג און איז אָהן ספק געמאַכט געוואָרען דורך אַ געניטען פאַכמאַן.

מיר איז באַלד איינגעפאַלען, האָט דער יעקע ווייטער געזאָגט, מיט אַ מינע פון אַ מענשען, וועל־כער האָט אויפגעטון אַ גרויסע זאַך, אַז דאָס דאָזיגע שטיקעל אַרבייט דאַרף מען אויסנוצען, איך האָב מיר געטראַכט, אַז אויב די ערפינדונג איז טאַקע ווערט מיליאָנען פאַרוואָס זאָל זי אַריינפאַלען צו יאָל דען אין די הענד, איז דאָך גלייכער, אַז אונזער איינער זאָל פון דעם גראָב פערדינען.

אַלס אַלטער פאַכמאַן האָב איך געוואוסט, אַז די אַרבייט איז אויסגעפיהרט געוואָרען פון אַ היי־מישען אין לאָדז און ער האָט דערביי זיכער פער־דינט בלויז מלאכה־געלד, איך האָב דעריבער בע־שלאָסען די ערפינדונג אונבעדינגט צו בעקומען אין די הענד אַריין, איך האָב מיר אַזוי געטראַכט. האָט דער גנב נאָך די דאָקומענטען ביי זיך אין האַנד וועט דער ענין נישט זיין שווער אַדורכצו־פיהרען. ער וועט בעקומען אַ היבשע סומע און מיר וועלען די דאָקומענטען האָבען, יוועט ער דער גנב שוין האָבען אָוועקגעגעבען די דאָקומענטען דעם, מענשען מוזען די דאָקומענטען אַרויסבעקומען אויף וועלכער האָט די אַרבייט בעשטעלט וועלען אונזערע יעדען פאַל אַרויסבעקומען.

כדי אָבער צו זיין זיכער, אַז מיר וועלען די ערפינדונג ערגעץ קענען בעשטאַטען האָב איך אַלס באַראָן פאַן זיידליץ מיך געשטעלט אין פער־בינדונג מיט דעם דייטשען כעמישען קאָנצערן, דערצעהלט זיי וואָס פאַראַ ערפינדונג איך האָב געמאַכט און פאָרגעלעגט, אַז זיי זאָלען זי ביי מיר אָפּקויפען. ווי דו זעהסט דזשעק, האָבען זיי אָבגע־קויפט די ערפינדונג פאַר אַ מיליאָן או זאיך האָב די דאָקומענטען נאָך נישט אין האַנד.

— אַלזאָ קורץ און גוט, האָט יעקע פערענדיגט זיין ערצעהלונג איך האָב געשיקט קיין פוילען 2 אונזערע בעסטע מענשען סאשא'ן, וועלכער איז אַ געביפטער יונג און מ'קאָן זיך אויף איהם פער־לאָזען, דעם „לאָמען" וועלכער איז אַ גוטער „טיצער" און דעם אַמעריקאַנער בעני.

— איך פערשטעה שוין אַלץ האָט דזשעק אַרויסגעמורמעלט. איך פאָהר קיין לאָדז, פערגעס נישט מיר צוצושיקען אין האָטעל „אַדעלאָן" אַנ'־אַמעריקאַנער כתיבה, מיט וועלכער מ'זאָל נישט געהען פערשיט שוי ןאויף דער גרעניץ, אָבער „יעקע" איך זאָג דיר פריהער־אויס, אַ גלייכער שותף מוז איך זיין.

די דריי געסט ביים טישעל האָבען זיך געהייסען דערלאנגען נאָך וויין, זענען געווען אין אַ זעהר גוטער שטימונג און פערברענגט אין „וואַריעטע" ביז פאַרטאָגס.

קאַפּיטעל 13

דזשעק אין לאָדז

צומאָרגענס איז דזשעק געזעסען אין אַ קופּע צווייטער קלאַס פון אינטערנאַציאָנאַלען צוג פאַריז—

וואַרשא, פאַר זיין אָוועקפאָהרען האָט ער נאָך גע־הייסען דעם יעקע, אַז ער זאָל צוויסען געבען סאַשאַן, אַז ער געפינט זיך אין לאָדז און וועט וואוינען אין גראַנד־האָטעל אויפ'ן נאָמען פון אַמע־ריקאַנער בירגער דזשאָן ראָלין.

— וועו מיר זאָל זיך דאָס געשעפט איינגעבען, האָט זיך דזשעק געטראַכט, דרימעלנדיג אין וואַגאָן, וואָלט דאָס געווען מיין לעצטער משא ומתן, איך וואָלט „באַסטירט" און וואָלט געוואָרען אַנ'אָרענט־ליכער מענש, איך וואָלט מיך בעזעצט ערגעץ־וואו, חתונה געהאַט מיט אַנ'אַ... [illegible] יודישע מיידעל און געלעבט אַ רוהיג לעבען, און ווען דאָס זאָל איצט אפילו קאָסטען דאָס לעבען פון אַ מענשען מוז איך דאָס געשעפט מאַכען.

דזשעק האָט דורכ'ן גאַנצען וועג אָנגעוועפּנדעט פערשידענע גנבהשע כישופען, כדי דער וועג זאָל איהם גיך אַדורכגעהען, צום סוף האָט ער אויך געזאָגט תהלים. ער האָט קיין שום שוועריגקייטען נישט געהאַט אָנגעקומען בשלום קיין לאָדז און געפאָהרען אין גראַנד־האָטעל, כדי נישט פערשיט צו געהען, איז דזשעק אין ערגעץ נישט געגאַנגען דורך 2 טעג און געוואַרט אויפ'ן בעזוך פון סאַשאַן, וועלכער האָט זיך שוין געדאַרפט פון יעקען דערווי־סען, אַז דזשעק איז אין לאָדז.

אויפ'ן דריטען טאָג איז אין האָטעל געקומען אַנ'עלעגאַנטער יונגערמאַן, אָנגעטון לויט דער לעצ־טער מאָדע און געפרעגט ביים פּאָרטיער אויב ס'־וואוינט נישט אין האָטעל אַנ'אַמעריקאַנער דזשאָן ראָלין.

— יאָ האָט געענטפערט דער פּאָרטיער, ער וואוינט דאָ זייט 2 טעג, נומער 211, צווייטען שטאָק.

— דער יונגערמאַן איז אַרויפגעפאָהרען מיט דער ווינדע און האָט זיך אָפּגעשטעלט פאַר דער טיר מיט דער אויפשריפט 211. ער האָט לייכט אָנגע־קלאַפּט אין דער טיר.

— קאַמין, האָט זיך געהערט פון אינווייניג.

— דער יונגערמאַן האָט געעפענט די טיר און איז אַריינגעקומען.

ביידע האָבען זיך בעגריסט ווי אַלטע בעקאַנטע און זענען גלייך צוגעטרעטען צום ענין.

— וואָס ביזט דו עפּעס געקומען אַזוי שפּעט אין אָוענד סאשא, האָט דזשעק געפרעגט.

— איך קען נישט פריהער, ווייל איך אַרבייט.

— וואָס הייסט דו אַרבייטסט, וואו, ביי וועמען.

— איך אַרבייט אין אַ כעמישער פאַבריק אַלס פרוי פון אַנ'אָרימען אינוואַליד, גלויב מיר איך האָב שוין נישט קיין כוח, אַרבייטען מוז מען דאָרט ווי אַ פערד און איך בין דערצו נישט געוואוינט. נאָך מעהר מיד מאַכען מיך די פרויען־קליידער, וועלכע איך מוז טראָגען, איך מוז דאָך שפּילען די ראָל פון אַ פרוי, איך האָב גאָר מורא, אַז אימיצער זאָל זיך אין מיר נישט פערליבען.

סאַשאַ האָט דערצעהלט דזשעקען אַלס וואָס ער, דער קאַליקע און בעני האָבען געטון אין לאָדז זייט זיי זענען געקומען אין שליחות פון „יעקען" פון בערלין קיין לאָדז, דאָך האָט זיי זיך נישט איינגע־געבען עפּעס אויפצוטון, אין דער אונטערוועלט ווייס קיינער נישט, אָדער זיי ווילען נישט אויס־זאָגען, ווער די דאָקומענטען ס'האָט געגנבעט און ווער ס'האָט ערמאָרדעט דעם ערפינדער. די פּאָליציי איז אויך איינגעגעצען אָהנמעכטיג, אַלע שפּורען פיהרען אָבער צו דעם פּאַלאַץ פון אַ גרויסען כעמי־שען פאַבריקאַנט גוטמאַן, וואו סאַשאַ האָט זיך פער־דונגען פאַר אַנ'אַרבייטערין, אָבער קיין שום קאָנ־קרעטעס איז ער אויך נאָך נישט דערגאַנגען, דער־פאַר אָבער האָט ער זיך צופעליג דערוואוסט וועגען דעם מאָרד, וועגען וועלכען מ'האָט געשריבען צו „יעקען" און אויב מ'זאָל דאָס פרייליין גוטמאַן שאַנטאַזשירען קען מען אָפּלעקען אַ פּעט ביינדעל, האָט סאַשאַ פערענדיגט זיין דערצעהלונג.

— פאַר אַ נעבען געשעפטעל קען דאָס נישט שאַדען, האָט דזשעק געזאָגט, מיר טאָרען אָבער נישט פערגעסען די הויפּט־זאַך, די ערפינדונג מוז זיין אין אונזער האַנד. דאָס געשעפט טאָרען מיר נישט אַדורכלאָזען.

דזשעק האָט געהייסען, אַז סאַשאַ זאָל ווייטער

געפינען צו דער אַרבייט און ער וועט שוין אַדורכ־טראַכטען אַ פּלאַן, ווי אַזוי ווייטער שנעל צו הענדלען.

קאַפּיטעל 14

דזשעק ביי דער אַרבייט

סאַמועל גוטמאַן איז געזעסען איינגעבויגען איבער זיין שרייב־טיש, פערטיפט אין פערשידענע פּאַפּירען און חשבונות.

דער דינער איז שטיל אויף די שפּיץ בעגעל צו איהם צוגעגאַנגען און אָנגעמאָלדען.

— אַ געוויסער הער דזשוי ראָלין וויל מיט אייך רעדען.

— דזשוי ראָלין ? אַזאַ איינעם קען איך גאָר נישט, נו זאָל ער אַריינקומען.

— דזשעק איז אַריינגעקומען אַנ'אויסגעפּראַנ־צעוועטער, פריש ראַזירט, מיט אַ ליולקע אין מויל.

— זענט איהר דאָס ה' גוטמאַן, זעהר אָנגענ־נעהם, ווי איהר האָט געקענט זעהען פון מיין וויזיט־קאַרטע הייס איך דזשוי ראָלין, אַנ'אַמעריקאַנער פון דערזעלבער בראַנזשע, וואָס איהר, איך בין צו אייך געקומען אין אַ געשעפטליכער אָנגעלעגענהייט.

— ביטע, זיצט ה' ראָלין, מיט וואָס קען איך אייך דינען ?

— אַזוי ווי אַנ'אַמעריקאַנער וויל איך אָהן שום הקדמה צוטרעטען צום ענין. איך וויל אייך פאָרלעגען אַ גראַנדיעז געשעפט. זענט איהר אין איצטיגען מאָמענט געניגט צו מאַכען אַזאַ גרויס געשעפט.

— ס'איז אָנבעלאַנגט פון דעם, אויב דאָס וועט מיר לוינען, פון גוטע געשעפטען זאָג איך זיך קיינמאָל נישט אָפּ.

אַלזאָ גוט, איך, וויל אייך אויסזאָגען אַ סוד. איך בין דער הויפּט־אַקציאָנער פון דער פירמע „כעמיקפּאַל". איך וויל אייך פערקויפען מיין טייל אַקציעס, וואָס בעטרעפט 65 פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער צאָהל.

— פון „כעמיקפּאַל" ? דאָס איז איצט אַ קנאַפּ געשעפט, האָט גוטמאַן געזאָגט, זעהט, איהר, ווען איהר, ה' ראָלין, וואָלט מיר דאָס געשעפט פאָרגעלעגט מיט 2 חדשים צוריק, וואָלט איך צוגעפאַלען דערצו מיט אַלע מיינע געשעפטליכע חושים, אָבער איצט...

— וואָס איז איצט, האָט דער אַמעריקאַנער געמאַכט אַ מינע, ווי ער וואָלט נישט פערשטאַנען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך.

— אויב איהר זענט דער הויפּט־אַקציאָנער פון „כעמיקפּאַל" דאַרף דאָך פאַר אייך נישט זיין קיין סוד, אַז נאָך דער גנבה פון אינזש. הערץ'ס ערפינ־דונג האָבען די געשעפטען דאָרטען אָנגעהויבען צו געהען באַרג אַראָפּ און די אַקציעס זענען שטאַרק געפאַלען. אויף דער בערזע איז פעראַן אַ טענ־דענץ, אַז זיי זאָלען נאָך ווייטער פאַלען.

— און איהר ה' גוטמאַן, האָט ראָלין גע־שמייכעלט, האָט צוגעהאַלפען דערצו.

— נו, דאָס זענען דאָך געשעפטס־זאַכען.

— אַלזאָ ה' גוטמאַן, איך זעה אויסגעצייכענט, אַז די געשעפטען אין אונזער אַקציען־געזעלשאַפט זענען נאָך דער גנבה און מאָרד נישט קיין וואונשע. איך וואָלט נישט געווען אַזאַ גרויסער נאַר, כדי אייך איצט פאָרצולעגען אַקציעס פון אַ טענ־דענץ אויף בעסע, אויב איך בין געקומען צו אייך איז עס דערפאַר....

— איך בין זעהר נייגעריג און איך הער אייך.

— ראָלין האָט בעטאָנט יעדעס וואָרט, וואָס ער האָט אַרויסגערעדט :

— איך וויל אייך פערקויפען מיינע אַקציעס צוזאַמען מיט דער ערפינדונג פון אינזשיניער הענ־ריק הערץ.

— וואָס ?... וואָס האָט איהר געזאָגט, איז גוטמאַן אויפגעשפּרונגען פון זיין אָרט, די ערפינ־דונג איז דאָך געגנב'עט געוואָרען און דערביי איז פאָרגעקומען אַ שוידערליכער מאָרד ?

ראָלין איז געבליבען זיצען מיט אַ גלייכגילטי־גער מינע און געוואַרט ביז גוטמאַן וועט זיך בע־רוהיגען, ראָליבען איז די הויפּט־זאַך געגאַנגען דערין צו דערשמעקען מיט זיין „פאַכמענישער נאָז" וואָס פאַר אַ איינדרוק זיינע לעצטע ווערטער האָ־בען געמאַכט אויף סאַמועל גוטמאַן.

אויף גוטמאַנס פּנים האָבען זיך געביטען די קאָלירען, דאָ איז ער געוואָרען רויט פון היץ, דאָ ווייס ווי קאַלך און אַביסעל שפּעטער גרוי ווי אַש. ער האָט זיך אַזוי שנעל נישט געקענט אָריענטירען וואָס דאָ קומט פאָר.

ראָלין האָט איבערגעריסען די אונאַנגענעהמע שטילקייט.

— מיר רעדען דאָך איצט נישט וועגען גנבה און מאָרד נאָר וועגען אַנ'אָפען, ווי אַזוי צו פער־דינען מיליאָנען, און איהר, ליבער ה' גוטמאַן דאַרף דאָך וויסען, אַז געשעפט איז געשעפט.

— אָבער יאָ, דאָס איז דאָך אונמעגליך... איך פערשטעה אייך נישט.... ווידערהאָלט מיר נאָך אַמאָל, וואָס איהר האָט געזאָגט.... איך בין אַזוי איבערראַשט.

ראָלין האָט מיט אַ געפיהל פון איגערליכער צופרידענהייט ווייטער גערעדט.

— לערנט זיך ה' גוטמאַן ביי אונז, מיר אַמע־ריקאַנער סוחרים האָבען שטענדיג קאַלט בלוט. מיר ווערען נישט אַזוי שנעל איבערראַשט און געהען פלאַנמעסיג צו אונזער געשעפט, אַלזאָ, איך ווידערהאָל, אייך. איך וויל אייך פערקויפען מיינע אַקציעס צוזאַמען מיט דער ערפינדונג פון אינזשיניער הענריק הערץ.

— מיט די אָריגינעלע דאָקומענטען פון דער ערפינדונג ?

— מיט די סאַמע אָריגינעלסטע.

— אָבער דאָס איז דאָך אונמעגליך, די אָריגי־נעלע דאָקומענטען זענען דאָך געגנב'עט געוואָ־רען.

— אָבער איהר ה' גוטמאַן ווייסט דאָך נישט דורך וועמען און ווער ס'איז זייער איצטיגער בעזיצער.

— נו, יאָ, איהר זייט אפשר גערעכט.... אָבער ענטשולדיגט ה' ראָלין, איך קען אייך איצט נישט געבען קיין ענטפער, איך מוז מיר דעם ענין אַביסעל איבערלעגען. איהר פערשטעהט דאָך, אַז דאָ שמעקט מיט גנבה, מאָרד פּאָליציי....

— און מיט מיליאָנען, האָט ראָלין צוגעגעבען, אויפשטעלענדיג זיך פון זיין פּאָטעל. ס'מאַכט נישט, ה' גוטמאַן, איך האָב צייט, כ'קען וואַרטען, איך וועל קומען מאָרגען.

דזשעק האָט זיך געזעגנט מיט סאַמועל גוט־מאַן און איז אַוועק.

גוטמאַן האָט זיך נישט געריהרט פון אָרט. נישט קוקענדיג, וואָס דער דינער האָט עטליכע מאָל אָנגעקלאַפּט אין טיר, כדי אָנצומעלדען אַנדערע אינטערעסאַנטען, האָט ער זיך גאָרנישט אָנגערו־פען. דער וויזיט פון דעם אַמעריקאַנער איז פאַר איהם געווען אַזאַ געוואַלדיגע איבעראַשונג, אַזאַ קלאַפּ איבערן קאָפּ, אַז ער האָט נישט געקענט קו־מען צו זיך. ער האָט גאָרנישט געקענט פערשטעהן, וואָס דאָ קומט פאָר. די אָריגינעלע דאָקומענטען פון דער ערפינדונג האָט ער, גוטמאַן, דאָך געהאַט אין זיין אייגענער האַנד. דאָס האָט דאָך איהם יאַקוב געבראַכט דעם פערזיגעלטען קאָנווערט און ער האָט די פּאַפּירען געגעבען דעם אינזשיניער מער־טענס אויסצופּרובירען.

— גאָט מייבער, וואָס קומט דאָ פאָר ? אפשר האָט מערטענס איהם בעגנב'עט, אפשר האָט ער זיך גערעכענט דערמיט, וואָס גוטמאַן וועט נישט וועלען און נישט קענען ברענגען אין דער עפענט־ליכקייט דעם גאַנצען ענין, מורא־האָבענדיג פאַר דער פּאָליציי, האָט מערטענס פערקויפט די דאָ־קומענטען פאַר אַ גרויסער סומע. און אפשר גאָר זענען דאָס פאַלשע דאָקומענטען, וואָס דאָס גאַסען־מיידעל האָט געבראַכט, יאַקוב און ער, אַלטער נאַר, האָט זיך געלאָזט אַזוי פערפיהרען און אַריינציהען זיך אין אַ נעץ פון פערברעכענס און אַפערעס.

— און אפשר גאָר.... האָט גוטמאַן שטיל צו זיך געזאָגט.... אפשר איז דער פערשוין גאָר קיין אַמעריקאַנער נישט, קיין פאַרבען־סוחר נישט, קיין אַקציאָנער נישט. נאָר אַ גאַנץ פּשוט'ער געהיים־אַגענט, וועלכער איז געקומען פון דער פּאָליציי ביי איהם עפּעס אויספאָרשען.

— אַה, פאַר דעם האָב איך אַמוועניגסטען מורא, אַריינגענאַרען וועל איך זיך נישט לאָזען, אָבער פון וואַנען האָב איך די זיכערקייט, אַז ס'איז אַזוי.

גוטמאַן האָט גענומען דאָס טעלעפאָן־טרייבעל אין האַנד אַריין און זיך פערבונדען מיט דער אַקציען־געזעלשאַפט פאַר כעמישע אויסאַרבייטונגען „כעמיקפּאָל".

— איך וואָלט געבעטען מיך צו פערבונדען מיט'ן ה' דירעקטאָר.

— ער איז ביים טעלעפאָן, האָט גוטמאַן דער־הערט אין טרייבעל.

— זעהר גוט, דאָ רעדט אַ בערזען־מעקלער. איך וואָלט אייך געוואָלט פרעגען, וואו קען איך טרעפען דעם ה' דזשוי ראָלין, דעם הויפּט־אַקציאָ־נער פון אייער געזעלשאַפט.

— דזשוי ראָלין. איך קען איהם נישט. אָבער איהר דאַרפט זיך נישט וואונדערען, עפּעס אַ גע־היימנישפולע האַנד קויפט לעצטענס אָפּ מאַסענהאַפט די אַקציעס פון אונזער געזעלשאַפט, אַזוי, אַז עס קען זעהר מעגליך זיין, אַז דער הויפּט־אַקציאָנער איז איצט אַ געוויסער דזשוי ראָלין.

— איך דאַנק אייך, האָט גוטמאַן, געזאָגט און אָוועקגעלייגט דאָס טעלעפאָן־רעהרעל.

(המשך קומט).

DZIŚ W RADJO
Godz. 20.15
A. CORTOT
(fortepian)
G. FITELBERG
(dyrekcja)

יודיש פאָלקס-טעאַטער, גערושער 17 טעל. 193-03
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאַן.
מיט'ן אנטייל פון דער ניי-אנגאזשירטער סוברעטין רעגינא בוימאַן, בעוואוסטער ארטיסט מ. דראַנאַוו, בעקאנטער ארטיסט ה. באַלבירסקי, י. טופּמאַן.
גרויסע איבעראַשונג! ענדליך זיך דערוואַרט! גרויסע איבעראַשונג!
דער גרויסער שלאגער, וואָס ווערט געשפּילט אין וואַרשאַ אָהן איבעררייס מיט'ן גרעסטען ערפאָלג!
פרייטאג, ד. 20-טן, שבת, ד. 21-טן, זונטאג, ד. 22-טן, מאנטאג, ד. 23-טן, 9 אָוונד
אויפ'ן וועג קיין בוענאָס-איירעס
(אונטער'ן רויטען לאַמטערן) אין 3 אַקטען מיט געזאַנג פון ר ײ ז ע ל מ א
ב י ל ד ע ר: 1) דאָס לעבען פון דער אונטערוועלט; 2) אין פלאַמען פון זינד; 3) אויפ'ן וועג קיין בוענאָס-איירעס; 4) צווישען טויט און לעבען; 5) אַנ'אייגענע מאַמע; 6) נקמה.
אין 1. אַקט בעווייזט זיך אַ שיף פון רוסלאַנד קיין בוענאָס-איירעס.—פרייזען נישט געהעכערט.
שבת, 4 נאָכמ. צו ביליגע פרייזן מאַז, ווייב, שלאַנג
גרויסע סענסאַציאָנעלע פּיעסע אין 3 אַקטען
אין דער פּיעסע נעמט אנטייל דאָס 6-יעהריגע וואונדער-קינד לאָלע דראַנאָוו.
ס'נעהמט אנטייל פרויען: בעזמאַן, בוימאַן, טופּמאַן, פאָדערמאַן, ראָזענצווייג. מענער: באַלביר-סקי, גוטמאַן, גאָלדבערג, דראַנאָוו, טופּמאַן, נייהויז, פּאָלאַנסקי, פאַסטעל.
טעכנ. לייטער: ק. גוטמאַן. סופלער: וו. נייהויז. אדמיניסטראַטאָר: נ. גאָלדשטיין.
בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון פאָלקס-טעאַטער. — דער זאַל איז גוט בעהייצט.

Dr. med. Ignacy MARGOLIS
okulista
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
אל. קאָשטשושקי 9, טעל: [illegible]
נעמט אָן פון 1–2 און פון 5–7 [illegible]

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 20 ג׳ אדר תרצ״א

פעברואר
זון-אויפגאנג 6.47
זון-אונטערגאנג 4.54
ליכט-צינדען: 4.39

פראלאנגאציעס, באנקראטען, גלייט-בריף
טעגליכע כראניק פון האנדעלס-געריכט

די פירמע וואלמאן און גאלדמאן (פעטריקאַווער 136) האט זיך געווענדעט אין געריכט וועגען ערטיילען איהר א פראלאנגאציע פון די צאהלונגען. דער בילאנס פון דער פירמע שליסט זיך מיט דער סומע פון 271.681 זל. די פירמע עקזיסטירט זייט׳ן 1922 יאהר.

* * *

דער סינדיק פון דער באנקראט מאסע יאן קאפמאן האט זיך געווענדעט אין געריכט אז דער באנקראט-טערמין פון דער פירמע זאל בעשטימט ווערען אויפ׳ן 10. פעברואר 1929 י.
דאס געריכט איז די בקשה נאכגעקומען.

* * *

דער באנקראטירטער יהודה קופערוואסער האט זיך געווענדעט אין געריכט אז מ׳זאל איהם ערטיילען א גלייט-בריף. דער ריכטער קאמיסאר איז ארויסגעטראטען בעגען דעם, ווייל דער באנקראטירטער בעהאלט זיך אויס זייט דעם 29. אקטאבער.
דאס געריכט האט די בקשה אפגעווארפען.

* * *

ידידי ווייסמאן (פעטריקאווער 112) האט בעקומען א גלייט-בריף אויף א חודש צייט.

* * *

דוד האגענדארף (שקאלנא 4) איז זיין גלייט פערקלענערט געווארען אויף 2 חדשים.

* * *

שמואל גאלדבערג, מיטאינהאבער פון דער פירמע „ש. זאלצבערג" און „מאיר ציגאמאן" איז פערדעכטיגט געווארען אין בייזוויליגען באנקראט און דאס געריכט האט בעשלאסען איהם צו ארעסטירען און זיין ענין איבערגעשיקט צו דער פראקוראטור, אין דעצעמבער האט דאס געריכט גאלדבערג׳ן פון דער בעשולדיגונג אין בייזוויליגקייט בעפרייט, איצט איז גאלדבערג צוריקגעקומען פון אויסלאנד. דאס געריכט האט איהם ערטיילט א גלייט-בריף אויף 3 חדשים.

די שטייער-„עגלה" ביי איהר טרויריגער ארבייט

אויף טארגאווא גאס איז נעכטען געווען „לעבעדיג", ס׳האט זיך דארט בעוויזען די „עגלה" און באלד האבען זיך ארום איהר אנגעהויבען זאמלען מענשען, וואס האבען דערפילט א סענסאציע.

און א סענסאציע איז געווען טאקע הגם זעהר א טרויריגע, צום הויז אויף טארגאווא 38 איז צוגעקומען די „עגלה". דער סעקוועסטראטאר איז צו געקומען צום לאקאטאר פון דארטיגען הויז אייגקאסירען 20 זל. שטייער. דער שטייער-צאהלער גאלדשטיין, וועלכער איז שולדיג געווען 20 זל. האט אבער מעהר נישט געהאט ווי 10 זל. דער סעקוועסטראטאר האט איהם פערקוואליפיצירט אלס עקשנות דיגען צאהלער, וואס דרעהט זיך אויס פון דער שטייער-פליכט און האט ביי איהם סעקוועסטרירט א מעבעל-שאנק און א ספרים-שענקעל. די ספרים האט מען פון שענקעל ארויסגענומען און עס ארויפגעטראגען אויף דער „עגלה", פון דארט איז די „עגלה" בעגלייט מיט שווערע זיפצען אוועקגעפאהרען אויף טארגאווא 37 צו א געוויסען מארגענשטערן. ביי איהם האט דער סעקוועסטראטאר געזוכט אייגצוקאסירען 25 זל. אבער ער האט זיי נישט געהאט האט מען ארויסגעטראגען אויף דער „עגלה" א שאנק. דערווייל האבען די שכנים צווישען זיך צוזאמענגעקלאפט גמלות-חסדים און צוזאמענגעשטעלט די 25 זל. מ׳האט זיי איינגעצאהלט דעם סעקוועסטראטאר און ער האט דערלויבט צוריק ארויפצוטראגען דאס שענקעל צום אייגענטימער. אויף טארגאווא 39 איז דער סעקוועסטראטאר אריינגעקומען צו א געוויסען בושעשינסקי, אויך ער האט נישט געקענט בעצאהלען די פאר זלאטעס פערלעגענע שטייערען און מ׳האט ביי איהם צוגענומען זיין שענקעל. די „עגלה" איז אוועקגעפאהרען ווייטער און נאך איהר זענען נאכגעגאנגען די אבלים. א גאנצען טאג האט אין דעם ראיאן פון 11. פינאנץ-אמט געהערשט א שרעקליך געדריקטע שטימונג. ווער האט געגנאסען פון דעם, וואס מ׳האט צוגענומען די פאר צובראכענע שענקלעך ביי די קבצנים?

דערשאסען איין ברודער, פערוואונדעט דעם צווייטען צוליב אונפארזיכטיגקייט

(2) אויף פאלאצאווע 7 אין באלוט וואוינען אנטאני און סטאניסלאוו טאמאנסקי מיט זייערע 3 קינדער. אנטאני איז אנגענומען געווארען אין דער פאליצייאישער שולע אין מאסטי. מיט א פאר טאג צוריק איז געשטארבען פרוי טאמאנסקיס א ברודער און טאמאנסקי איז אוועק אין זיין וואוינונג, איז שטוב זענען געבליבען דער 16 יאהריגער אנטאני א שלאסער-פראקטיקאנט און זיין 7 יאהריגער ברודער הענריק, דערווייל איז אריינגעקומען אויף זייער ברודער זיגמונט מיט א רעוואלווער אין האנט וועלכען ער האט געפונען אין מיסט און אנשטעלענדיג איהם אויף די ברידער אין א שפאס געדראהט אין זיי צו שיסען. דער עלטערער ברודער האט געוואלט ביי איהם ארויסכאפען דעם רעוואלווער, דערווייל איז געפאלען א שאס און די קויהל האט געטראפען אנטאני אין שלייף די קויהל איז ארויס דורכ׳ן קאפ און האט געטראפען הענריקען אין האנט.
דערהערט די שיסעריי איז אריינגעקומען די מוטער און האט געטראפען די פערבלוטיגטע קינדער. מ׳האט באלד ארויסגערופען די פאגאטאוויע. ביידע פערוואונדעטע האט מען אפגעפיהרט אין שפיטאל, ווי ס׳איז פעסטגעשטעלט געווארען איז אין רעוואלווער געווען איין קויהל, א פערזשאווערטע און ס׳איז דעריבער נישט אויסגעשלאסען אז ס׳וועט פארקומען א בלוט-פערגיפטונג. די אויספארשונג האט אויך פעסטגעשטעלט, אז ס׳איז געווען א צופאל און האט זיגמונטען נישט ארעסטירט.

5 פרויען-זעלבסטמארדען אין איין טאג

(2) אויף פושענדזאלניאנא 84 איז בעגאנגען זעלבסטמארד די 25 יאהריגע אלגא העלענא בושיק. די סבה זאל זיין וואס מ׳האט איהר אפגעזאגט פון פאסטען. דער קערפער איז אפגעפיהרט געווארען אין פראזעקטאריום.
אויף וויסאקא 18 איז בעגאנגען זעלבסטמארד די 24 יאהריגע זאפיא האבריך. מ׳האט זי אין א שווערען צושטאנד אפגעפיהרט אין שפיטאל. די סבה — מאטעריעלע נויט.
יוזעפא קושעזשעווסקא 26 י. אלט פון פושיבאווסקא 3 האט זיך פערסמט מיט דענאטורירטען שפירט. פאגאטאוויע האט זי אפגעראטעוועט. די סבה — רעדוקציע.
סטאניסלאווא סטעלענסקא (סוכע 6) האט זיך איבערגעשניטען די אדערען פון ביידע הענט, כדי צו בעגעהן זעלבסטמארד, אין א שווערען צושטאנד איז זי אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל, די סבה — רעדוקציע פון דער פאבריק.
(2) אויף קילינסקא 100 האט זיך איבערגעשניטען די אדערען אויף ביידע הענט מאריא ראשאק. זי איז געבליבען ליגען א פערחלשטע. פאגאטאוויע האט איהר ערטיילט הילף און אפגעפיהרט אין שפיטאל ראשאק איז געווען גייסטיג קראנק.

ערב די קהלה-וואהלען
זיצונג פון דער וואהל-קאמיסיע אויף אדורכצופיהרען די וואהלען פון קהלה-ראט

נעכטען אין אווענד איז פארגעקומען א זיצונג פון דער וואהל-קאמיסיע, וואס זאל אדורכפיהרען די וואהלען פון קהלה-ראט.
אלס פארזיצער פון דער קאמיסיע איז געוועהלט געווארען פרעזעס מינצבערג, אלס וויצע-פארזיצער ה׳ הענעך בערגער.
ס׳איז אויך אויסגעוועהלט געווארען א רע.-קלאמאציאנס-קאמיסיע אין דער דאזיגער רעקלאמאציאנס-קאמיסיע זענען געוועהלט געווארען: ליב מינצבערג, הענעך בערגער, מאיר אייזנער, י. מ. וואוידיסלאווסקי, פ. ליבערמאן, ה׳ לאנדענבערג, מרחיב, און לייבוש ראזענבערג.
ס׳איז בעשלאסען געווארען אויפצופאדערען די יעניגע פערזאנען, וועלכע בעזיצען אקטיווע וואהלרעכט און וועלכע פיגורירען נישט אין די עטאטרשימות פון 1930 יאהר, זיי זאלען א[illegible] דעקלאראציעס. עס איז אויסגעארבייט געווארען א מוסטער פון די דעקלאראציעס, וועלכע וועלען אנגענומען ווערען פון דעם 22-טען פעברואר ביז׳ן 5-טען מערץ.
די פעראָרדנונגען פון דער קאמיסיע וועלען ווערען פלאקאטירט און אנאנסירט אין דער פרעסע.
עס זענען אויך בעשטימט געווארען דיזשורען פון מיטגלידער פון דער קאמיסיע ביים אנגעהמען און ארויסגעבען דעקלאראציעס.
אויף דער זיצונג זענען אנוועזענד געווען אלע מיטגלידער פון דער קאמיסיע מיט׳ן דעלעגאט פון דער סטאראסטווע-רעפערענט נאוואקאווסקי.

דער אדורכגעפאלענער שטרייק איז מאגיסטראט

ווי מיר האבען שוין מיטגעטיילט איז דער פראטעסט-שטרייק אין מאגיסטראט אדורכגעפאלען. בעכסטען האבען אלע אמטען פונקציאנירט נארמאל, היינט וועט פארקומען א בעריכטס-פערזאמלונג און ס׳וועט בעשלאסען ווערען וואס פאר א ווייטערדיגע שריט אנצונעהמען כדי צו בעקומען די 13. פענסיע.

מען בעפרייט די ארעסטירטע לינקע פ. פ. ס.

(—) בשעתו האט די פאליציי ארעסטירט 349 אנטייל בעמער אינם קאנגרעס פון די לינקע פ.פ.ס. ביז איצט זענען שוין פון די ארעסטירטע בעפרייט געווארען איבער 180 פערזאן. די ווייטערדיגע אויספארשונג ווערט געפיהרט און ס׳איז מעגליך אז נאך אייניגע פון די ארעסטירטע זאלען בעפרייט ווערען. נאכ׳ן פערענדיגען די אויספארשונג וועט צוזאמענגעשטעלט ווערען דער בעשולדיגונגס-אקט אבער ביז דעם וועט גאנג׳ויערען אנ׳ערך 3 חדשים.

פערזענליכעס

דער מורה הוראה הרב מרדכי ביסן קרול איז צוריקגעקומען פון אורלויב איין האט איבערגענומען זיין אמט.

נייע פערוואלטונג
פון דער יודישער סעקציע ביים זשורנאליסטען-סינדיקאט

פרייטאג איז אונטער׳ן פארזיץ פון י. לעווי פארגעקומען די אלגעמיינע פערזאמלונג פון דער יודישער סעקציע ביים זשורנאליסטען-סינדיקאט.
נאכ׳ן קוואליפיצירען די מיטגלידער איז אויסגעוועהלט געווארען א נייע פערוואלטונג, וועלכע האט שוין אפגעהאלטען איהר ערשטע זיצונג, אלס פארזיצער איז געוועהלט געווארען רעד. י. אוגער, סעקרעטאר י. שולמאן, דעלעגאט אין דער פערוואלטונג פון אלגעמיינעם סינדיקאט — א. נייגאלדבערג.
די פערזאמלונג האט אויך דעסיגנירט אין דער אלגעמיינער רעווידיר-קאמיסיע ה׳ קרוי און אין חברים-געריכט פרוי ט. פוקס.

אפצוג: בען 8 — 10 טישלעך
אין א בעזונדער צימער אויף צו שפילן
שאך און דאמינע
אין קאוויארניע זאוואדזקא 16a

אכטונג, האנדווערקער!
פון לאדז און פ זוויניץ
וועלכע האבען נישט די נויטיגע פאפירען, וואס בערעכטיגען אייך לויט׳ן צעכען-געזעץ צו פיהרען א ווארשטאט. קאנט איהר אין אייערע ענינים זיך ווענדען אין בעוואוסטען ביורא
„POLPRAW"
ul. PR. NARUTOWICZA 1
fr. II piętro. Telefon 170-01
ווי איהר וועט ווערען צופרידענגעשטעלט אין פינקטליך עולעדיגט.
בעמערקונג: עס ווערען אויך ערלעדיגט ענינים פאר גמילען פון אלע פאכען.
שפרעכשטונדען פון 4 ביז 7 א זייגער נאכמיטאג.

יודיש טעאטער „פילהארמאניע", נארוטאוויטשא 20
אנפיהרער: מ. זאנדבערג און א. בעזמאן.
גאסטשפילען פון דעם וועלט-בעריהמטען קינסטלער
רודאלף זאסלאווסקי
מיט זיין אויסדערוועהלטען אנסאמבל
היינט פרייטאג, ד. 20, שבת, ד. 21, זונטאג, ד. 22-טען, 8.45 אווענד פרעמיערע!
טוביה דער מילכיגער
קאמעדיע אין 4 אקטען (5 בילדער) פון שלום עליכם, פולשטענדיג ניי אינסצעניזירט
און אונטער דער רעזשי פון רודאלף זאסלאווסקי, מוזיק פון מ. האכבערג.
הויפט-ראל „טוביה" — רודאלף זאסלאווסקי; „גאלדע סערצע" — ל. ראזענבערג; „מנחם-מענדעל" — ליב שריפטזעצער; „מאטעל קאמוויל" — שלמה נאומאוו.
שבת, דעם 21. פעברואר, 4 נאכמיטאג צו פאפולערע פרייזען קארל גוצקאוו׳ס
„אוריאל אקאסטא"
די הויפט-ראל „אוריאל" — רודאלף זאסלאווסקי.
מאנטאג, דעם 23-טען פעברואר, 8.45 אווענד
גרויסע פאפולערע פארשטעלונג
אנסאמבל: פרויען: ליבא ראזענבערג, רעגינא לובארטאווסקא, נינא סיבירצעווא, גרוניא וויינשטאק א. א. מענער: רודאלף זאסלאווסקי, ליב שריפטזעצער, שלמה נאומאוו, דוד האמבורגער, נתן רייכענבערג, שבתי בלאכער, אדאלף בלאט א. א. אנפיהרער: שלמה נאומאוו
כדי נישט צו שטערען דעם נארמאלען גאנג פון דער פארשטעלונג ווערט אויפמערקזאם געמאכט דעם ח׳ פובליקום. אז נאכ׳ן 3 צייכען וועלען די טירען ביז דער הפסקה זיין געשלאסען.
בעמערקונג: אין אלע ענינים פון טעאטער ווערען אנגענומען אינטערעסאנטען יעדען טאג צווישען 11 און 1 אין קאנצעלאריע פון טעאטער.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

היינט און פאלגענדע טעג!
מיט קאסטען פון 2 מיליאן דאלאר! דאס בעדייטענדסטע קלאנג-פילם מייסטערווערק לויט דער בעוואוסטער ערצעהלונג פון Gaston Leroux א. נ.:
געשפענסט אין דער אפערע
פרעכטיגע קרעאציע פון אונפערגעסליכען מייסטער פון דער מאסקע
LON CHANEY
אין די הויפט-ראלען:
Mary Philbin, Norman Kerry
— נעכסטער פראגראם: —
„דער קעניג פון די בעטלער".
אנהויב אין נעוועהנליכע טעג 4.30 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 12.30 בייטאג
פאפולערע פרייזען.

קאנפיסקירט לאדזער צייטונגען

(2) נעכטען זענען קאָנפיסקירט געוואָרען די היגע צייטונגען „רעפּובּליקא", „גלאס פּאָראַני" און די „דייטשע לאָדזער פאָלקסצייטונג", אַלע צייטונגען זענען קאָנפיסקירט געוואָרען פאַר פערעפענטליכען איינצעלהייטען וועגען דער צאָל אָפּערע וואָס ס'זע־נען בעגאַנגען אַ רייה עקספּעדיציע־פירמעס.

אַפּטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) קאפּראַווסקי (נאַוואָמיעסקאַ 15); טראַור־קאָווסקי, (בושעזשינער 56); ראָזענבלום, (ציגעל־גאַס 12); באַרטאָשעווסקי. (פּיעטריקאָווער 95); קלופּט, (קאָנטנאַ 54); טשינסקי, (ראַקיטשינסקער 53).

אמטליכעס

הרב האַרצשטאַרק האָט בעקומען פון פּרעזעס פון קרייז־געריכט אַן אַנערקענונגס־בריף, אַז זייט עס איז ענטשטאַנען דאָס פּוילישע געריכט דער־פילט ער מוסטערהאַפט די פונקציעס פון שבועות־אָפּנעהמען אין געריכט ווי אויך אין שוהל.

פארלעזונגען

פון פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

מאָרגען, מוצאי שבת קומט פאָר אין דער פאָלקס־אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער אָרגאַ־ניזאַציע (צעגעלניאַנאַ 4) אַ פאָרלעזונג אין דער העברעאישער שפּראַך פון ד״ר י. פ ר ע נ ק ע ל, איבער שמעון דובנאָוו, צוליב זיין 70.־טען געבורטס יובּילעאום. אָנהויב פון דער פאָרלעזונג 6.30 אין אָוועגד.

זונטאָג דעם 22 ה.ח. 8.30 אָוועגד קומט פאָר די צווייטע פאָרלעזונג פון רעד. י. א ו ג ע ר אויף ד. ט.: „ענגלאַנד און די ענגלישע פאָליטיק". די טעזיסען פון דאָזיגע [אינטערעסאַנטען רעפעראַט זע־נען: די לייבאָר־פאַרטיי; מאַקדאָנאַלד, פאָספילד, העגדערסאָן (אַ כאַראַקטעריסטיק), די פאָליטיק פון דער אַרבייטער־רעגירונג.

די טרומפלדור-פייערונגען אין לאדז

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער 11־טער יאָהרצייט פון יוסף טרומפעלדאָר ווערט אָרגאַניזירט דורך דער לאָדזער אָפּטיילונג פון „ברית תרומפלדור" שבת אין דער פריה ד׳ אדר (21 פעברואַר) אי ןדער שוהל „אהל יעקב" אַ פייערליכע הזכרה געווידמעט דער יאָהרצייט פון יוסף תרומפלדאָר.

פארשטעלונגען

פון דער דראַמאַטישער סטודיע ביי דער קולטור=ליגע

די דראַמאַטישע סטודיע „באַגינען", וועלכע עקזיסטירט ביי דער געזעלשאַפט קולטור ליגע גרייט צו צוויי אינטערעסאַנטע פאַרשטעלונגען א. נ. „אונזערע מאָטיווען", עס וועלען אויפגעפיהרט ווערען סצענעס פון שלום אַש, ערנסט טאָלער, י. ל. פרץ, שלום עליכם א. א. די פאַרשטעלונגען וועלכע וועלען פאָרקומען היינט פרייטאג און מאַרגען שבת אין לאָקאַל אויף בזשעזשינער 23, זאָגען צו צו זיין זעהר אינטערעסאַנט.

אַ גרויסע קינדער-פארשטעלונג

שבת, דעם 21 פעברואַר קומט פאָר אין זאַל פון דעם יודישען פאָלקס־טעאַטער זגערזשער 17, אַ גרויסע קינדער־פאָרשטעלונג אויסגעפיהרט דורך די קינדער־גרופּע א.נ. „יונגבאָר".

אין פראָגראַם פון דער פאַרשטעלונג געהען אַ־ריין: כאָר. פאָרשטעלונג און גימנאַסטישע איבונגען, און פלאַסטישע בילדער, די גאַנצע הכנסה איז בע־שטימט פאַר דער זומער־קאָלאָניע פון „יונגבאָר".

SZEPTAŁY

שעפּטאלען

געטרוקענטע, פיינסטע און געשמאַקסטע פרוכט, גוט בעקאַנט פון פאַר דער מלחמה, זענען ווידער צו בעקומען ביליג אין אַלע בעסערע קאָלאָ־ניאַל- און פרוכטען-געשעפטען. 1913

בּיי גריפּע

בראָנכיט, מאַנדעל - ענטצינדונג, לונגען - שפּיצען-קאַטאַר דאַרף מען זאָרגען, אַז דער מאַגען, דאַרם זאָלען עפּעטערס דורכ׳ן געברויך פון נאַטירליכען בּיטער-וואַסער Franciszka Józefa גערעגירט ווערען.

„דאָס רעדעל דרייט זיך"...

דער אויסגעצייכענטער פראגראם אין „ארארט"

דאָס פּרעכטיגע פראָגראַם א.נ. „דאָס רעדעל דרעהט זיך" געהט שוין די לעצטע טעג. עס איז אַ נחת צו זעהען דעם דאָזיגען פראָגראַם, וואָס איז אין יעדער הינזיכט אויסערגעוועהנליך געראָטען. און האָט מיט רעכט בעקומען דעם שם פון אַ רע־קאָרד־פראָגראַם אין דעם סעזאָן.

„דאָס רעדעל דרייט זיך" ווערט געשפּילט: היינט פרייטאָג — 2 מאָל און מאָרגען שבת — 3 מאָל.

דער קאנצערט

פון פענאמענאַלען 7 יעהריגען חזנדל נחום׳ל עפשטיין

ווי מיר האָבען שוין מודיע געווען קומט קיין לאָדז אויף אַנ׳איינציגען קאָנצערט דאָס בעריהמטע 7־יעהריגע וואונדער־קינד, דאָס ווילנער חזנ׳דעל נחום׳על עפּשטיין.

צו זיין קאָנצערט, וועלכער קומט פאָר מיט־וואָך דעם 25־טען ד, ח. אין „פילהאַרמאָניע" גרייטען זיך שוין אַלע לאָדזער מנגנים און אמת׳ע ליבהאָבער פון שיינער חזנות. נחום׳עלס קאָנצערטען וואו ער פיהרט אויס די קאָמפּליצירטסטע קאָמפּאָ־זיציעס פון אַזוינע וועלטבעריהמטע חזנים ווי יאָ־סעלע ראָזענבלאַט, הערשמאַן, בערעלע חגי, האָ־בען אומעטום געהאַט דעם גרעסטען ערפאָלג, אין דער ווילנער גרויסער שוהל האָבען נחומלען גע־הערט פינף טויזענד מאַן (פונקט אַזאַ עולם איז גע־קומען הערען פאַראַיאָהרען אין דערזעלבער שוהל יאָסעלע ראָזענבלאַט׳ן גופא). נחומעלס קאָנצערט אין וואַרשעווער קאָנסערוואַטאָריע שבת דעם 14 ד.ח. איז געווען אַ טריאומף, דער עולם האָט א׳הם ממש נישט געוואָלט אַראָפּלאָזען פון דער ביהנע.

בעצייטענס בעזאָרגען זיך מיט בילעטען קען מען איז קאַסע פון דער פילהאַרמאָניע.

אריגינעלע קינדער-פערוויילונג

קומט פאר מארגען אין פילהארמאניע

מאָרגען שבת פאַרמיטאָג קומט פאָר אין פיל־האַרמאָניע זאַל אַנ׳אויסערגעוועהנליך - אינטערע־סאַנטע קינדער־פערוויילונג מיט אַנ׳אינהאַלטסריי־כען פראָגראַם. אין דער דאָזיגער פערוויילונג ווע־לען זיך בעטייליגען אויסשליסליך קינדער פון די בידע קינדער־היימען ביים מעדעם־קוראַטאָריום.

איי פראָגראַם איז פאָרגעזעהען ריטמישע שפּי־לען, טענץ, אַ קינדער־אָרקעסטער, אינסצעניזאַ־ציעס, אַ. אַז. וו. אַ בעזונדער איבעראַשונג וועט זיין פאַר אַלעמען די אַלגעמיינע קינדער־פערוויי־לונג, אין וועלכער עס וועלען ווערען אַריינגע־צויגען אויך די אָנוועזענדע קינדער פון זאַל. די דאָזיגע פערוויילונג וועט בעגלייט ווערען פון אַ שטרייך־קוואַרטעט, וועלכע וועט אויספיהרען אַ ריי קינדער־לידלעך, אַ חוץ דעם — פערשידענע סיור־פּריזען פאַר קינדער.

ג׳ דאמען און הערען!

נוצט אוים די געלעגענהייט וואס לאדז האט ביז איצט נישט געהאט!

נור א קורצע צייט גיט ארוים די

PERFUMERJA

S. BUCHWAJC

Piotrkowska 22, tel. 131-43

● אפּרעמיע ●

יעדער קונדע בעקומט ביים איינקויף פון 1 זל. אַן א קופּאָן, וואָס ברענגט פיל ווערטפולע זאכען. צווישען אנדערע:

1) Wieczne pióro
2) Radjo-aparat z słuchawk.
3) Zegar biurkowy
4) Piłka nożna און א סך אנדערע

די ג׳ קונדשאפט ווערט געבעטען זיך זעלבסט ביי מיר צו איבערצייגען

רודאלף זאסלאווסקיס גאסטראלען

הויבען זיך היינט אן

באָך אַ לענגערער הפסקה הויבט היינט ווידער אָן צו שפּילען דאָס יודישע טעאַטער אין פילהאַר־מאָניע. ס׳הויבען זיך אָן די גאַסטראָלען פון דעם בעריהמטען יודישען קינסטלער רודאָלף זאַסלאַווסקי.

זאַסלאַווסקי איז אַ זאַל פון דער יודישער ביה־נען־קונסט, ער איז איינער פון אונזערע גרעסטע אַרטיסטען און האָט אונטער זיך אַ סטאַזש פון לאַנגע יאָהרען סצעניש אַרבייט. זאַסלאַווסקיס קונסט איז פערשידענאַרטיג, ער איז מעכטיג אין דעם אַלטען קלאַסישען, אַזוי גוט ווי אין דעם מאָ־דערנעם רעפּערטואַר. די גרויסע קולטור און אינטע־ליגענץ וואָס דער מייסטער בעזיצט האָט איהם דער הויבען צו איינעם פון די שטאַרקסטע פיגורען אין דער יודישער טעאַטער־וועלט. לעצטענס האָט ער זיך געמאַכט אונפערגלייכליך אין דעם רעפּער־טואַר פון שלום עליכמען בעזונדערס אין „טוביה דעם מילכיגען" וואָס איז ספּעציעל אינסצעניזירט געוואָרען דורך דעם קינסטלער, אַלע „טוביהס" ביז אַהער זענען באַר אַ קאָפּיע פון זאַסלאַווסקיס שפּילען, רעזשי און אויסשטאַטונג.

אויך די איבעריג״אָלען אין, טוביה דעם מיל־כיגען" זענען בעזעצט דורך אַזעלכע כוחות ווי ליב שריפטזעצער אַלס מנחם מענדעל, שלמה נאַאומאוו אַלס מאָטיל קאַמזויל, לובאַ ראָזענבערג אַלס „גאָלדע סערצע" א. א. וו.

די מוזיק צו „טוביה דעם מילכיגען" איז ספּעצ יעל געשריבען געוואָרען דורך דעם פערשטאָרבע־נעם יודישען קאָמפּאָזיטאָר מ. האָכבערג.

די פּרעמיערע פון „טוביה דעם מילכיגען" וואָס קומט היינט פאָר אין פילהאַרמאָניע ווערט דע־ריבער ערוואַרט מיט גרויס אינטערעס. דאָס יודישע טעאַטער־פּובליקום וועט קומען בעגריסען דעם חשוב׳ען גאַסט — דעם קינסטלער רודאָלף זאַס־לאַווסקי.

רעפעראַט פון לייב יפה דורכ׳ן פוילישען ראדיא

די רעגירונג האָט דערלויבט דעם בעקאַנטען ציוניסטישען טוער דעם דיכטער לייב יפה צו האַל־טען אַ רעפעראַט דורכ׳ן פוילישען ראַדיאָ.

לייב יפה וועט רעדען אויף העברעאיש דורכ׳ן פוילישען ראַדיאָ מאָרגען שבת צונאַכט 10 מיט 35 מינוט. זיין רעדע וועט גלייך איבערגעזעצט ווערען אין פויליש. די אוידיציע וועט דויערן 15 מינוט. לייב יפה וועט רעדען אויף דער טעמע „דאָס יו־דישע ווערק אין ארץ־ישראל".

גרויסער ראוט לטובת „נותן לחם"

מאָרגען שבת קומט פאָר אין די זאַלען פון „אָאַזאַ" באַרוטאָוויטש 20, אַ גראַנדיעזער ראוט לטובת דער וויכטיגער הילפס־אינסטיטוציע „נותן לחם" וועלכע האַלט אויס אַ טעגליכע אומזיסטע קוך פאַר אָרימע. די יודישע בעפעלקערונג וועט זי־כער צאָלרייך זיך בעטייליגען אין דעם אָוועגד.

מעלדונג

„החלוץ המרכזי" (צעגעלניאַנאַ 4)

אַלע חברים־ות ווערען אויפגעפאָדע־ט צו קו־מען פּינקטליך שבת 21 פעברואַר 8 אָוועגד צו דער געזעגנונגס־פערזאַמלונג לכבוד דעם אַפּרייזען פון אונזערע חברים עולים קיין ארץ־ישראל, די אָפּ־רייזע פון לאָדז קומט פאָר זונטאָג 7.30 פריה פון פאַבריקס־באַהן.

ד ע ר ו ע ד.

ראַדיא-פּראגראם

פרייטאג, ד. 20 פעברואַר

11.58 צייט־סיגנאַל. 12.05 גראַמאָ[illegible]ען, 13.15 טאָג־פּראָגראַם, קינאָ־ און טעאַטער־רעפּער־טואַר. 11.50 לעקציע פראַנצויזיש. 16.15 גר[illegible]אָן־פּליטען. 17.15 פאָרלעזונג. 17.45 פּאָפּולע[illegible] קאָנצערט. 18.45 פערשידענעס. 19.10 קאָמו[illegible] פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער, פּראָגראַם אויף מאָרגען. 19.25 גראַמאָפאָן־פּליטען. 19.40 [illegible]דיאָ־זשורנאַל. 20.00 מוזיקאַלישער געשפּרעך. 20.15 סימפאָנישער קאָנצערט פון פילהאַרמאָניע, קאָמוני־קאַטען, רעטראַנסמיסיעס, פון אויסלענדישע סטאַ־ציעס.

שבת, ד. 21 פעברואַר

11.58 צייט־סיגנאַל. 12.05 גראַמאָפאָן־פּליטען, 13.15 טאָג־פּראָגראַם, קינאָ־ און טעאַטער־רעפּער־טואַר. 15.50 ראַדיאָ - טעכניש פּאָסטקעסטעל. 16.15 אינפאָרמאַציעס פון קאָאָפּעראַטיווע־געזעל־שאַפט. 16.20 אַרטיסטיש ווינקעלע. 16.35 גראַ־מאָפאָן־פּליטען. 16.45 ווינקעל פאַר יונגע טאַלאַנ־טען. 17.15 פאָרלעזונג. 17.45 פּראָגראַם פאַר יו־גענד. 18.45 פערשידענעס. 19.10 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס־קאַמער. פּראָגראַם אויף מאָרגען. 19.25 גראַמאָפאָן־פּליטען. 19.40 ראַדיאָ־זשורנאַל. 20.00 פּעליעטאָן. 20.15 פאָרלעזונג. 21.10 פּאָפּולערע מוזיק. 20.30 געזאַנג רעטשיטאַל. 22.00 פּעליעטאָן. 22.15 שאָפּענס ווערק. 22.35 קאָמוניקאַטען און קאָנצערט פון גראַמאָפאָן־פּליטען

לאָדזער יודישער קאמער=טעאטער

נייער „ארארט"

אין ווייסען זאַל מאנטייפעל זאכאדניא 43

קינסטלערישער לייטער: מ ש ה ב ר א ד ע ר ז א ן.

לעצטע 5 טעג פון גרויסען פראגראם № 4

„ס׳רעדעל דרעהט זיך"

פרייזען פון 80 גר. ביז 3 זל.

היינט פרייטאג 2 פארשטעלונגען: 7.45 און 9.45 אין אָוועגד.
מאָרגען שבת 3 „ 4 נאָכמ., 7.45 און 9.45 אין אָוועגד.

פּ ר אָ ג ר אַ ם: 1) פּראָלאָג, 2) מוטעט חסידים, 3) ביכער, 4) אין זעקאָפּאַנע, 5) אַרבייטסלאָזער, 6) פאַר חופה-זקרושין, 7) בעלי-עגלות, 8) אויף אַ שטיקעל ראַדיאָ, 9) דער שלימזל, 10) אויפ׳ן באַל, 11) מאָנ־טעפּיאָרע ביי ניקאָלײַ דעם ערשטען, 12) אַראַבעסקע, 13) צ׳אָם—די—קי מ׳אָם—די—קי.

אַנסאַמבל לויט א.ב. פּ ר ו י ע ן: זיסעלע גירל, מרים דאָלסקאַ, לאָלאַ זילבערמאַן, שיינע מרים. מאַשע פעטערמאַן. מ ע נ ע ר: ח. אַלטמאַן, שמואל גאָלדשטיין, שמעון דזשיגאַן, מאָטל קאָן, יעקב ריינגלאַס, ישראל שומאַכער, יוסף שיפער

טעקסטען: מ. בראָדערזאָן, דער טונקעלער און אַמטרשענקאַ. מ ו ז י ק: ה. רובין, א. בייגעלמאַן. דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: י. ברוינער, טענץ און פלאַסטיק: ז. קרושובנאַ און מ. אלפערן. רעזשי—דזשיגאַן, שומאַכער. מוזיק-לייטער—ה. רובין, ליכט-עפעקטען—יעראַ. בינע-אינספּעקטאָר—ס. קאָן, בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון 11 — 2 בייטאָג און פון׳ 5 אָוו. שבת און יום-טובים אַ גאַנצען טאָג

פרייטאג דעם 27-טען פעברואר ד.י. פּרעמיערע פון נייעם 5-טען פּראגראם

קלאַנג-פילם=טעאטער „CASINO"

קלאַנג-פילם=טעאטער „CASINO"

היינט און פאלג. טעג! דאָס לאַנג-ערוואַרטעטע ערשט קלאַנג-פילם-מייסטערווערק א.נ.

„די נאכט איז אונזער"

הייסע שעפטשען פון ליבעס-ווערטער. אינטערנאַציאָנאַלע פערד- און אויטאָמאָביל-געיעגען רייצענדער געריוש פון קאַרנאַוואַל. איטאַליענישע מעלאָדישע געזאַנגען. וואונדערבאַרע לאַנדשאַפטען פון סיציליע. גרויסע סימפאָניע פון ליבע. אין די הויפּטראָלן:

Jean Murat, Marie Bell דיאַלעקטען אין פראַנצויזישער שפראַך.

אויסער׳ן פּראָגראַם: קראָנ-צוגאַבע און לאַנד-אַקטואַליטעטען.

אָנהויב 4.30 נ״מ, לעצטער 10 15 שבת און זונטאָג פריהמאָרגן פאַרשטעלונג. פון 12 ביז 3 צו 75 גר. און 1 זל.

Odeon

היינט און פאלגענדע טעג!

„נאכט פון רייך"

דראַמע פון גרויסער ליבע און שמערצליכע היילונג. אין די הויפּטראָלן:

KAMILA HORN, GUSTAW DIESEL

אויסער׳ן פּראָגראַם: אַ פאַרס.

Wodewil

גרעסטע מייסטערווערק פון דער וועלט, פילם איבער פילמען

„ניבעלונגען" (Nibelungi)

אין די הויפּטראָלן: PAWEŁ RYCHTER, JAN SCHLETTOW

BERNARD GOETZKE i Małgorzata Schoen

אויסער׳ן פּראָגראַם: אַ פאַרס.

קלאנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.

היינט גרויסע פרעמיערע!
מעכטיגער קלאנג-פילם-שלאגער,
וואס האט איבערראשט די גאנצע וועלט
ליבעס-פאראדע
אין דער הויפט-ראלע:
MAURICE CHEVALIER
אויסער'ן פראגראם: קלאנג-פילם-צוגאבע
און פילם אקטואליטעטען.
אנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאג און יום-טוב 3.30 נ"מ

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער-קאן און עס פאלט אריין אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעל גומענע הייל-באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראפעסאר'ען מיט מיינע בע-האנדלונג און פון דייטשן פראפעסאר-

דאקטאר בראכורעטונג בעוואוסט זיכער דעם שווערסטן און געפערליכסטן ברוך. אויך פאר הויקערס לייזונגען מיט הייל-גארסעטען און אפאראטן פאר פערקרימטע פוס און פלאטס-פוס ספעציעלע איינלאגען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענט, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן.
עמפפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אוונט.
ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WÓLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאס ערזענדליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אומ-בעדינגט נויטיג. רעפלעקטן האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזי-טעטס-פראפעסארען: פראפ. ד"ר בארוטש, פראפ. ד"ר י. מא-רישלער, פראפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמען אויך אן טערויזבערטע פון דער קראנקען-קאסע.
דאנקזאגונג.
דעם געעהרטען ה' דיר. י. ראפאפארט, ספעצ. פאר ברוך-לײדענדע אין לאדז, וואלטשאנסקא 19, טראגט 2 שטאק, פאר דער גילער אויסערע-מענלאזער הילף און רעטען מיך דעם ערשטען טאג ראש השנה פון דעם שווערען און פאר מיין לעבען געפעהרליכען ברוך, פאר דעם וויסע שאפט-ליכען אגלעגען מיר דעם באנדאזש פון ז"ז מעטער דאנק איך אויף דעם וועג הערצליך און עמפפעהל איהם דאדורך פאר אלע ברוך-לײדענדע.
Dr. M. Minzer, N. lekarz kolejowy K. Chorych.

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסער דאפעלטער שלאגער-פראגראם!
1) „די מזרח-בלום"
רעאליזירט דורכ'ן שאפער פון „דער גבור איז קייטען".
אין די הויפטראלען:
JAQUE CATELAINE i CLADIA VICTRIX
2) אין די נעגער פון אזיאטען
גרויסער סענסאצ. פילם. פאסירונג בעת דער כינעזישער רעוואלוציע.
אין די הויפט-ראלען: William Haines, Anita Page
בעקליבענער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סטעפאנסקי
אנהויב פון די סעאנסען: אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב — 12 א זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בעהייצט.

הויז-בעזיצער, מיטג. פון לאדזער קרעדיט-פאריין!

מיטוואך, דעם 25-טען פעברואר 1931, פינקטליך 4 א זייגער נאכמ' קומט פאר אין לאדזער קרעדיט-פאריין, פאמארסקא 21

די יעהרליכע גענעראל-פערזאמלונג.

מיר האלטען פאר אונזער חוב אויפמערקזאם צו מאכען, אז די אנוועזענהייט אויף דער גענעראל-פערזאמלונג איז אומבעדינגט וויכטיג פאר יעדען מיטגליד און פאר דער עקזיסטענץ פון קרעדיט-פאריין.

אויף דער דאזיגער גענעראל-פערזאמלונג וועלען דעצידירט ווערען ענינים, וואס ווענען פאר אייך פון דער גרעסטער וויכטיגקייט.

צה. אגב. ווערט פעסטגעשטעלט ווערען דורך דער גענעראל-פערזאמלונג די הויך פון אדמיניסטראציע-קאסטען און צינזען פאר פערלעגענע חובות. די גענעראל-פערזאמלונג וועט אויך מוזען ארויסטראגען איהר שארפסטען פראטעסט געגען לאדזער שטאט-ראט און מאגיסטראט, וועלכע האבען בעשטימט די הויך פון קאמינאלען צוגאב-שטייער פון המועד אויף 125 פראצ, בעת אין ווארשא בעטרעפט דער קאמונאלער צוגאב-שטייער נאר 50 פראצ.

אזא פראטעסט פון דער גענעראל-פערזאמלונג פון קרעדיט-פאריין וועט זיכער מאכען די געהעריגע ווירקונג אין קאמפעטענטע מיניסטעריום, א דאנק וואס דאס מיניסטעריום קען פעראורדנען צו פערקלענערען דעם צוגאב-שטייער.

א חוץ דעם וועט די גענעראל-פערזאמלונג וועהלען נייע מיטגלידער אין דער דירעקציע, ווי אין אויפזיכטס-ראט אויפ'ן ארט פון די, וועמענס קאדענץ איז האט זיך תם-יאחר געענדיגט.

צווישען די דאזיגע נעמונען זיך פערטרעטער פון אונזער הויז-בעזיצער-פאריין יודען און נישט-יודען. אונזערע קאנדידאטען קענען נאר דאמאלס זיין געוויבערט, אויב עס וועט נישט פעהלען קיין איין יודישע שטימע פון אונזער קרייז. עס ליגט אין א יעדענס אייגענעם אינטערעס זיך צו בעזארגען בעצייטענס מיט שטים-רעכט.

כדי צו האבען שטים-רעכט דארף מען ארויסנעהמען אין קרעדיט-פאריין אנ'-אמנטרוטס-בילעט. די איינטריטס-בילעטען ווען ען ארויסגעגעבען נאר ביז דעם 24-טען פעברואר, 2 א זייגער נאכמיטאג.

קיינער בעדארף נישט אפלייגען אויף דער לעצטער מינוט, און מוז פאר זיך און זיינע שותפים וואס פריהער בעזארגען מיט איינטריטס-בילעטען.

אויב אימיצער פאהרט אוועק, אדער קען צוליב געוויסע סיבות נישט זיין אנוועזנד אויף דער גענעראל-פערזאמלונג, דאן גיט איבער א פולמאכט א צווייטען הויז-בעזיצער. פולמאכטען גיט ארויס אומזיסט אונזער פאריין (פיעטריקאווער 46).

געדענקט, אז אין אמער איינענעם אינטערעס ליגט, צו זיין אנוועזנד אויף דער גענעראל-פערזאמלונג.

יעדער מוז קומען שיצען זיינע אינטערעסען אין לאדזער קרעדיט-פאריין.

סאמי-יע פאר אלע אנגעלעגענהייטען פון
„קרעדיט-פעראיין"
ביים צענטר. הויז בעזיצער-פעראיין (פעטריק. 46). 1263

צולאז עס אין וואסער,
בערשט אויס דעם שמוציגען אנציג
און דו וועסט האבען
א נייעם אנצוג
„MITOL"
איז א כשוף-מאכער
דאס איז
א בעמישע וועשעריי
ביי זיך אין דערהיים!
פרייז פון 1 שאכטעל 1.50 זל. ∴ צו בעקומען איבעראל.
גענעראל-פערטרעטער י. יאנאווסקי, שקלנא 33.

ניי-עס! NIREX
מאכט דויערהאפטיג די קאנטען פון מענער-הויזען.
ערשפארט די נויטווענדיגקייט פון שטענדיגען פרעסען.
איז אינבעדינגט נויטיג פאר יעדען מאן.
פרייז פון א שאכטעל „NIREX" 1 זל. צו בעקומען איבעראל.
גענעראל-פערטרעטער: י. יאנאווסקי, שקלנא 33.

א הויז-פערוואלטער
מיט לאנגיעהריגער פראק-טיק זוכט איינציגע הייזער צו פערוואלטען. צו ער-פאהרען ביי אראנא-וויטש פלאץ-וואלנאש-טשי 10. 1805

פודזיוקעס
מעדלעך ווערען פון זאפארט געזוכט
קאנסטאנטינער 15
ביי פרוי צוקער.

א שמעפער
א ריכטעווער
זוכט ארבייט געגען קלעג-סטען געהאלט. אפערטען אונטער „ריכטעווער" אין אדמינ. 1280

א לערן-יונגעל
ווערט געזוכט ביים מעשענגיסער
קילינסקיעגא 44
צווייטער הויף 1304

א בינטעל שליסלען!
זענען געפונען געווארען, אפשר נעהמען געגען אנגאבע קאסטען אין אדמינ. פון דער ציייטונג. 1283

עס ווערען געזוכט
נייהערינס
צו האנד-טאלעדא און אנדערע געפוצטע בעסערע וועש, זיך צו מעלדען ביי ראש אין סאלאמא-נאוויטש אגראדאווא 1 פון 7 ביז 9 אוונט.

א ספר-תורהלע
מיט אנ'ארון קודש אנ'-אנטיק איז פרייזווירדיג צו פערקויפען. די אדרעס צו ערפאהרען אין דער אדמיניסטראציע

א מאטאר
1|2 פערדע-קראפט מארקע בערגמאן אין נייעם צו-שטאנד ביליג צו פערקויפען צו ערפאהרען אין אדמ.

א האנד-רענדער-מאשין
156-גער פאסט ניי ביליג צו פערקויפען. די אדרעס צו ערפארען אין אדמינ.

א צימער
צו שלאפען פאר 1 — 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אדער פריילינס מיט אלע בעקוועמליכקייטען איז פון זאפארט אבצוגעבען. די אדרעס צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע.

DR. MED.
Haltrecht
ספעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקה, קינדער-לאזיגקייט.
נעמט א פון 12—3 נ"מ און פון 8 ביז 9 אוונט. זונטאג פון 9 ביז 1 בייטאג.
פיעטריקאווער 10
פאר אינבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע.
נאווראט 2 טעל. 79-89.
נעמט אן ביז 10 פרוה און פון 4—8 אוונט. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט.
פאר אומבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr MED.
J. PIK
ul. Żeromskiego 36
ביים גרינעם מארק
טעל. 175-50
נערוון און אינערל. קראנק
ספעצ. פון פסיכא-נערוועו.
נעהמט אן פון 5½—7. אוו

Dr. med. D.
Wajskopf
פיעטריקאווער 104 B
טעל. 114-82
אינערליכע קראנקהייטען.
ספעציאליסט פאר מאגען, קישקעס און לעבער, רענטגען. אויפנאהמס-שטה'ן פון 4 — 7 נאכמ.

אנ'אנגעזעהענע
אקצ.-געז.
זוכט פעהיגע אגענטען (קעט) וועלכע האבען בריייטע בעצי-הונגען אין לאדז און לאד-ווער וויאיעוואדשאפט צו פער-קויפען א אונבעדינגט נויטיגען האנדעל-פעהלער אינסטרומענט ארטיקעל. בע-זיכערטער מאנאטליכער פער-דינסט 400 זל. פערזענליכע אנמעלדונגען מיט דאקומענ-טען צו מעלדען זיך זיע-ראמסקא 29 ה. 4 פון 5 - 7 אוו

א לעהרער
מיט רעגירונגס-רעכט 16 יאהר פראקטיקירט, ערטיילט לעקציעס פאר שילער און ערוואקסענע: פויליש, דייטש, גראמאטיק, מאטעמאטיק און בוכהאלטעריע.
שיף, שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע 1 שטאק 2 ה 9

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואק-סענע אין פוילישע יודי-שע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בושעזנער 15

Nauka
buchalterji
amerykańskiej i włoskiej gruntownie metodą praktyczną 30 zł. kurs przez jeden miesiąc. Nauka pisania na maszynie 10 zł.
Zapisy codziennie.
Biuro „KODEKSPOL"
Cegielniana 61
Załatwia się sprawy: skarbowe, komunalne, wojskowe, handlowe, sądowe, klauzule zabezpieczenia i t. p.

רעטשניצע
צאהן-ערצטליכער גאבינעט
און רענטגען-אינסטיטוט
דיאגנאסטיק, אויסערליכע און לייכט-טיפע טעראפיע)
זגערזשער 17
טעל. 116-33
ווענעראלאגישער גאבינעט
טעגליך טעטיג פון 1 — 2 נאכמיטאג.

איך זוך
א פאסטען צו פיהרען די ווירטשאפט ביי אנ'אלמן אדער ביי א גרוש קען זיין מיט קינדער. זיך צו ווענ-דען מאגיסטראצקא 12 ביי קרעטשמער פאר H

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאלאג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאן 134-72
נעמט אן פון 2—3 נאכמ. און פון 7½—9 אוונט.

44 וויכטיג פאר מחותנים! 44
קויפט נישט קיין
מעבעל בעפאר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין מעבעל-געשעפט
Ch. ŁAZNIK
44 גדאנסקא (דלוגא) 44
טעל. 162-56
נאר ביי מיר קענט איהר קריגען פערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג
בעמ.: כ'קויף אויך געניצטע מעבעל, דימאנעס, פעלצען א. א. וו.
44 קומט און איבערצייגט אייך! 44

א ראקאל
צו פערמיטען פון באלד. ס'איז גוט פאר א געשעפט צו ערפאהרען
פאמארסקא 4 וו. 34

בוכהאלטעריע
איינפאכע און דאפעלטע איטאליענישע און אמעריקאנישע
ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערן איך אויס גרונדליך פאר 30 זל. בלויז מאשין-שרייבען 6 זל. דורך 3 וואכען. קילינסקיעגא 50 קוועך-אפיציני. 1-טער שטאק מיר ערמעלדן אויך קארעס-פאנדענץ האנדעלס-אריטמע-טיק און סטענאגראפיע

איך נעם אן
אויף לוין
אויף א קראפט פע-דע אפערטן אונטער „P.D." אין אדמיניסטר.

אנ'אבערלאק-נייהערין
און א מאשינערין צו סוויטערס קענען זיך מעל-דען וואסאדניא 56 ביי אייזענמאן

דאמען שניידער געזעלען
ווערען געזוכט צו ערשטע סארט מאגאזין-ארבייט. אדרעס צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע פון דער ציייטונג.

אכטונג עלטערן!
אין מיין פראצאווניע פון קינדער און שילער-גארדעראבען ווערט גע-מאכט אנציגלעך לויט די נייעסטע פאסאנען מיט צוגענגליכע פרייזען. קומט און איבערצייגט אייך.
לאדז, זאכאדניא 37
1 שטאק, פראנט.

פון זאפארט בוי'זיג אין בעקער-אלאאשי-נער פיעטרקאווער 30 אין קוך א יונגערמאן צו קוך-ארבייט, מיט גוטע רעפערענצען זיך מעלדען פערזענליך 1334

LEKCJE
BUCHALTERJI
PODWÓJNEJ
systemu włoskiego i amerykanskiego oraz korespondencji handlowej i urzędowej metodą praktyczną
Kurs zł. 30
Mandelman, Zgierska 13. Informacje od 2-4 p.p. i od 8-9 w.

שטאפערינס
ווערען געזוכט
פון זאפארט
ליפאווא 78
ביי זאיאנץ

עס ווערט געזוכט
שטאפערינס
בענעדיקטא 45
ביי פאקולא
פראנט 2-טער שטאק.

עס ווערט געזוכט
א קוואליפיצירטער פאטניק (שווייסבלעטער) נייער (רין) אפערטען אונ-טער „נייערין"

אכטונג!
ס'ווערט געזוכט א טיכ-טיגער סוחר מיט א קא-פיטאל פון 2 ביז 3 טוי-זענד זל. און פערדינסט 150 זל. וועכענטליך גע-זיכערט. אפערטען אין דער אדמינ. אונטער „O.9"

פעראיין „מלביש ערומים"
15 סקווערא 15
די פערוואלטונג פון „מלביש ערומים" מאכט בעקאנט, אז דער פעראיין ערטיילט
בחנמ'דיגע מעדיצינישע הילף
פאר אונבעמיטעלטע און ארימע.
דער סעקרעטאריאט פון „מלביש ערומים" גיט ארויס צעטלען צום דאקטאר פון 10 ביז 12 און פון 4 ביז 7. די פערוואלטונג.

נוצט אויס די געלעגנהייט!

שיך

פאר מענער, דאמען און קינדער

באך-אינווענטאר שיך-אויספערקויף פון די נייעסטע פאסאנען מיט ארעדוקציע פון פרייזן ביז

50%

MAGAZYN S. STARKMAN, Piotrkowska 39

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג! פילם, וואס ענטציקט מיט זיין עקזאטישען רייץ דאס איז

„דער פרעהליכער מאדריד"

מיט **RAMON NOVARRO**

זעקס לידלעך פון ליבלינג RAMON, דאס איז 6 מעלאדיעס, וואס גאנץ לאדז וועט זינגען. „Santiago" „Do mego serca" „Kobieta, wino, śpiew". „Śmiejmy się przyjaciele". Ciemna noc". „O pozwól być kochaną".

אנהויב פון די סעאנסן 4 נאכמ. שבת זונטאג און יום-טוב 12 בייטאג. אויפ'ן ערשטען סעאנס פון 1 זל. שבת און זונטאג 75 גר. און 1 זל. פאספארטוס א חוץ צמט. אונגילט. ביז אפרוס.

GRAND-KINO

היינט און פאלגענדע טעג!

דער גרעסטער אפטימיסט פון דער וועלט דער אונפערגלייכליכער זינגער

MAURICE CHEVALIER

אין פילם א. נ.

אויף יענער זייט ים

אין דער הויפטראלע: **Maurice Chevalier Claudette Colbert**

אנהויב פון די סעאנסן 4 א זייגער נאכמיטאג, לעצטער סעאנס 10.15, שבת זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג, לעצטער סעאנס 10 אוועגד. פאספארטוס און הנחה-בילעטען זענען אין משך פון 7 טעג אונבעדינגט א חוץ צמטליכע (רויטע קאליר נישט גילטיג. נארמאלע פרייזען פון די פלעצער. אויף דיפריהמארגען-פארשטעלונגען 75 גר. און 1 זל.

Kino-Teatr Spółdzielnia

40 Sienkiewicza 40

היינט און פאלג. טעג!

ווייסע שאטענס

פילם פאר אלע. מייסטערווערק, וואס איז אן אפעל צו די מענשליכע געפיהלען און א איז טרויעריגע דערפאהרונג פאר דער געגענווערטיגער קולטור און ציוויליזאציע א.נ. שעהנקייט פון דער נאטור, ליבע און לעבען פון די איינוואוינער פון די וואונדערבארע און פארביגע אינזלען פון די מיטעללענדישע ימים—אט דאס איז דער פאדים, אויף וועלכען ס'וועבט זיך די שעהנע געשיכטע פון דעם דאזיגען פילם.— אין די הויפט-ראלען:

RAQUEL TORRES i MONTE BLUE

נעכסטער פראגראם: „קוליסען פון דער מאדע" אין די הויפט-ראלן: MARJA CORDA i HARRY LIEDTKE

אנהויב פון די סעאנסען אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 נאכמ. לעצטער סעאנס 10 אוועגד אויפ'ן I סעאנס זענען די פרייזן פון אלע פלעצער 60 גר.

רעווי-טעאטער „Dobry Wieczór"

היינט און פאלגענדע טעג! היינט און פאלגענדע טעג!

„דורכ'ן שריסעל-לאך"

פרעכטיגע רעווי מיט'ן אנטייל פון גאנצען קינסטלער-אנסאמבל.

סקעטשעז! טענץ! באלעט! געזאנג! הומאר!

קינסטלערישע לייטונג: K. Brzeski רעזשי: M. Dąbrowski קאפעלמייסטער: St. Sternblic דעקאראציעס: St. Frasiak

טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.30 אוועגד. שבת, זונטאג און יום-טוב 5.30, 7.30 און 9.30 אין אוועגד.

צו דער בעקוועמליכקייט פון ב' פובליקום ווערט דער פארפערקויף פון בילעטען פארקומען אין „Reklama Polska" פיטריקאווער 101

אין אייגענעם נייעם לאקאל אויף לאפערניקא 16, טעלעפאן 184-66

צופאהר מיט די טראמווייען: 5, 6, 7, 9, 16.

קינא-טעאטער BAJKA

רוג בזשעזשינער, פראנטשישקאנער 31

צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.

2 מעכטיגע פילמען אין איין פראגראם!

1) **נעכט אין דער מדבר**

2) **פאפירענער געליבטער**

מעכטיגער דאפעלט-פראגראם

גרויסע ליבעס-דראמע, וואס ענטשטעהט אויס פערדעט און נקמה. — אין די הויפטראלן:

JOHN GILBERT
Imogena Robertson

— אין די הויפטראלן: —

Nils Asther
Anite Page

אנהויב טעגליך 5.30 נאכמיטאג. שבת, זונטאג און יום-טוב 4 א זייגער בייטאג. פערשטארקטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ש. בייגעלמאן

-:- דער זאל איז בעהייצט. -:-

קינא ERA

פריהער פלארא

זאווישא 22 (באלוט)

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע לעבענס-דראמע א. נ.

צוליב דער שוועסטערס עהרע

Marcela Albani, Werner Fuetterer i Jean Murat

גרויסע סאלאן-סענסאצ. דראמע מיט די עקראן-סטארס אין די הויפטראלן

די מוזיק איז גענוי צוגעפאסט צום בילד.

אויסערן פראגראם: „קינדער-רעפובליק".

פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער.
דער זאל איז גוט בעהייצט.

אנהויב 5 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 1 בייטאג

KINO-Teatr OAZA

10 כראברעגא 10
זגערזשער 85) טעלעפאן 216-40

מעכטיגער דאפעלטער פראגראם:

4 טייוולאנים

אין די הויפטראלען: Janette Gaynor, Mary Duncan, Farrel Mc. Donald

2) **צווישען מענשען = פרעסער**

אין די הויפטראלען: TED MC. NOMORA

KINO-Teatr MIRAZ

לימאנאווסקיעגא 37
פריהער „סירענא") טעלעפאן 149-48

2 ריזען-פילמען אין איין פראגראם!

די ליבעס פון אטשערקעס

(ליבעס-לעגענדע)

אין די הויפטר. Rod La Rocque, Marcelina Day

2) **פערסמטע קייל**

גרויסער סענסאציאנעלער פילם אין דער הויפטראלע Buck Jones

היינט און פאלג. טעג!

ווייסער טייוועל (Hadzi Murrat)

אין זיין IWAN MOZżUCHIN נייעסטער און פרעכטיגער קרעאציע אלס

אין מאנומענטאלען פילם, לויט דער בער. ערצעהלונג פון גראף לעו טאלסטאי. אין די פרויען-הויפט-ראלען: Lil Dagower און Betty Amann — צום בילד וועט צווינגען א רוסישער כאר ביים אקאמפאנימענט פון באלאלייקעס אונטער דער דירעקציע פון ה' אקימאוו, סימפאן. ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון א. טשודנאווסקי איז גענוי צוגעפאסט צום בילד. נישט געקוקט אויף די אויסערגעוועהנליכע קאסטען, זענען די פרייזען נישט געהעכערט. הנחה בילעטען שבת, זונטאג און יום-טוב-אונגילטיג. שבת, דעם 21-טען, 12 א זייגער בייטאג, זונטאג, דעם 22-טען, 11 א זייגער פריה פריהמארגען-פארשט. פאר קינדער און יוגענד. פרייזען פאר קינדער 20 גר., דערוואקסענע—50 גר. נעכסטער פראגראם: וואהנזיניג מיידל

קינא-טעאטער PRZEDWIOŚNIE

זשעראמסקיעגא 74/76.
(רוג קאפערניקא)

צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 10.

אנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו-

אבאנאמענט-פרייז:

פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאג און ערב יו"ט—24 גר. און בער זייט 8 טעגלעך
אין טעקסט—40 . . . . . . -60- 4
נאכ'ן טעקסט—12 . . . . . . -18- 8
פאר טולעמע-שורות: פיר אונטער דער שטום 50 פרעצ. טייערע. אויסל. 100 פרעצ. טייערע. מעלדונגען—10 גר. א ווארט

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 5 זל. א חודש מיט צושטעלען א היים: אויף דער פראווינץ 6 זל. א חודש אין אויסלאנד — 8 זל.

פאר'ן אינהאלט און טערמינען פון די אנאנסען איז דער פערלאג נישט פאראנטווארטליך. די אדמיניסטראציע איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kazimer

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.